

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ant. Augustini Archiep. Tarracon. De Emendatione
Gratiani Libri Duo**

Agustín, Antonio

Dvisbvirgi ad Rhenvm ; Arnhemii, 1676

Posterior Liber

urn:nbn:de:hbz:466:1-10603

ANT. AUGUSTINI
ARCHIEP. TARRACONENSIS

De

EMENDATIONE
GRATIANI

Dialogorum

LIBER POSTERIOR.

DE GRATIANI EMENDATIONE
EX CONCILIIIS NON EDITIS.

DIALOGUS PRIMUS.

Interlocutores

A. Antonius Augustinus. B. Francis-
ciscus Edoardus. C. Martinus
Augustinus Johannis Filius.

CUM ad te venirem, Ilerdæ apud
Vincentium fratrem consobrinum
meum commoratus, intellexi ab eo,
te cum Petro Galefio de Gratiani emendatione
aliquot diebus egisse ipso præsentem, cujus ser-
monis summam fuerat is scriptis complexus,
quam ab eo accepi. Sed agebat, cum aliquot
distinctiones percurrere cœpisset Galefius, clas-
sis

sis cujusdam nuntio interpellatum, Barcinonem profectum, ut in ea, si posset, in Italiam perveniret: ipsum autem Ilerdam paulo post rediisse ad studia intermissa. Ejus sermone incensus à te petere, & si pateris, flagitare cogor; ut me de ceteris Gratiani locis edoceas. Percommode autem accidit, ut cum hoc tibi desiderium meum vellem exponere, cum B. nostro rem communicaverim. Is mihi dixit, se Barcinonem ivisse, ut veteres quosdam conciliorum, & aliorum scriptorum libros describi tibi curaret, & alia quædam ad Gratiani emendationem maxime pertinentia. Itaque ambo accessimus, ut nos dignos arbitreres, quos vel reliquiis illius splendidi convivii, quod apparatus fuisse didicimus, satures. A. Ego vero vos non reliquiis saturare, ut dixisti; sed splendidiss. convivii accipere dignos arbitror. Hoc autem ipsum, quod cupis, melius hic B. noster præstare poterit; quippe qui acta ipsa selectorum illorum Patrum legit, qui Romæ Gratiano mendis expurgando præerant, & veteres illos libros descripsit, & diu, multumque est in hoc genere litterarum versatus. B. Negare non possum, me his delectari studiis, & te potissimum duce, cum magna mea voluptate, in conciliorum decretis, & Pontificum epistulis perlegendis dies, noctesque consumere. Ne-

que etiam recuso, quin quod sciam, poteroque, C. nostri desiderio satisfaciam. Te vero præfente id agi, utrique nostrum utilius, & gratius est. Sunt enim multa obscura & incerta, in quibus etiam illi selecti Romani hærent. sunt etiam variæ quædam lectiones, quæ collatione librorum veterum, aut collectorum acciderunt; in quibus, & in aliis permultis tuum nobis erit auxilium implorandum. A. Video, me non posse effugere, quod exoptatis; id eo libentius faciam, ut C. faveam, & quid à te petere debeat, admoneam. Obscura vero, & varia à Romanis relicta auditurus libenter sum; non quo sperem, me illa certa & aperta redditurum; sed ut ingenia hominum sunt, id ipsum dubitare, trepidare, & labi sæpe delectat. Et ut si quis aliquid medicamenti attulit, desperato jam, & morienti ægroto, voluptatem magnam capiat necesse est: sic qui jam deploratis mendosis locis scriptorum medicinam tulit; suavissimos capit laboris sui fructus. Sed age videamus, quid auxilii ex veteribus conciliis non editis Gratiano adferri potest? B. Qua ratione si quis quærat fontes singulorum capit. in editis conciliis, & conferat eorum verba, multum juvatur quod hæc ab illis manaverint; ita etiam in non editis eveniet. Sed illud pluribus notum est, & facilius sanari loca mendosa potuerunt;

hæc

hæc minus nota sunt, & paucis patuit aditus, ut ea cum Gratiano conferrent. Exemplum summam ex hoc libro, quem ad te adfero; cujus partem ad te Roma missum scio. Apud Gratianum caput hoc *Zachariae Papæ* adscribitur: ^a *Episcopi, presbyteri, diaconi secularibus indumentis non utantur &c.* Hoc in conciliis, aut epistulis editis Zachariæ non invenies: sed est in *concilio Romano Zachariæ capite tertio.* ¹ Sic *dist. xciii.* ^b *Anacleto, & Zachariæ* adscribuntur illa verba: *Juxta sanctorum patrum &c.* sed melius Anselmus refert, ex *concilio Zachariæ Papæ.* Est autem *caput iv.* illius concilii. A. Ego cum verba Gratiani cum Anselmi verbis contuliffem, inveni meliorem scripturam videri illam Anselmi,

^a 21. q. 4. c. 3. *Episcopi.* ^b *Dist. 93. c. 4. juxta.*

¹ In editione Gregoriana cap. 3. *Episcopi.* 21. q. 4. *inscriptio est.* Item Zacharias Papa in synodo Romana cap. 3. *In notis est.* Hæc synodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regiensi. Et in indice librorum est. Zachariæ decreta ex bibliotheca Ormaneti Episcopi Patavini, Synodus Romana ex Vaticana, Francica ex Dominicana supra Minervam. (In hoc libro A. Ant. Augustinum significat, B. Franciscum Edoardum, C. Martinum Augustinum Joannis filium.)

mi, quam vulgarem Gratiani. Scire cupio, an eam confirmet vetus hoc concilium. B. De illis fortasse verbis dicis: *Omnes Episcopi, qui hujus Apostolicae sedis ordinationi subjacent, & qui propinqui sunt.* In eo concilio: *subjacebunt, qui propinqui sunt;* scriptum est, *ET* voce omissa, *A. subjacent, qui propinqui sunt;* habet Anselmus apertius. Et ideo postea dicitur: *Qui vero de longinquo sunt, juxta chirographum suum impleant.* C. Estne hoc illud chirographum, cujus formula exstat sub titulo^a de jurejurando: *Ego N. &c.* A. Ea formula à Gregorio VII. concepta est, qui posterior fuit Zacharia. sed fortasse priores Pontifices simile sacramentum Episcopos suos præstare jubebant. C. Cur adjicitur in hoc capite, *qui hujus Apostolicae sedis ordinationi subjacent:* an sunt alii, qui non subjiciantur? A. Hodie nulli fere sunt: sed illis temporibus electi Episcopi à clero, à Metropolitanano confirmabantur, & ab eodem consecrabantur, aut eo consentiente ab aliis Episcopis: Metropolitanorum electio à Patriarcha confirmabatur, quibus pallium quoque dare permittit Innocentius III.^b in concilio generali cap. v. Ordinationi igitur, hoc est, consecrationi,

^a De jurejurand. c. 4. ego. Greg. IX. c. 20. de elect. in 1. collect. ^b c. 23. antiqua. de privil.

tionem, vel confirmationem sedis Apostolicæ illi non erant subiecti, qui ab inferioribus confirmabantur, & consecrabantur. B. Cur autem venire cogebantur in urbem quotannis omnes? An ad synodos quotannis habendas? A. Neque quotannis omnes venire cogebantur, sed aliqui: longius habitantes intra biennium, aut triennium veniebant; neque synodi causa solum, sed etiam ob lites, aut inter ipsos Episcopos sedandas, aut cum aliis clericis, vel laicis, & ut cum eorum consilio Pontifex Romanus difficiliora negotia explicaret, atque dirimeret. Sed ad Gratianum redeamus.² B. Zacharia Pape adscribit Gratianus verba illa posita causa xxvi. extrema: ^a *Si quis Kalendas Januarii ritu paganorum colere &c.* quæ ex decretis Zacharia cap. xi. Burchardus,^b & Ivo^c referunt. Magna cum varietate sunt hæc in Romano concilio Zacharia cap. ix. *Si quis Kalend. Januarias, & broma*

^a 26. q. 7. c. 14. si quis. ^b Burc. lib. 10. c. 16.
^c Ivo par. 11. c. 43. decret.

² De inscriptione cap. 4. Juxta dist. 93. dictum est in dial. 13. addit. 2. lib. 1. verbis hæc leguntur. Ordinationi subjacent, qui propinqui sunt. Cap. 4. Ego N. de jurejur. inscriptio est. Idem (Gregorius) Petro subdiacono. In marg. est, cap. 20. tit. de electione in 1. compil.

bruma colere præsumpserit, aut mensas cum dapibus in domibus preparare, & per vicos, & plateas cantationes, & choros ducere, quod maxima iniquitas est coram Deo: anathema sit. A. In epistula quadam Bonifacii martyris ad Zachariam inveni conqueri illum, quod dicerent barbari, se vidisse Romæ juxta ecclesiam S. Petri Kal. Jan. paganor. consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes, & cantiones sacrilegas audivisse, & mensas illa die vel nocte dapibus onerare, & alia fieri. cui Zacharias rescribit, tam se, quam Gregorium Pontificem, cui successerat, qui à nobis Gregorius tertius appellatur, illa prohibuisse. C. Quid vox *bruma* significat? an pro bruma posita est? A. *Capitulum LXII. sextæ synodi repetitæ in Trullo brumalia prohibentur, quæ videntur esse à bruma dicta. Incidere autem bruma solebat Saturnalibus diebus, non longe à Kalendis Januariis. B. Tertullianus in libro de idololatria hoc confirmare videtur, cum de brumæ honorario, & de Kalend. Jan. & Saturnalium celebratione agit: Ambrosius tamen in epist. ad Galatas ad Jani cultum refert has Januarias Kalendas. Mensus vero, non menses, ut apud Ivonem est, scribendum esse, recte ex Bonifacii verbis colligitur.* 3
Sequi-

3 *Ante cap. 14. caus. 26. q. 7. in eod. libro*
60

Sequitur illud, quod *Macario Papæ* Gratianus,
^a *Zacharia* Burchardus, ^b & Ivo, ^c & liber Cæ-
 far-

^a *De consecr. d. 1. c. 56. nullus.* ^b *Burch. lib. 3. cap. 230. & 231.* ^c *Ivo par. 3. cap. 270. & 271. decret.*

hæc sunt. Unde Zacharias Papa in concilio Romano c. 9. Si quis Calendas Januarias, & brumam ritu paganor. colere, vel aliquid plus novi facere propter novum annum, aut mensas cum dapib. &c. *In marg. hæc sunt.* Polyc. ibidem. (*hoc est, l. 6. tit. 12.*) Burch. l. 10. c. 16. Ivo part. II. c. 43. *Et in notis.* Hoc est caput novum in concilio Romæ à Zacharia habito, quod asservatur in Vaticana bibliotheca: & inde nonnulla sunt emendata & addita. De hac autem superstitione Bonifacius legatus Germaniæ epistola 2. quæ est in tomis concilior. ad ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias ultima epistola respondens mentionem hujus concilii videtur facere his verbis. Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant; à die, qua nos jussit divina clementia (quamquam immeriti existimamus) Apostoli vicem gerere; illico omnia hæc amputavimus. Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ synodo adscribuntur c. 62. Et multa in hujusmodi superstitionem scribit Tertullian, in libro
 de

saraugust, ^a adscribunt. Est autem in hoc ipso Romano concilio cap. XIII. & XIV. C. Hac de re invenio in dialogis cum V. & G. ^b fieri mentionem, ut etiam de *Anacleti & Zachariae capite distinct.* XCIII. à te commemorato. B. Sunt quædam melius scripta in concilio, quam apud Gratianum, ut illud, *ab alio Episcopo, non ab aliquo.* Et post illa, usque in finem, additur: *quia scriptum est, ^c Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* ⁴ Alia exempla sumamus ex duabus Romanis synodis non editis *Eugenii secundi, & Leonis quarti.* Coniunguntur autem in veteri libro, quod magna ex parte eisd. verbis scripta sint. Nam si quis quærat, quid sibi velit hæc Gratiani inscriptio *causa XII.* ^d *Item*

Eugenius

^a *Ces. lib. 4. c. 48.* ^b *Dial. 4. lib. 1. & dial. 13.*
^c *Mat. 10. c.* ^d *12. q. 1. c. 3. necessaria.*

de Idololatria, & alii graves auctores. Vel aliquid plus novi facere propter novum annum] Hæc non sunt in codice istius concilii Vaticano.

⁴ *In dialogo quarto addit. 12. dictum est de inscriptione cap. 57. Romanis, de consecr. dist. 1. cuius initium Nullus Episcopus. Editum est, ab alio Episcopo. Et post vocem finem: hæc sunt. quia scriptum est [qui perseveraverit usque in finem: hic salvus erit.] Si quis vero &c. Et in marg. Mat. 10.*

Eugenius Papa, & Leo nonus. Necessaria etenim res &c. aut illa Anselmi, a Ex synodo Eugeni Papæ: quid respondeat, non habebit. Invenitur autem in hoc duplici concilio cap. VII. 5 At Leonis Papæ esse dicuntur illa verba: b Sine ornatu sacerdotali extra domos apparere nullo modo convenit: ea nullo modo in B. Leonis Papæ registro quisquam inveniet: sed hujus concilii sunt capita XII. A. Sumpsit Gratianus ab Anselmo, c sed Ivo, d & liber Cæsaraugust. e ex synodo Eugeni esse scribunt. Ivo autem solus plenius quædam retulit. B. Plura sunt in ipso concilio. 6

Z

Sic

a Ans. lib. 7. c. 5. b 21. q. 4. c. 4. sine. c Ans. lib. 7. cap. 103. d Ivo par. 13. c. 7. decret. e Cas. lib. 8. c. 25.

5 Cap. 3. Necessaria. 12. q. 1. in libro Romano inscriptio est. Item Eugenius Papa II. & Leo quartus c. 7. In marg. est. Ans. l. 7. c. 5. & l. 4. c. 2. Et in notis. Est cap. 7. concilii Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IV. innovati. Antea citabatur Leo nonus.

6 Hac inscriptio est in eod. libro cap. 4. Sine ornatu. 21. q. 4. Item Leo Papa IV. in synodo Romana c. 12. In marg. est. Ans. l. 7. c. 162. Ivo part. 13. c. 7. Post verbum patiantur addita sunt hæc. Sed ea solummodo, quæ per patres constituta videntur, observet. Contrarius &c.

Sic etiam Ivo ^a *caput xi.* hujus concilii refert, ut ex *synodo Eugeni Papæ* tempore Ludovici & Lotharii Augustorum habitæ, & liber Cæsaraugust. ^b ex *synodo Eugeni Papæ.* sed plenius est id caput in eodem concilio. *Caput xlii.* posuit Gratianus *caussa xiv.* ^c cum hac inscriptione: *Unde in synodo habita Roma ab Eugenio Papa statutum est.* Pro illis verbis, *tamen in ipsis secularibus negotiis &c.* scribendum: *tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur.* C. Ante ea verba vox *credibilis*, est in concilio, *credibile* apud Gratianum. B. Ita est, ut dicitur, *7 Distinct. xxci.* ^d

^a Ivo par. II. c. 76. *decr.* ^b Cas. lib. 8. cap. 81.
^c 14. q. 2. c. 2. ^d Dist. 81. c. 7. *sacerdos.*

7 Inscriptio cap. 2. sive posterioris 14. q. 2. in eodem libro hac est. Unde in *synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. statutum est. c. 13.* Quamquam sacerdotum testimonium *credibilis* habeatur; tamen ipsi in *secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur &c.* *In margine est. Poly. l. 4. tit. 31. In notis.* Pro testimonio) Sic est emendatum ex conciliis Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro *conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.* Et si autem] In conciliis ipsis, & Polycarpo

caput VII. cujus initium, *Sacerdos, aut quisvis;* Eugenio Papa adscribitur: id in his *Eugenii Minoris, & Leonis IV. synodis* invenio *capite XIV.* & scribendum est; *in ordinem ecclesiasticum pro-
vectus, si in eo scelere inveniat, quo abjiciendus
existat.*⁸ In eadem *distinctione*^a *caput adjectum*
à *Palea* cum hac inscriptione, *Ex decreto Euge-
nii Papa;* quod etiam apud *Anselmum*^b & *Bernardum Papiensem* refertur,^c hujus *concilii*
est cap. xv. Varietas magna est, ut in notis tuis
ad Papiensem, ex libro Veronensi à te relata
est. A. Pergratum mihi est, quod fontem il-
lius capituli indicaveris, ut etiam aliorum, quæ
à te narrata sunt.⁹ B. *Caput XVI.* Gratianus^d

Z 2 refert,

^a *Ead. dist. c. 22. si quispiam.* ^b *Ans. lib. 8. c. 9.*
^c *c. 3. de cohab. cler. in 1. collect. & apud Greg. IX.*
^d *c. 2. e. tit. 12. q. 1. c. 27. nulli.*

carpo legitur, si enim eventæ causæ aliquid vi-
derint, &c.

⁸ *Caput 7. distinct. 81. ita in eodem libro in-
scribitur. Item Eugenius Papa. Sacerdos, aut
quisvis alius in ordine ecclesiastico provectus,
si in eo scelere invenitur, quo abjiciendus com-
probatur &c. In margine est. Ans. l. 5. in princ.
(Imperfecta hæc sunt.)*

⁹ *Ejusdem distinct. cap. 22. Si quispiam sacer-
dotum. in eodem libro hæc habet inscriptionem. [Ex
decreto*

decreto

refert, ut ex *synodo habita Romæ ab Eugenio Papa.* melius est in libro *Cæsaraugust.* ^a *In concilio primo Eugenii Papæ cum Episcopis LXXII. & Leonis IV. cum Episcopis LXVI.* A. Si addidisset, cujus Eugenii id concilium esset, nihil desiderari aptius posset. Cupio tamen scire abs te, num conveniat in Episcoporum numero? B. In Leonis *synodo* nulla differentia est, in Eugenii tamen x. Episcopi plures in *Cæsaraugust.* sunt, quam in veteri libro ejus concilii. A. In verbis
quam

^a *Cæs. lib. 7. cap. 61.*

decreto Eugenii Papæ] *Palea. In margine hæc sunt. Polyc. l. 4. tit. 31. ex Lucio. Anl. l. 8. c. 9. ex pænit. Romano (pro Romano.) In notis. Ex decreto] Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. cleric... (deest, &) mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine. Admonitionem] In eod. canone sequitur, Metropolitanus, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subiacere videatur.) desideratur numerus canonis Romani; hoc est, c. 15.) Inscriptio cap. 2. de cohabit. cleric. est. Ex decreto Eugenii Papæ. Si quisquam sacerdotum &c. In margine est. Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

quænam varietas est? B. Quod apud Gratianum est, *res mobiles, aut immobiles*; in eo concilio est, *res mobiles*: in libro Thomasio Gratiani, *res immobiles*: in Cæsaraugustano sola vox *res*, invenitur. A. Nihil mutandum censeo. B. In extremo capite, *coartatus existat*, est in concilio: *coartatus existat*, habet Gratianus: *coërceatur*, liber Cæsaraugustanus. A. Scriptura concilii recipienda est. ¹⁰ B. *Caput XIIIX. Leoni Papæ* adscribit Gratianus ^a *distinct. LXXII.* ut Anselm. ^b *Eugenio Papæ* liber Cæsaraugust. ^c Pro illis, *nisi ab ipso postulatus*; scribendum est, *nisi ab alio postulatus*: ut in his tribus libris est, quamvis Anselmus habeat, *postuletur*, pro *postulatus*. Pars ejusdem capituli omissa est, qua cavebatur, ut dimissoriæ litteræ universalis Pontificis, aut Imperialis, vel Metropolitanæ bulla roborentur. C. An etiam Metropolitanæ bulla utebantur? A. Sigillum arbitror significari. Sed & Venetorum Dux bulla utitur plum-

Z 3

bea

^a *Dist. 71. c. 1.* ^b *Anselm. lib. 6. c. 122.* ^c *Cæsaraugust. lib. 4. c. 87.*

¹⁰ *Quod ad caput 27. attinet, 12. q. 1. Ejus in eod. libro Romano inscriptio est. Item ex synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c. 16. Nulli Episcoporum. liceat res mobiles, aut immobiles &c. In fine est, coartatus existat.*

bea in quibusdam litteris. Et Græci Imperatores χρυσόβελλον appellabant^a litteras eorum aurea bulla exornatas. Cetera poterunt alio die conferri. Nostis enim occupationes meas. B. Ita fiat. ¹¹

De eadem Re ex eodem Concilio Eugenio, & Leonis.

DIALOGUS SECUNDUS.

B Cum à te heri discessimus, petebat C. à me, cur *bullas* existimarem dictas Pontificias litteras. Dixi ab illo sigillo, quod in singulis pendere solet. Sed cur sigillum id bulla diceretur, à te petendum esse. A. Nonne meministis bullam dici Romanis, quam pueri supra togam prætextam ferrent è collo pendentem, quod cordis, sive lunæ speciem obtineret, sive à Græca voce βελή, quæ consilium signifi-

^a *Vid. Balsamo ad Photium, cum scholiis.*

¹¹ *Distinct. 72. cap. 1. hæc in eodem libro inscriptio est. Unde Leo Papa ait. Episcopus subiecto sibi sacerdoti, vel alii clerico, nisi ab ipso postulatus &c. In margine est. Ans. l. 6. c. 122. (imperfecta hæc sunt. Vide lib. 1. dial. 16. add. 3. in fine.)*

significat, sive à Latina bulla pro tumore, ut cum dicimus, homo bulla, aut cum in vestibus auream bullam, aut in aquæ ferventis spuma ebullire appellamus, bullas illas facere. C. Credo me apud Plutarchum, Festum, & Macro- bium hoc ipsum legisse, sed non suspicabar inde Pontificias litteras nomen sumpsisse. Nunc vocis illius abs te heri usurpatæ memor *χευσό- βεβλον*, facile inducor, ut credam illam fuisse originem bullarum Apostolicarum. B. In ean- dem ego sententiam accedo. A. Quid nobis re- liqui est ex illis duorum Pontificum conciliis? B. *Caput XIX.*^a *Anacleto Papa* adscribit Gratia- nus, *Lothario Imperatori* collectio legum Lon- gobardicarum. A. Magnam tu varietatem nar- ras. Sed quid in aliis verbis lucri est? B. Ini- tio, *Episcopi*, scribendum est, non *Episcopus*; & *actionem* non *actiones*: cetera levia sunt, *ut propriis suis actionibus* quod Gratianus habet, *pro suis actionibus*.ⁱ Quod sequitur *caput XX.*

Z 4

conjugi

^a 5. q. 3. cap. ult. Longob. de advocat. libr. 2. tit. 47.

ⁱ *Inscriptio cap. ult. 5. q. 3. in editione Romana hæc est. Item Anacletus Papa. Quia episcopus &c. In notis hæc sunt. Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenii*
Pape

conjugi debuit à Gratiano : ut discuteret Episcopus, cur sacerdos advocatum non inveniret. Sed venio ad *caput XXI.*^a quod ex *Romana synodo* appellat Gratianus, & evangelia, sive *epitome* solvenda sunt ei, qui invenerit, quoniam ea synodus fuerit. A. Vide C. quid Anselmus,^b & liber Cæsaraugustan.^c scripserint. C. *Leoni* adscribit Anselmus, in Cæsaraugustan. inscriptio desideratur. B. Plura sunt in his conciliis, quam in tribus collectionibus. Anselmus tamen plura refert, quam ceteri : & liber Cæsaraug. Gratiano plenior est. Post illa verba, *pro sacro officio illius diocesis, sive dioceseos*, ut in conciliis est, additur, & *bonæ auctoritatis dimissoriam*, sive, & *idoneos auctoritate dimissoriam*. Et *bonæ auctoritatis dimissoria*, habet Anselmus : *dimissione*, Cæsaraugustanus. A. Prior scriptura placet magis, & *bonæ auctoritatis dimissoriam*. B. Post verbum *commendare*, additur

^a 16. q. 7. c. 33. *monasterium*. ^b *Ansel. lib. 5. c. 73.* ^c *Cæs. lib. 8. c. 43.*

Papæ secundi tempore Ludovici, ac Lotharii Imperator. habito c. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitum. Ex quo canone Lotharius lib 2. legum Longobard. tit. de advocatis, & Vicedominis, octavum capitulare composuit. In verbis nihil est mutatum.

tur in utroque concilio: *ita ut ad placita, & ad justam reverentiam ipsius Episcopi obedienter sacerdotes recurrat.* Eadem cum aliqua varietate sunt in CæsarAugust. major varietas est apud Anselmum. Sed neutrius habendam rationem existimo. Illud addit *Leo quartus. Si vero superbia elevatus, vel alio quolibet modo, à propriis se subtrahere maluerit mandatis Episcopi, canonicis eum decernimus ultionibus subjacere.* C. Horum verborum pars est apud Anselmum. A. Ex his facile cognosces, quantum intersit ex fonte haurire, aut ex rivulis, & stagnis, ac lacub.² B. *Caput XXI. non ad Gratianum, sed ad veterem illam Bernardi Papiensis tui collectionem primam Decretalium pertinet. Quod enim sub titulo de religiosis domibus^a ex decretis Eugenii Papæ refertur, hujus concilii est.* A. Recita mihi concilii verba, sunt enim in nostris libris parum apte scripta. B. *De xenodochiis & aliis similibus locis. Eugenius in titulo. De xenodochiis,*

Z 5

ptocho-

^a cap. 2. de relig. dom. in 1. collect. cap. 3. e. tit. Gregor. IX.

² Capitis 33. Monasterium. 16. q. 7. hæc in eodem libro inscriptio est. Item ex Romana synodo Eugenii II. & Leonis IV. c. 21. Nulla varietas notatur, præter ad vocem invito, al. invite, in marg. Anselmi vero nomen non est adjectum.

*prochotrophis, nosocomis, & orphanotrophis, eremocomis, & monasteriis tam monachorum quam sanctimonialium. Leo quartus. C. Legi nuper in Juliani epitome Novelle VII.^a horum nominum differentiam, illud solum eremocomis illic non est. A. Fortasse gerotocomis scribi oportet, quod illic esse non dubito. B. Quid si hæc vox ad eremitas educandos referatur? A. Non recte composita videtur. Sed perge tu, & quod cœperas, refer. B. Capitis ipsius verba sunt hæc, *Per sollicitudinem Episcoporum hæc, quorum dioceseos existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur. ut debiti panes atque cura pertinentibus revertantur.* In his ultimis verbis est aliqua varietas. *dediti panes aquæ*, est alicubi: *debitis atque cura revertantur*, alibi omiſſa voce *pertinentibus*, *recitantur* pro *revertantur*, invenio etiam scriptum. *Mihi reddantur* non ineptum videretur. A. Ego vocem *cura*, in, *roga*, mutarem. C. Quid ea vox significat? A. Ita dicebatur, quod erogari solebat, ut ex Pontificali, & Anastasii historia cognovimus. Sic igitur lego. *ut debiti panes, atque roga pertinentibus reddantur*, seu *revertantur*. B. Mihi id vehementer placet. Sequuntur Leonis verba. *Qualiter Deo vacantes inopia, vel necessitatibus**

nullatenus
^a Capit. lib. 2. c. 29. Ivo part. 17. c. ult. decret. Cas. lib. 7. c. 80.

nullatenus occupentur : sed omni expulsa cura,
purius in Dei servitio valeant mentibus permanere.

A. Purioribus, pro purius mutandum censeo. 3

B. Caput xxvi. refert Gratianus, ^a ut ex concilio Leonis Papæ. Quarti addit Anselmus ^b non male. A. In libro Cæsaraugustano ^c est : ex concilio Gregorii primi Papæ, ineptissime, sed varietatem audiamus. B. Superposita, pro supposita; prospector, pro perspector : & pro illis, non illicitis exactiōibus opprimantur, in eo concilio est : quam illicitis exactis dationibus opprimantur. C. Anselmus habet superposita, & perspector, cetera ut concilium. A. Vide librum Cæsaraugustanum. C. Convenit cum Anselmo una excepta voce : est enim illic ; quam illicitis exactis, vel dationibus opprimantur. A. Vox, quam, pro, magis quam, vel, potius quam, posita esse videtur. B. Ita existimo : ut illud, ^d Bonum est sperare in Domino, quam sperare in Principibus, & alia sexcenta, quæ in emendationibus refert.

Leonis

^a 16. q. 1. c. 62. nulli. ^b Ans. lib. 6. c. 166.

^c Cas. lib. 4. c. 89. ^d Psalm 117. b.

3 Hæc inscriptio est capitis tertii de relig. domib. Ex decretis Eugenii Papæ. De xenodochiis, & aliis, &c. In margine est. Hoc reperi in 1. compilatione e. tit. c. 2. & hic, non alibi. (Fons emittitur.)

Leonis verba sunt illa: *Quia Dominus pascere, & docere nos docuit, & quæ sequuntur.* 4 *Capitulum XXIX. ex decreto Eugenii Papa refert Gratianus; a ex decretis ejusdem, liber Tarraconens. b capite XXVIII. addit Burchard. c cap. XXVI. Ivo d in excerptionibus omnes epitomen, non verba referunt, quæ ita initio concepta sunt. Femina vero, quæ habitum religiosum, aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent viri potentes; deinceps viro sociari non permittantur: sed eligentes monasteria regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum caste observent, contra autem turpes inventæ providentia Episcopi emendentur. His Eugenii Minoris verbis addit alia Leo non contemnenda. 5 *Capitulum XXXII. à Cratiano**

^a 27. q. 1. c. 31. mulieres. ^b Tarr. l. 6. c. 232.
^c Burc. lib. 8. c. 54. ^d Ivo par. 7. c. 72. decr.

4 *Ante caput 62. Nulli Episcoporum. 16. quest. 1. hæc verba sunt in libro Romano. Unde in concilio Leonis Papæ IV. cap. 26. statutum est. In margine hæc sunt. Polyc. l. 4. tit. 21. Anselm. l. 6. c. 166. Ad verba superposita in angariis, est in marg. in vulgatis erat (supposita) & ad vocem prospiciat, al. perspiciat. & ad vocem exactionibus al. exactis dationibus.*

5 *In eodem libro inscriptio cap. 31. Mulieres obtentu. 27. q. 1. hæc est. Item ex decreto Eugenii*

tiano^a refertur ex synodo habita ab Eugenio Papa. A. Eidem Eugenio adscribit partem ejusd. capituli liber Cæsaraugust.^b B. Pro illis verbis, qui inviti sine justa offensionis causa sunt intromissi, illic est: qui in monasterio inviti, & injuste sine offensione sunt intromissi: aut ut alius liber habet, qui invite sine justa offensionis crimine monasterius sunt intromissi. A. vide, quid in Cæsaraug. sit. C. Si qui sine ostenso crimine inviti in monasterium mittuntur. A. Sententia eadem est in omnibus, illud tamen eligo, qui invite sine justa offensionis crimine monasteriis sunt intromissi. Sed quid est, quod extremo capite dicitur: sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ continetur libro sexto? quis ille sextus Leonis liber est? B. Recte Contius notam addidit illis verbis, libro sexto: quæ nulla sunt in concilio Eugenii. Videtur autem Leonis mentio fieri: quia Leo capite xxvi. & xxvii. ut in Corpore canonum est, ex epist. xc. ad Rusticum Narbon. Episcopum, cap. xii. & xiii. idem

^a 20. q. i. c. 9. sicut qui. ^b Cæs. lib. 9. c. ii.

nii Papæ secundi in concilio Romano c. 29. Et in margine est. Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 54. Ivo part. 7. c. 72. Et in notis. In concilio, quod extat in bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba. Feminae vero &c. usque ad verbum observent, ut in dialogo,

idem statuisset. ⁶ *Caput xxxiii. Clementi ad-*
scribit Gratianus, a quod à te credo esse rela-
tum. b Quod dicitur, à laicorum loco, illic est,
à laicorum, voce tertia omiffa. & pro verbis ex-
tremis, sacra officia exercere, habet id conci-
lium in margine, sacra officia celebrari. Addun-
tur postea à Leone quarto plura non inutilia.
Hujus capit. mentio fit à Sigiberto historico, sed
falso Leo V. appellatur auctor. In libro Cæsar-
august. c Eugenio Papæ aliis verbis eadem sen-
tentia adscribitur. 7 Venio ad xxxiv. caput,
quod inscribitur de scholiis reparandis pro studio
litterar. id Gratianus ex synodo Eugenii Papæ re-
fert distinct. xxxvii. d Non recte Eugenio tertio
Contius adscripsit, à quo nescio, an aliquid

Gratia-

^a De consecr. d. 2. cap. 30. sacerdotum. ^b Dia-
 log. 13. ^c Cas. lib. 8. cap. 27. ^d Dist. 37. c. 12.
 de quibusdam.

⁶ Gratiani verba sunt ante caput 9. Sicut qui.
 20. q. 1. in eodem libro. Sic & illud intelligen-
 dum est, quod est statutum in synodo habita
 ab Eugenio Papa II. c. 32. In verbis nulla varie-
 tas notatur. Qui inviti sine justæ offensionis cau-
 sa sunt intromissi. Et postea. sicut in decreto san-
 ctissimi Leonis Papæ manifestissime continetur.

⁷ De inscriptione cap. 30. Sacerdotum, de con-
 secrat. dist. 2. scriptum est in dialogo 13. addit. 1.

Gratianus acceperit. Ivo Carnoten.^a ita inscripfit: *Synodus Eugenii Papæ tempore Ludovici. Pro illis verbis: ab universis Episcopis, subjectis plebibus, scriptum invenio in concilio, & apud Ivonem universis Episc. subjectisque plebib. voce AB omiffa. At in Gratiani lib. Thomafiano, universis Episcopis, subjectisque plebibus. A. Mutatio placet. B. Quod vero postea est: qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant: plenius est in his duobus conciliis: qui studia litterarum, liberaliumque artium, ac sancta habentes dogmata, assidue doceant. A. Hæc recipienda esse ostendunt, quæ sequuntur verba. Quia in his maxime divina manifestantur, atque declarantur mandata. Sed quid apud Ivonem est? C. Post vocem artium, tantum est: habentes dogmata doceant. B. Vide, quid Leo addiderit: Et si liberalium artium præceptores, in plebib. ut assolet, raro inveniuntur; tamen divina scriptura magistri, & institutores ecclesiastici officii nullatenus desint &c. A. Hæc omitti non debuerunt.⁸ De ceteris cras, aut perendie videbimus.*

De

^a Ivo par. 4. c. 214.

⁸ Caput 12. De quibusdam. dist. 37. in eodem libro ita inscribitur. Item ex synodo Eugenii Papæ

De eadem Re.

DIALOGUS TERTIUS.

A. Qua de re nunc inter vos agebatis? B. De tempore, quo hæc duo Eugenii & Leonis concilia habita sunt. A. Quid igitur certi est? Dixisti enim heri, Ivonem Carnotensem tempore Ludovici affirmasse habitam esse Eugenii synodum.

pæ secundi. *In marg. est.* Ivo p. 4. c. 214. Anselm. l. 7. c. 2. Polyc. l. 4. tit. 32. *In notis.* Eugenii] Apud Anselmum citatur ex synodo habita Romæ in consist. Lateran. à Beato. In Polyc. eodem modo, & additur nomen Eugenii, ex quo etiam citat Ivo. Inventum vero est in synodo Eugenii Papæ II. & in synodo Leonis IV. quarum synodorum ut alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam synodi à Gregorio VII. Romæ habitæ talis cujusdam capituli hæc ponitur summa. Ut omnes Episcopi artes litterarum in suis ecclesiis doceri faciant. *In verbis nulla est varietas. Editum autem est.* Idcirco in universis Episcopis, subjectisque plebibus. *Et postea.* Qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant.

synodum. Eum *Ludovicum* existimo *Pium* cognomento esse dictum Caroli Magni filium. B. Ita est, ut existimas. Namque sub Leone tertio Pont. Max. Carolus moritur. Leoni Stephanus, Stephano Paschalis, Paschali Eugenius hic successus est. Et in ipso Eugenii concilio dicitur, anno XIII. Ludovici Aug. Indict. IV. mense Novemb. haberi concilium. Sed & Lotharii filii novi Imperatoris mentio fit, annus omissus est. Si numeros Panvini sequamur; Christianæ salutis annus est DCCCXXVI. Pontificatus Eugenii Minoris annus tertius. A. Ex Indictione videtur unus annus detrahendus. Leonis quarti synodus quo anno habita esse dicitur? B. Anno septimo Leonis, Lotharii vero, & Ludovici Imperatorum anno quinto, & tricesimo septimo, quod ex alio loco sic intelligitur, ut vox quinto referatur ad Ludovicum, cetera ad Lotharium: mense Decembri, Indictione secunda. Panvinius anno quarto Leonis, Lotharii vero anno XI. Christi DCCCL. synodum Romanam habitam esse scribit. A. Ex Indictione, & anno VII. Pontificatus apparet annum fuisse DCCCLIII. Lotharii XV. C. Estne Ludovicus ejusdem Lotharii filius, qui eidem successisse dicitur, an Pius ille Lotharii pater? B. Apud Sigibertum invenio hunc Ludovicum Lotharii fil. à Sergio Minore Pont.

A a

Max.

Max. Regem Longobardor. factum esse, eundemque postea Imp. fuisse appellatum. Idem anno Christi DCCCXLVII. anno VII. Lotharii decretum hujus concilii, de quo heri^a locuti sumus, refert. A. Redeundum est tibi ad ea capita, quæ reliqua sunt. B. *Caput xxxv. apud Ivonem, non apud Gratian. inveni cum hac inscriptione: Ex synodo Eugenii Papa tempore Ludovici, & Lotharii Augustor. Cap. xxxv. in libro Cæsaraugust. b est: ex synodo Eugenii Papa cap. xxxii. Imperfecte autem utrobique est. Omituntur enim Leonis verba maxime necessaria. Capitis xxxvi. pars refertur à Gratiano, c ex synodo Eugenii Papa, cui addunt hæc, tempore Ludovici, & Lotharii cap. xxxvi. Ivo, d & liber Cæsaraug. e Omissum est initio: Nulli liceat, excepta causa fornicationis, adhibitam uxorem relinquere; & deinde aliam copulari. alioquin transgressorem priori convenit sociari conjugio. C. An si fornicationis causa relinquat, poterit aliam ducere? B. Minime gentium. Sed exceptio illa ad priorem partem est referenda: ne quis uxorem relinquat. ut in verbis Domini. f Extremo capite addebantur Leonis verba. ut districta penitentis*

^a Ivo par. II. c. 77. decr. ^b Cæs. lib. 8. c. 82. ^c 27. q. 2. c. 22. si vir, & uxor. ^d Ivo lib. 6. tit. 5. c. 2. panor. & par. 8. cap. 127. decr. ^e Cæs. lib. 10. c. 98. ^f Matt. 5.

nitentia coerceantur, qui religionis causa separati ex utriusque consensu, fidem fregerint.¹ Caput xxxiix. refert Ivo,^a ut Zachariæ Papæ verba: neque omnino fallitur. nam in synodo Romana Zachariæ, de qua alio die locuti sumus capite sexto pars eorundem verborum est. Quæ post hoc caput sequuntur, Leonis quarti tantum sunt capita quattuor, ex quibus nihil inuenio apud Gratianum. Postea dicitur acclamatum fuisse ab omnibus & deinde Theodorum notarium, & scriniarium legisse depositionem Anastasii presbyteri Cardinalis tituli Sancti Marcelli hoc initio. *Imperantibus dominis piissimis perpetuis Augustis Lothario à Deo coronato pacifico, & magno Imperatore anno xxxvii. sed & Ludovico à Deo coronato ejus filio novo Imperatore anno quinto mense Decembrio die octava, Indictione secunda, in civitate nova, cujus vocabu-*

A a 2

lum

^a Ivo par. 9. c. 21. decr.

1 Inscriptio capitis 23. Romanis. 27. q. 2. hæc est. Item ex synodo Eugenii Papæ secundi in synodo Romana c. 36. Si vir, & uxor &c. In margine est. Sent. ibid. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Ivo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 76. Numeri differentia oritur, quia à nobis non habetur ratio capitis Quod conditio, quod est Romanis 7. nobis inscriptio capitis septimi Quicumque.

lum Leoniana est, intra ecclesiam, ubi corpus beatissimi Petri Apostolor. Principis conditum est: Leo Episcopus servus servorum Dei &c. A. Hæc igitur est illa depositio cujus mentio fit in Gregoriana collectione^a titulo de clericis non residentibus de qua pluribus verbis agit Bernardus Circa Papiensis in prima collectione, sed male tertio Leoni adscribebatur, quod ad quartum pertinebat. B. Bernardi verba sunt, *Ex gestis Romanorum Pontificum. Leo tertius natione Romanus consilio Lotharii, & Ludovici Imperatorum sanctam, & venerandam LXVII. Episcoporum in ecclesia B. Petri synodum congregavit. In hac synodo Anastasius &c.* C. De numero Episcoporum ex Cæsaraug. libro^b dictum est, fuisse LXVI. Urbem Romam Leonianam dictam fuisse, nunc primum audio. B. Non tota urbs ita dicta est, sed ea pars, quæ ultra pontem, & molem Hadriani est, quæ Transtiberina dicebatur, in qua Vaticanus mons fuit, nunc ædes sacra B. Petro, & magna domus Pontificia consistit. Invenies

^a c. 2. de cler. non res. in 1. collect. & apud Gregor. 9. ^b Cæsaraug. lib. 7. cap. 61.

² Hæc etiam est in Romano libro inscriptio cap. 2. de clericis non residen. Leo tertius. Ex gestis: & infra. In synod. Anastasius &c. In marg. est. Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

ea de re multa in Pontificali volumine de vitis Pontificum. in quo etiam de hac depositione Anastasii in concilio LXVII. Episcoporum agitur. A. Quo pacto xxxvii. annus est Lotharii, & quintus Ludovici, cum Ludovicus Pius Lotharii pater Imperatoris nomen acceperit, & coronam à Stephano quarto anno DCCCXVI. ut Panvinius scribit, qui est xxxvii. à septimo anno Leonis IV. An eodem anno pater, & filius Imperium obtinuerunt? B. Segefredus de Ludovico idem dicit, sed Paschalem ait Stephani successorem Lotharium Imperatorem appellasse anno DCCCXXIII. quod si non eo anno, sed primo id gestum est à Paschali, minus laboraremus. A. Malo huic concilio credere, quam ceteris scriptoribus. Habesne aliud sive ex hoc, sive ex alio libro veteri, quod ad Gratianum pertineat? B. *Ex Bonifacii martyris Archiepiscopi Maguntini epistulis* duo capita sunt apud Gratianum, quorum alterum inveni, alterum alibi quærendum est. Quod enim *distinct.* XL.^a ex dictis *Bonifacii martyris* inscribitur, & ab Ivone,^b ex *gestis Bonifacii martyris Legati Romanae ecclesie*, à nobis repertum non est. 3

A a 3

Ac

^a Dist. 40. c. 6. si Papa. ^b Ivon par. 5. c. 23. dec.

3 *Ante caput sextum Si Papa distinct. 40. in Romana*

At quod est *distinct.* LVI, ^a ita inscriptum, *Bonifacius martyr scribens Regi Anglorum*, & apud Ivo.

^a *Dist. 56. cap. 10. si gens.*

Romana editio hęc inscriptio est. Item ex dictis Bonifacii martyris. Et in margine est. Al. gestis pro dictis. Et Ivo par. 5. c. 23. In notis. Dictis Bonifacii] Nauclerus gen. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacii martyris. Verum Deusdedit presbyter Card. tit. Apostolorum in Eudoxia tempore Victoris Papę III. libros quatuor de rebus ecclesiast. composuit, qui in bibliotheca Vaticana servantur. Et lib. 1. c. 231. ex gestis [sic habent etiam multi Gratiani codices, & Ivo] Bonifacii martyris, & Archiepiscopi Moguntini sedis Apostolicę legati, hęc sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert; in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus & sequentibus valde illustratur. Sancta Romana ecclesia privilegio specialis auctoritatis divinitus, & humanitus caput omnium ecclesiar. post Christum Jesum effecta, secundum Antistitis, vel Rectoris sui qualitatem & valitudinem, afficit totius Christianitatis membra &c. In indice librorum est. Deusdedit Cardinalis collectio canonum, & libri quattuor de rebus ecclesiasticis, ex Vaticana.

Ivonem, ^a *Bonifacius martyr Hiltribaldo Regi Anglorum*; in bibliotheca Mich. Thomasi invenimus in epistula integra Accheldobaldo Regi missa, cujus initium fuit, *Confitemur coram Deo*. Appellat autem se *Bonifacium Archiepiscopum Legatum Germanicum*. A. Gratissimum est, quod dicis, tum ob alia multa, tum quod inveneram nuper partem ejus epistulæ libro septimo ^b *Capitularium* sine ulla inscriptione, & propter mentionem Hispanicæ cladis verba ex fontibus ipsis accipere cupiebam. C. Quibus verbis ea de re Bonifacius egit? Totam enim epistulam perlegere a veo. B. Poteris id quidem postea facere, cum commodum erit, est enim lectu digna; sed longior est, & magnam diei partem nobis auferret. Brevib. referam, quod in ea continetur. Initio laudat Regem, quod multa pauperibus largiatur; laudat etiam quod furta, rapinas, perjuriam, & alias iniquitates & crimina prohibeat; quodque viduar. & pauperum defensor sit, & pacis amator. Acriter autem eum reprehendit, quod uxorem non accipiat, cum minus caste vivat, & sacrarum virginum violator esse credatur. Tum addit ea, quæ Ivo & Gratianus referunt, ostendens, quid periculi ex malo Regis exemplo ad populum

A a 4

perve-

^a Idem Ivo par. 8. c. 224. decr. ^b Capit. lib. 7. cap. 285. in addit.

perveniat; quod ex Anglorum, & Hispanorum, & Burgundionum clade propter libidinem earum gentium ostendit. In verbis non magna varietas est. pro illis, *improperium nobis obicitur*, illic est, *improperium est*. & pro *nec bello, nec in bello*. pro, *Hispania & Provincia*; omissa voce ET, *Hispania Provincia*. sic autem fortasse non Gallia pars, quae Provincia dicitur, accipietur. pro illis, *vindex talium*, illic est, *judex omnipotens talium*. A. Ego, *vindex Omnipotens talium*, scriberem. B. Denique pro illis, *per ignorantes legem Dei*, id est, *per Sarracenos*: scriptum est, *per ignorantiam legis Dei, & per Sarracenos*. A. Quid apud Ivonem sit, videamus. C. Ivo, *improperium est*, habet, & *nec in bello*; retinet tamen, & *Provincia*, atque voce *vindex*, sive vocibus *judex omnipotens*, caret. ad extremum habet, *per ignorantiam legis Dei per Sarracenos*. A. Capitularia conferamus. C. Con-
tuli. *Et Provincia*, solum habet, cetera ut in ipsa Bonifacii epistula. 4 A. Habesne aliquid ex
Callisti

4 *Distinct. 56. cap. 10. in eodem libro ita inscribitur. Contra Bonifacius martyr scribens Echel-
debaldo Regi Anglorum. Si gens Anglorum,
sicut &c. In marg. est. Ivo p. 8. c. 224. Verbo-
rum varietas nulla est in illis: sicut aliis gentibus
Hispania;*

Callisti minoris concilio, quod frequens fuisse traditur? B. Nihil omnino legi. Immo multis capitibus quibus Callisti nomen Gratianus adscripsit, selecti viri Romæ eam notam addiderunt, qua ostenderent, nusquam esse reperta: A. Cras volo, ut ex Anselmi Lucensis collectione id concilium restituamus.

A a 5

De

Hispaniæ, & Provinciæ, & Burgundionum.
At in illis est: donec iudex omnipotens talium &c. al. vindex pro iudex. Et ad illa verba: per ignorantes legem Dei, id est, per Saracenos &c. in margine est, al. etiam pro id est. Et in notis. Per ignorantes) In epistola B. Bonifacii martyris (quæ una cum multis aliis extat manuscripta in codice sæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ) legitur: per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos &c. cum qua lectione concordant aliquot vetusta Gratiani exemplaria, & fere etiam Ivo. In indice librorum est. Bonifacii martyris epistola ex bibliotheca monasterii B. Mariæ supra Minervam.

De Callisti secundi Romana Synodo.

DIALOGUS QUARTUS.

A. Tria volumina ejus collectionis, quam Anselmi Lucensis appellamus, ad manus meas pervenerunt sine nomine collectoris. Primum ex Ludovici Gometii Episcopi Sarnensis, cui ego Romæ suffectus fui sacri Palatii auditor, bibliotheca accepi: idque contuli cum alio exemplo Nicolai Ormaneti Episcopi Patavini. Tertium nuper ex Mich. Thomasi Herdensis Episcopi libris nactus sum, quod exemplum recens est ex bibliotheca Vaticana nuper, ut suspicor, exscriptum. Duo illa volumina satis antiqua visa sunt. In hoc igitur exemplo post ea, quæ in aliis libris leguntur, sunt quædam in singulis libris addita, ut mihi videtur, à posterioribus scriptoribus aut dominis ejus voluminis, sive illius, à quo id sumptum est. In his sunt canones *concilii Romani Callisti Minoris*, de quibus hodie sumus dicturi. Aperi C. hunc librum, & quære librum quartum extremum.

B. Cur Romani selecti viri ex hoc libro emendationem Callisti capitum non fecerunt? præsertim cum ipse Thomasius, & Pet. Ciacconius ejus sodalis eodem libro fuerint usi? **A.** Cur id factum sit, plane ignoro. In caussa tamen fuisse existimo.

existimo, quod sine ulla inscriptione canonum verba posita sint, ipsaque canonum distinctio nulla sit, ut vestris oculis inspicere potestis. C. Qua igitur de causa hæc hujus concilii esse dicis? A. De singulorum capitum distinctione videamus. Simul enim & de scriptore ipso, sive canonum auctore cognoscemus. *Capitis primi* verba sunt. *Sanctorum patrum exempla sequentes*, & quæ sequuntur. Hæc Callisti Papæ verba esse Gratianus scribit, ^a ¹ *Capitis secundi* verba esse existimo. *Nullus in Præpositum &c.* quæ etiam Gratianus ^b eidem Callisto Papæ adscripsit. In

verbis

^a I. q. I. c. IO. *sanctorum.* ^b *Dist. 60. c. 2. nullus.*

I *Capitis decimi Sanctorum patrum. I. q. I. hæc inscriptio est in Gregoriana editione. Item Calixtus Papa. In notis additur. Est Calixti secundi, qui paulo ante Gratianum vixit, & aliquot conciliis à se habitis contra Simoniam, & investituras ecclesiarum, quas Germanici Imperatores usurpaverant, multa decrevit. de quib. Abbas Vuspergensis ab anno Domini 1118. in quo electus est Pontifex, usque ad annum 1124. accurate scribit. (Callisti II. omnia capita perfecte edita sunt. Et in toto volumine Gratiani, cum solum nomen est Pontificis, aut synodi, neque additur epistula, vel caput, signum est, fontes non fuisse repertos.)*

verbis est aliqua varietas. Namque apud Anselmum mendose scriptum videtur. *Nullus in præpositum, nullus in Archiepiscopum, nullus in Decanum, nullus in presbyter, vel diaconus.* Aptius apud Gratianum est. *Nullus in Præpositum, nullus in Archiepiscopum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi presbyter, vel diaconus.* Mihi tamen videtur tollenda esse ab hac Gratiani scriptura illa verba *nullus in Archiepiscopum.* Cur enim magis de Archiepiscopo, quam de Episcopo id statuatur: aut cur Archiepiscopus post Præpositum scribatur, causa nulla est. **B.** In Anselmi verbis vocem *Archiepiscopum* ex compendio vocis *Archipresbyterum* confectam arbitror. Hac de re agitur in synodo Innocentii Minoris cap. iix. Illa autem verba, *nullus in Decanum, Urbani Minoris in concilio Charomontano* esse videntur. Hæc duo capita *Callisti minoris* videri notarunt selecti viri. *nihil enim, inquit, Callistus primus scripsit, & tertius Gratiano multo posterior fuit.* **A.** Callisti primi epistulas cur rejiciunt? **B.** Causam nullam accipi. ² **A.** *Capitis tertii* verba esse existimo. *A presbyteris,*

² *In eodem libro inscriptio cap. 2. distinct. 60. hæc est. Item Calixtus Papa. Nullus in præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Deca-*

byteris, diaconibus &c. quod apud Gratianum non inveni. Caput quarti initium est: *Præterea juxta beatissimi Papæ Stephani sanctionem statuimus, ut laici &c.* Hoc quoque caput non inveni apud Gratian. sed Stephani Papæ verba sunt *epist. 11. cap. 1x. & Eulalii Episcopi Syracusani in synodo tertia Romana contra Symmachum, cujus verba posuit Gratianus^a non semel, Trosleianum concilium cap. 111. Paschalis Minor cap. 11. vel 1v. Capitulare Caroli, & alior. lib. v. & vi.^b Burchardus,^c Ivo,^d Deusdedit,^e Anselmus,^f & liber Cæsaraugust. g & Tarracon.^h 3*

Quod

^a Dist. 96. c. 1. p. Eulalius. & 16. q. 7. cap. 24. laicis. ^b Cap. lib. 5. cap. 249. & lib. 6. cap. 294. ^c Burc. lib. 15. c. 35. ^d Ivo par. 16. c. 36. decret. ^e Deusded. cap. 4. ^f Ans. lib. 5. c. 10. ^g Cæs. l. 7. cap. 112. ^h Tarrac. lib. 1. c. 59.

Decanum, nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

3 Gratianus distinct. 96. cap. 1. ita inscripsit, ut in libro Romano est. Unde Symmachus Episcopus catholicæ ecclesiæ urbis Romæ synodo præfidens dixit. Bene quidem fraternitas vestra &c. In margine est. In synod. Rom. 3. sub Symmacho c. 1. & seq. Inscriptio cap. 24. Laicis. 16. q. 7. est hæc. Item ibidem [hoc est, in synodo Romana tertia Symmachi Papæ] Eulalius Episcopus

Quod sequitur, *Sed secundum Apostolor. cano-*
nes &c. ad capit xxxiix. Apostolor. refertur,
 quod in *septima synodo cap. xii.* insertum est. Id
 apud Gratianum^a refertur quasi ex historia *Eu-*
sebiu Episcopi Casariensis cap. xii. ut aliquando
 diximus.^b Illa autem verba, *Si quis ergo Prin-*
cipum &c. Callisti Papa esse Gratianus^c auctor
 est, eaque conscripsit post verba *Eulali*, quem
 falso *Gelasium* appellat *Syracusanum*, de quibus
 nunc dicebamus. Sumpsisse videtur hæc Calli-
 stus minor ex decretis *Paschalis minoris cap. v.*
 In verbis Gratiani, & Anselmi hoc interest:
 quam *dominationem* Gratian. appellat, alter *do-*
nationem vocat. + *Quinti capit* initium esse exi-
 stimo:

^a 12. q. 2. cap. 19. ^b Dialog. 9. lib. 1. ^c 16.
 q. 7. c. 25. si quis.

scopus Syracusanæ ecclesiæ dixit. *Et in marg. est.*
 Et epist. 2. Stephani I. c. 9. & in decretis Pa-
 schalis II. manuscrip. Pol. l. 6. tit. 1. Deusdedit
 p. 4. *In notis. Facultatibus*) Antea legebatur di-
 gnitatib. Emendatum est ex originali (*ut sup.*
dist. 96. Bene quidem) epistola Stephani primi,
 & decreto Paschalis II. manuscripto: quib. lo-
 cis hoc idem repetitur.

4. *Hæc etiam inscriptio in eodem libro est cap. 25.*
Si quis principum. 16. q. 7. Item Calixtus Papa.
In marg. pro voce dominationem, est al. donatio-
nem.

stimo: *Conjunctiones consanguineor. fieri prohibemus &c.* B. Hæc Callisti primi verba sunt in *epist. II. ad Episcopos Gallia*, Isidoro Mercatore teste, & aliis collectorib. Burchardo, ^a Ivone, ^b Anselmo, ^c & Gratiano, ^d & libro Tarracoenf. ^e A. Negasse viros selectos Romæ dicebas, quicquam Callistum primum scripsisse; fortasse quia Isidoro parum credendum putarent, cujus auctoritate illæ epistolæ fulcirentur. Quod si Callisti epistulas rejicimus, hæc verba posterioris tantum sunt. Sed malo credere secundum Callistum à primo verba hujus capituli sumpsisse. B. Idem mihi videtur, præsertim cum eo tempore jam Isidori collectio recepta esse videretur. A. Inepte apud Gratianum est *prohibentur, quare; quia has &c.* Melius in hoc canone, *prohibemus, quoniam eas.* & apud Isidor.

^a Burch. lib. 7. c. 1. ^b Ivo par. 9. c. 22. decret. & in *epist. 39.* ^c Ans. lib. 11. c. 84. ^d 35. q. 2. cap. 2 ^e Tarrac. lib. 5. c. 71.

nem. *Et in notis.* Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inventum. Habetur in decretis Paschalis II. manu scriptis c. 5. sed non est mutatum nomen Calixti: quia Pontifices isti, qui iisdem fere temporibus fuerunt (*de Callisto 2. & Paschali intellige*) frequenter eadem decreta suorum antecessor. repetebant.

Isidor. prohibentur, quando has. Quod etiam Gratian. habet: *leges ergo divinae & postea, leges ergo saeculi*, quod etiam apud Isidor. est: *melius hic noster scripsit: leges enim divinae, & postea, leges vero saeculi.* ⁵ Venio nunc ad *sexturn caput*, quod hujus Callisti esse negaverit nemo. *Ordinationes*, inquit, *quae à Burdino haeresiarcha, postquam à Romana ecclesia est damnatus, quaeque & à pseudo-episcopis per eum postea ordinatae sunt, nos esse irritas judicamus.* C. Quis hic *Burdinus* haeresiarcha fuit; A. Sic appellare solent Romani Pontifices eos, qui in schismate electi sunt, & se adversus veros Pontifices Episcopos Romanos, sive Papas vocari passi sunt. Hic *Burdinus* Archiepiscopus olim *Bracarensis*, in schismate adversus *Gelasium* minorem factione *Henrici IV. Imp.* electus est, & cum prius
Mauritius

⁵ Quod ad caput secundum attinet, 35. q. 2. & 3. Eius inscriptio in eodem libro est. Item *Calixtus* Papa epist. secunda ad Episcopos Galliae. *Conjunctiones consanguineor. fieri prohibete: quando has &c. Leges ergo divinae &c. Leges vero saeculi &c. In margine haec sunt. Poly. ibid. (hoc est, Poly. l. 6. tit. 4.) Burch. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. c. 22. Et vers. Nos vero. Simile in concilio Innocent. II. Et ad vocem Imperatorum, al. Imperator Romanorum.*

Mauritius Burdinus diceretur, mox se *Gregorium VIII.* appellavit. *Gelasio* mortuo à *Callisto* captus, & quasi in triumpho in urbem ductus est. B. Non dubium est, quin hæc aut *Gelasii*, aut *Callisti* sint. A. *Callisti* nomen vides superioribus capitibus additum. Sic etiam additur verbis *capitis septimi.* ^a *Nullus omnino Archidiaconus &c.* In verbis pæne convenit cum *Gratiano.* Tantum pro *sicut à sanctis*, scribi debet, *sicut sanctis*: & pro *contra hoc, contra hæc.* ⁶ *Capite IIX.* de possessionibus ecclesiæ Romanæ agitur *Quamobrem facile credis hoc fuisse Concilium Romæ habitum?* *Capitis IX.* verba sunt. *A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis Episcopis, Abbatibus & clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.* *Caput X.* apud *Gratianum* invenietis *Callisto* adscribi *distinct. LXII.* ^b *Nullus in Episcopum, nisi canonice electum consecraret, &c.* ⁷ *Alio die de ceteris agemus.*

Bb

De

^a 16. q. 7. c. II. nullus. ^b *Distinct. 62. c. ult.*

⁶ *Ante caput II. Nullus omnino. 16. q. 7. hæc in eodem libro verba sunt. Item Calixtus Papa. In margine est, al. ex concilio Rothomagensi. In verbis nulla varietas. Sicut sanctis canonibus, editum est, & contra hoc facere.*

⁷ *Inscriptio cap. ult. dist. 62. in eodem libro est.*

Unde

De eadem Re.

DIALOGUS QUINTUS.

C Licet ne paucis, antequam alia *Callisti capita* percurras? A. Et paucis, & multis licet. C. Cur hæc *Callisti capita*, ut Gratiani verbis confirmasti, non sic etiam Burchardi, & Ivonis, & aliorum collector. locis confirmas? A. Si Burchardus, & Ivo, & ceteri antiquiores sunt: qui possunt Callisti verba referre? C. Apud Ivonem in extrema Panormia Innocentii minoris verba referuntur, qui Callisto posterior fuit. A. Negare possum Ivonis eum librum esse: sed malo hoc affirmare, additum esse concilium Innocentii Panormiæ, non esse partem ejus collectionis. Ostendere possum veterem librum, in quo neque id concilium, neque nomen Ivonis, neque Excerptionum præfatio continetur. Et in epistulis Ivonis ea præfatio temporibus Paschalis minoris scripta est. *Dedit Urbanus secundus* tempore scripsit, item *Anselmus Lucensis*, sive is, cujus collectionem habemus.

Unde Calixtus. P P. II. Nullus in Episcopum &c. *In margine est. In Pontificali est mentio hujus decreti.*

habemus. In libris Cæsaraug. & Tarracon, nihil scimus ex Callisto, & Innocentio sumptum esse. Itaque solus Gratianus utriusque Pontificis verba refert. C. His contentus sum. Redde cetera. A. Initium *undecimi capitis* ad bellum sacrum pertinet, quod tempore Urbani minoris inchoatum est. *Eis, inquit, qui ad Hierosolymam proficiscuntur &c. suorum peccatorum remissionem concedimus &c. sicut à domino nostro Papa Urbano statutum fuit.* Et postea non solum Hierosolymitani belli, sed etiam Hispanici facit mentionem. Habuit autem in Hispania Callistus fratrem Raimundum Comitem Alfonsi Regis generum, & alterius Alfonsi patrem, qui Imperator Hispaniæ appellatus est, à quo Reges omnes originem ducunt. B. Existare librum audio Callisti de miraculis B. Jacobi Apostoli, cujus sepulchrum is quæsitum in Hispaniam venit. C. Verba mihi recitare libet, si pateris, de Hispanico bello. A. Recita. C. *Eos autem, qui vel pro Hierosolymitano, vel pro Hispanico itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur &c.* A. *Capitis XII.* sententiam non potero vobis explicare. Verba sunt hæc. *Illam vero pravam defunctorum Porticanorum consuetudinem, quæ hæctenus ibi fuit, ex fratrum nostrorum, & totius curiæ consilio, necnon & voluntate, atque consensu Præfetti removendam cense-*

mus &c. Fratres interpretor Cardinales, & Episcopos: curiam vero, *curiam* Romanam non clericorum, sed civium Romanor. *Præfectum autem*, urbis Romæ Præfectum. Sic hoc fuisse concilium Romæ habitum comprobatur. *Porticanos* suspicor fuisse inepte dictos non à porticibus, sed à portu Ostiensi & aliis, qui portoria exigent. *Consuetudo prava* fuisse videtur, ut eis morientibus sine heredib. eorum bona diriperentur. *Caput XIII.* de induciis scriptum est, quas *trenguas* appellabant. *Si quis trengam diffregerit &c.* Eadem fere verba ab Innocentio secundo, & Alexandro tertio repetita sunt. *Caput XIV.*^a Gratianus *Callisto Papa* adscribit. Ejus initium est. *Sanctorum patrum canonibus consona sentientes, oblationes &c.* agitur autem de ecclesiis urbis Romæ. *sentientes* melius est, quam *sancientes*, ut apud Gratianum. *Pro aut aliis*, apud Anselmum est, *aut de aliis.*¹

Capite

^a IO. q. I. c. 14. *sanctorum.*

I *Caput 14. Sanctorum patrum. IO. q. I. in Romana editione ita inscribitur. Item Calixtus Papa secundus. In margine est. Poly. 1. 3. tit. 9. Et in notis. Secundus] Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque vero primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum*

Capite xv. agitur de falsa moneta. *Quicumque monetam falsam se sciente fecerit &c.* Hoc apud Gratianum^a non inveni. Caput xvi. inuenio *Callisto Papæ ab eodem adscribi. Si quis Romipetas, & peregrinos, & Apostolorum limina &c.* Hac de re quotannis interdicitur. Pro *teloneorum, & pedagiorum*, est apud Anselmum, *teloneorum, & pedaticorum*.² Sic etiam caput xvii. Gratianus^b *Callisto Papæ adscripsit. Interdicimus & Abbatib. & monachis publicas penitentias dare &c.* etiam *Abbatib.* habet Gratianus. & *consecrationesque altarium.* Anselmus, *consecrationes altarium.* B. Hoc etiam *Callisti Minoris* esse videri, adscriptum à selectis viris inveni. 3

Bb 3

A. Caput

^a 24. q. 13. c. 23. *si quis.* ^b 16. q. 1. c. 10. *interdicimus.*

plum sanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud B. Mariæ, & omnibus sanctis dicavit. *Est autem editum, sancientes, & aut aliis, sine ulla varietate.*

2 *Hæc in eodem libro inscriptio est cap. 23. Si quis Romipetas. 24. q. 3. Item Calixtus Papa. Ad illa verba, teloneorum, & pedagiorum. additum est in marg. al. pedaticorum.*

3 *Ante caput decimum Interdicimus etiam. 16. q. 1. hæc in eodem libro inscriptio est. Item Calixtus Papa II. Pro voce ordinationes est in margine, al. ordines.*

A. *Caput XVIII.* non inveni: *cujus initium est: In parochialibus ecclesiis presbyteri per Episcopos constituantur &c.* Urbano tamen *secundo* adscribit Gratianus^a illa verba: *Decimas, & ecclesias à laicis &c.* qui addit vocem *monachi.* ea omiffa ad presbyteros refertur.⁴ Sic initium *capitis XIX.* non inveni: *Servitium, quod monasteria, aut eorum ecclesia, à tempore Gregorii Papa septimi usque ad hoc tempus, Episcopis facere, & nos concedimus.* Quæ sequuntur, Urbano *secundo* Gratianus^b adscribit. *Possessiones ecclesiarum, & Episcoporum triennales &c. tricennales* tamen scribit.⁵ Sequitur *caput XX.* quod Urbano Papa inscribitur apud Gratianum.^c *Paternarum traditionum exemplis commoniti &c.* B. Vidi in quibusdam schedis Urbano *secundo* adscribi addito numero *capitis primi.* A. Fieri potest, ut idem ambo decreverint, ut Eugenius, & Leo, de quibus

^a 16. q. 7. c. 39. decimas. ^b 16. q. 4. c. 1. ^c 24. q. 3. c. 24. paternarum.

⁴ In eodem libro inscriptio cap. 39. Decimas. 16. q. 7. hæc est. Unde Urbanus Papa II. vox monachi retinetur sine ulla varietate.

⁵ Capitis primi 16. q. 4. inscriptio in eodem libro est. Quod Urbanus Papa II. prohibuit dicens. Possessiones ecclesiarum, & Episcoporum tricennales &c.

quibus à te relatam est. Duæ illæ voces, *vel commissos*, neque in veteribus Gratiani libris, neque apud Anselmum sunt: ex scholiis, ut fit, addita sunt. B. Idem selectis viris placuisse, ut rejicerentur, inveni. ⁶ A. *Capitis xxi.* verba *Callisto Papæ* adscribit Pænitentiale Romanum meum, ^a & Gratianus, ^b *Presbyteris, diaconis, & subdiaconis; & monachis concubinas habere penitus interdiciamus &c.* B. *Urbano secundo cap. II.* adscripta sunt in Roman. schedis veterib. quæ à Pariseto docto viro inventæ sunt. C. Anton. Contius *Callisti secundi* verba esse existimat. A. Illa verba Gratiani, & Pænitent. sunt, *seu matrimonia contrahere*, apud Anselmum non inveni. Vox quoque *personas*, ab eodem omittitur. ⁷

B b 4

Initium

^a *Penit. Rom. tit. 8. c. 8.* ^b *Dist. 27. c. 8. presbyteris.*

⁶ *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 24. Paternar. traditionum. 24. q. 3. Item Urbanus Papa. In notis est. Conversos) In codicibus impressis sequebatur, vel commissos, quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus & vetusto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alii tres canones descripti sunt, tamquam fragmentum alicujus concilii.*

⁷ *Inscriptio capitis octavi Presbyteris. distin. 27. in Roma.*

Initium *extremi capituli*, hoc est, ^a *Alienationes*,
 (quæ *spiritual.* (Specialiter malo) per *Othonem*
Guidonem, & *Hieremiam*, seu forte *Philippum*
ubilibet de possessionib. Ravennatis Exarchatus fa-
 cta sunt, damnamus. B. Suntne hæc nomina
 Archiepiscoporum Ravennæ; A. Id mihi in-
 certum est. Quæ sequuntur, inveni apud *Gra-*
tian. *Urbano Papæ* adscripta. *Generaliter autem*
omnium per intrusionem &c. B. Hoc etiam *caput*
tertium in illis schedis *Urbano minori* adscribi-
 tur. & sine nomine est in extremo hoc *Ansel-*
mo Romano, in quo pro *Othone*, est *Attone*:
 & *specialiter*, pro *spiritualiter*. A. *Gratianus* scri-
 bit *Alienationes omnium per intrusionem &c.* &
 mox *alienationes dico*: sed apud *Anselmum* non
 est vox *dico* utrobique. Ab illis verbis, *Illud*
etiam per omnia &c. initium capituli quarti est
 in *Anselmo* extremo. In verbis nulla varietas
 est.

^a 12. q. 2. c. 37. alienationes.

in *Romano libro* hæc est. Item *Calixtus Papa II.*
In notis additur. Hic canon inventus est in *cod.*
Vatic. Biblioth. in fragmento cujusdam concilii
 ab *Urbano secundo* habiti c. 2. ex eodem vero
 concilio sunt canones *Alienationes* 12. q. 2. &
Paternarum. 24. q. 3. *Illæ verba sine varietate e-*
dicta sunt, seu matrimonia contrahere. & personas &c.

est. ⁸ Hæc de *Callisti* concilio dicere habui. Fuisse autem frequens apparet ex verbis *Pandulfi in Pontificali*. Illo anno DCCCCXCVII. Episcoporum, sive Abbatum numeri Laterani concilium celebravit, in quo vir regali stirpe progenitus fere jam deperditam mundo pacem restituit. In chronitis additis Sigeberto id actum fuisse dicitur anno Christi MCXXIII. in quo pax inter regnum, & sacerdotium reformatur, & jus investiturarum Episcopaliū ab Imperatore exfestucatur. his enim verbis utitur. C. Festuca quid sit, scio: sed *exfestucari*, sputatili- cum verbum videtur, ut illud apud Cicero-

Bb 5

nem.

⁸ *Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 37. Alienationes. 12. q. 2. Item Urbanus Papa. In notis hæc sunt.* Post collectionem Anselmi in codice perantiquo habetur fragmentum cujusdam concilii Urbani secundi: in cujus initio hæc leguntur. Alienationes, quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu forte Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis exarchatus factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem, seu canonicè electorum sub Episcopi nomine, vel Abbatis... ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, &c. *usque ad finem hujus capituli sine ulla varietate.*

nem. A. Finge *festucam* significare furcam, vel furcillam: & *exfestucari* esse, furcillis expelli, vel translatione sumpta à paleis, vel festucis à tritico separatis, furcis adhibitis: *exfestucari* est festucas tolli. C. Nunc demum intelligo. A. Velim scire B. de octava synodo quid attuleris: habebam enim Romæ exemplum canonum sane mendosum. Neque ei auxilio fuit epitome conciliorum Toletani Archiepiscopi, quam secutus esse videtur Surius in editione conciliorum. In indice librorum Mich. Thomasi erat octava synodus Hadriani tempore CP. habita interprete Anastasio bibliothecario, hanc suspicor te attulisse. B. Ita est, ut dicis, sed & Græcum librum audio in Hispania esse, qui ad te deferat. C. Venisse accepi Græcum scriptorem hodie cum libris, is fortasse est. A. Omnes libros alio die adferamus, & Gratiani capita conferre poterimus. B. Ita fiet. Sed non solum de octava, sed etiam de nona synodo, quæ octava quoque dicitur, sub Joanne octavo, erit agendum. A. Recte admones.

De duplici Octava Synodo.

DIALOGUS SEXTUS.

C Et Græcos libros duorum concilior. & Latinos attulimus. Sed prius velim scire abs te, cur utrumque *octavum* appelletur: *nonnum* enim qui dicunt, quod posterius est ordinem temporum sequuntur. A. Tertiam opinionem omittis: sunt qui *Florentinum concilium octavum* quoque generale vocent, illis duob. ut opinor, rejectis. Qui vero Hadriani minoris pro Ignatio contra Photium concilium, ut à posteriori Joannis synodo abrogatum rejiciunt, octavam generalem synodum hanc appellant. Illam tamen octavam fuisse, antequam ab hac improbaretur, negare non possunt. B. Qui Florentinum concilium octavum dicunt, quo pacto interpretantur verba professionis Romanorum Pontificum apud Ivonem, ^a & Gratianum ^b relata, & in concilio Constantiensi, sessione xxxix. *Sancta octo universalis concilia, primum Nicænum &c. octavum quoque CP. usque ad unum apicem immutillate servare profiteor?* A. Non video,

^a Ivo lib. 2. tit. II. cap. 15. panorm. & part. 4. cap. 132. decret. ^b Dist. 16. c. 8. *sancta.*

deo, quid dicere possint. ¹ Sed major difficultas ex eisdem verbis nascitur, num de priore octavo sub Hadriano minore, an de posteriore sub Joanne, quod illud prius abrogat, intelligantur. C. Si utrumque concilium generale est, ex auctoritate Romani Pontificis habitum, & prius concilium à posteriore abrogatur, posterius solum obtineat, necesse est. A. In Græco libro nuper ex Italia ad me perlato multa continentur contra Photium à Romanis Pontificibus acta post utramque octavam synodum. Quæ me facile in eam sententiam trahunt, ut credam non confirmasse Joannem synodum à Legatis CP. habitam. B. Hoc ipsum testatur Joannes de priore synodo, non fuisse ab Hadriano confirmatam. A. Quid si hoc falsum est & à Photio effectum, ut in aliis fictis subscriptionibus & falsis legatis Patriarcharum à synodo vincitur? Huc accedit quod si totam eam synodum Hadriani rejicimus: quæ Photius contra Nicolaum Pontificem, & Ignatium Patriarcham egit, approbari videntur. Sunt igitur magis consentanea, & veri magis similia, ut quæ pro auctoritate Romanæ Ecclesiæ à prioribus Pontificibus non solum Nicolao, & Hadriano, sed

¹ De inscriptione capitis octavi Sanctæ. dist. 16. scriptum est lib. I. dial. 20. addit. 14.

sed & ante eos à Leone quarto, & Benedicto tertio contra Photium, & Gregorium Syracusanum Episcopum Photii consecratorem acta, & scripta sunt: eadem à Joanne IIX. Marino, Hadriano tertio, Stephano VI. & Formoso comprobata sint: quod Græce scriptum invenio verbis rescriptorum eorundem Pontificum allatis. Quibus adduntur Joannis noni litteræ ad Stylianum Neocæsariensem, qui cum multa contra Photium ad Stephanum VI. Pontificem scripisset, postea mutare sententiam visus est aliis litteris ad hunc Joannem datis. In illis ad Stephanum missis ait, deceptos esse à Photio Paulum, & Eugenium Episcopos à Joanne IIX. missos ad Ignatium de Bulgarorum regione, quem cum mortuum invenissent, à Photio donis ab Imp. minis persuasi sunt, ut coram clero, & populo CP. dicerent, se missos esse contra Ignatium, & ut Photium absolverent. Postea Petrum ab eodem Pontifice missum esse, & hunc cum Paulo, & Eugenio, Photium receptum esse à sede Apostolica Romana, publice dixisse. B. Horum trium legatorum nomina inveni ab Ivone, ^a & Gratiano ^b esse relata. A. Quærentur eorum verba. B. Ivonis verba sunt. *Ex actione v. synodi Constantinopolitane*
CCCLX.

^a Ivo par. 7. cap. 149. decret. ^b 7. q. 1. c. 45.
hoc nequaquam.

CCCLXXXIII. patrum sub Joanne Papa VIII, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus. *Apocrisarii Papæ dixerunt: Hoc nequaquam apud nos habetur &c.* C. Eadem fere verba Gratianus refert. Unde in quinta actione CP. civitatis synodo &c. *Apocrisarii Papæ dixerunt &c.* A. In libro Cæsaraugust. ^a ita est. VI. synodi CP. CCCLXXXIII. patrum sub Joanne Papa VII. *Apocrisarii Papæ dixerunt &c.* Hæc mendosa sunt neque enim hæc VI. synodus est, sed octava, vel nona habita ratione aliarum generalium aut quarta vel quinta habita loci ratione, ² C. Non satis intellego, cur eam quar-

tam,

^a Cæs. lib. 9. c. 62.

² Ante caput 45. *Hoc nequaquam.* 7. q. 1. hæc verba sunt in eodem libro. Unde in quinta actione Constantinopolitanæ synodi CCCLXXXIII. Patrum, sub Joanne Papa octavo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus *Apocrisarii Papæ dixerunt.* In margine est. Ivo p. 7. c. 149. Et in notis. In quinta] Apud Ivonem par. 7. c. 149. pro indice hujus capituli leguntur hæc. Ex actione quintæ synodi Constantinopol. CCCLXXXIII. patrum sub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus presbyter

ter

tam, vel quintam dicas. A. Fuere ante hanc
 generales septem, quæ vel à locis nomen ha-
 bent, ut Nicæna, CP. Ephesina, Chalcedo-
 nensis, & quinta CP. iterum. & sexta item CP.
 tertium, & septima Nicæna posterior. Vides
 ante hanc tres Constantinopolitanas, quarta est,
 quam octavam sub Hadriano appellant, quinta
 hæc sub Joanne IIX. non VII. Quod si illa o-
 ctava ut abrogata tollitur è medio, hæc erit
 octava generalis, & ratione loci quarta CP.
 C. Jam recte hæc mihi explanata sunt. Sed inci-
 didi

ter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episco-
 pus, & Eugenius Ostiensis Episcopus. Initium
 vero ipsius capituli est, Apocrisarii Papæ dixe-
 runt. Hoc nequaquam. *In extremo hoc capite ad-
 ditur etiam in notis.* Hæc synodus sub Joanne o-
 ctavo extat Græca in Vaticana bibliotheca. Cu-
 jus synodi tres tantum canones cum explana-
 tione Balsamonis editi sunt Lutetiæ, & apud
 ipsum inscribitur, Synodus in templo sapien-
 tiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo
 autem trium illorum capitulo habetur sententia
 hujus capituli. Visum autem est, ut omnia me-
 lius percipiantur, locum hunc Græce, & cum
 nova interpretatione esse adscribendum. *Φώτιος
 ὁ πατριάρχης, &c.* id est, Photius Patriarcha
 dixit &c.

cidi in librum *Dominici Jacobatii de conciliis*, in quo referebat veterum canonistarum, sic enim dicere solet, opinionem fuisse nihil differre octo, an quattuor dicas fuisse generalia concilia. Et quod Gregorius^a ait, sicut sancti evangelii quattuor libros, sic quattuor concilia suscipere, & venerari me fateor: quod repetit Gregorius VII. *lib. vii. registri*: & Ivo,^b & Anselmus,^c & Gratianus,^d & alii^e referunt. Et beatus Isidorus^f ait, quattuor sunt venerabiles synodi, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quattuor evangelia, vel totidem paradisi flumina. Hæc, inquit, verba non ad sola quattuor priora concilia pertinent, sed etiam ad quattuor posteriora. Octo enim esse generalia concilia fatentur ex verbis professionis Romani Pontificis, de quibus hodie dictum est. **B.** Quo pacto Gregorius, & Isidorus, qui sexta, septima, & octava synodo fuerunt priores, de his cogitare potuerunt; **C.** Ratione, & auctoritate moventur. Rationem adferunt, quod quattuor loca fuerint generalium conciliorum, in quib. quattuor locis

^a *Lib. I. epist. 24. registri.* ^b *Ivo part. 4. cap. 117. decret.* ^c *Ans. lib. 6. cap. 52.* ^d *Distin. 15. c. 2.* ^e *Cæs. lib. I. c. 36. Tarr. lib. I. c. 150.* ^f *Isid. lib. 6. 16. etymol. Grat. dist. e. c. I.*

octo generalia concilia habita sunt : Nicæa, CP. Ephesus, & Chalcedon. Ut cum dicimus quattuor esse Patriarchas, CP. Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolym. nullam habemus rationem successionis personarum, quæ permultæ fuerunt. B. O plumbeum pugionem ! Hac ratione generalia non erunt Lateranensia concilia, Lugdunensia, Viennense, Constantiense, Florentinum, Tridentinum : quod non eisdem locis habita fuerint, quibus illa quattuor prima. 3 A. Dic de auctoritate. C. Utuntur auctoritate Innocentii tertii, quæ utrique

C c

vestrum

3 *Initium capituli primi distin. 15. in eodem libro est. Canones generalium conciliorum (ut Isidorus ait lib. 6. etymol. c. 16.) à tempore Constantini cœperunt &c. In marg. est. Pann. l. 2. c. 104. Ante cap. 2. e. distin. hæc sunt. De quattuor vero conciliis scribit B. Gregorius ita dicens lib. 1. regesti epist. 24. Sicut sancti evangelii &c. In marg. est. vero) al. quoque. In scholio capituli 8. Sancta octo. dist. 16. hæc sunt. Sancta VIII. (mendose pro Sancta octo) hæc concilia dicuntur octo, quia octies sunt celebrata, ut hic dicuntur, & quattuor quia in quattuor locis celebrata, ut sup. dist. prox. sicut. (Hæc censura carent.)*

vestrum maxima est: cujus verba^a tam in ter-
tia collectione, quam in Gregoriana inveniun-
tur: quos etiam libros rejicere non licet. A.
Magnam tu quidem moves expectationem,
Recita verba. C. *Verum postulationi hujusm. vi-
debatur concilii Constantinopolitani capitulum ob-
viare, in quo statutum est: ut quicumque de Pon-
tificali dignitate ad monach. vitam, & penitentia
locum descenderit, nequaquam ulterius ad Ponti-
ficatum resurgat.* B. Hoc idem caput est concilii
octavi sive noni, cujus verba referunt Ivo,^b &
Gratianus,^c & Cæsaraug. liber.^d Et vere In-
noc. ait esse hoc concilii CP. capitulum. C. au-
di reliqua. *Unde contra dictum concilium, cum
sit unum ex quattuor principalib. qua sicut quat-
tuor evangelia ecclesia catholica veneratur, nulla-
tenus videbatur eorum postulatio admittenda.* Vi-
des hic Gregorii verba ad hoc posterius concil.
referri. Audis hoc concilium, de cujus aucto-
ritate dubitabamus, quasi unum ex quattuor
evangelis esse venerandum. B. In rescriptis
Pontificum multa sunt ex advocatorum allega-
tionibus accepta: sic hoc fuit ab Innocentio
scriptum,

^a De renun. cap. 5. post translationem. in 3. col-
lect. & cap. 11. e. tit. Gregor. IX. ^b Ivo d. par. 7.
6. 149. ^c 7. q. 1. c. 45. hoc nequaquam. ^d Cæ-
sar. d. lib. 9. cap. 62.

scriptum, quod putaret illum verum dicere, qui abusus est illa veterum canonistar. tuorum opinione. Canones autem concilii Constant. primi non erant Latinis noti, ut Nicolaus ad Michaëlem scribit. Licet in Corpore canonum inveniantur. Unde facile impositum est huic Pontifici, ut crederet id caput esse ejus concilii, cum sciret esse alicujus CP. C. Ivo, & Gratian. aperte dicunt esse *concilii CP.* sub *Joanne XIX.* non sub *Damaso.* 4 A. Hoc etiam confirmatur ex Græca synodo, & ex *Nomocanone* Joannis Zonaræ & Theodori Balsamonis, & Alexii Aristeni, in quibus tres canones sunt hujus concilii, quod in templo sanctæ Sophiæ habitum esse dicitur. Illic etiam sunt XVII. *canones* alterius concilii CP. in templo beatorum Apostolorum habiti, quod ex prima, & secunda synodo dicunt. Credo propter duas quasdam

C c 2 synodos

4 *Hæc inscriptio est capitis undecimi Post translationem. de renuntia. in editione Romana. Idem (Innoc. III.) Episcopo Faventin. in Archiepiscopum Raven. electum. In marg. est. Cap. 5. eo. tit. in 3. compilatione. In scholiis ad illa verba, cum sit unum ex quattuor principalib. &c. Ex quatuor) Et sunt hæc scilicet Nicænum, Constantinum, Ephesinum primum, & Chalcedonensem (scribe, Chalcedonense) 15. dist. sicut.*

synodos contra Ignatium habitas quæ improbatæ sunt à Nicolao, & Hadriano minore, licet in posteriore interfuerint Rodoaldus, & Zacharias Legati Nicolai, quos ut prævaricatores Nicolaus in synodo Romana deposuit. Ex his xvii. capitib. nihil est apud Gratianum, quod ciam. Ex illis vero tribus primum caput vix ferendum est de Italis excommunicatis à Joanne Papa non recipiendis à Photio: item ut excommunicati à Photio non recipiantur à Joanne Papa, neque à Romana ecclesia salvis privilegiis Romanæ ecclesiæ, & ejus Pontificis. Alterum caput est id, de quo agitur, plenius apud Græcos scriptum, quam apud Latinos. *Et si antea, inquit, aliqui Episcopi in monach. habitum demissi, in Pontificali coacti sunt permanere, & id agentes contemnebantur: sancta synodus decernit hac esse corrigenda juxta ecclesiasticam disciplinam. Statuit igitur: ut si quis Episcop. aut alius Antistes ad monachor. vitam velut pervenire &c.* B. Quæ Latini referunt non ex verbis canonis initio concepta esse videntur, sed ex actione v. & ex verbis Apocrisariorum, sive Legatorum. A. Sic etiam est ante verba canonis in Græco libro. *Interrogante enim Photio Legatos Romanos ipsi respondent, quos, non Apocrisarios, sed πομπηεντας Græcus vocat liber: τὸ πᾶρ ἡμῶν ἐκ ἔστιν &c.* Nunc si placet, varietatem trium libror. Latinorum videamus.

videamus. Pro voce *habeatur*, Ivo, & Cæsar-
 augustan. *habetur*, scribunt aptius. Græce est,
 ἔχειν, ἔδὲ σώζεται. Quod Gratianus scribit,
ordine & habitu: illi scribunt, *ordine*, aliis omif-
 sis: Græci τάγματ. Quod Gratianus, *ad mo-
 nachorum*, addunt illi, *id est, penitentium*. Græ-
 ci, τῆς μετάνοιαν. Pro voce *vitam* qua
 Latini utuntur, Græci χώρον, hoc est, *locum*
 scribunt. pro, *in episcopatum reverti*, Ivo, &
 Cæsaraug. habent, *ad Pontificatum reverti*. Græ-
 ci, τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐαυτῶ διεδικεῖν ἀξίωμα.
 Item *præcepit sancta synodus &c.* Hæc sunt ex ca-
 none secundo, ita scribenda. *Item Præcepit &c.*
 ut Ivo, & Cæsaraug. notant. Quod Gratianus
 ait, *de Pontificali dignitate, habituque*, in Cæ-
 saraugust. est, *de Pontificatu*, apud Ivonem, *de
 Pontificali dignitate*, aliis omissis. Græce est,
 τὸ ἀρχιερατικῆς ἀξιώματ. Pro illis, *& peni-
 tentie descenderit locum*, in Cæsaraug. est, *descen-
 derit*. apud Ivonem, *& ad penitentie descenderit
 locum*. Græci habent, ἢ τὸ γὰρ μετάνοιαν τόπον
 ἀναπληρῶσαι. Pro voce, *nequaquam*, habet
 Cæsaraugust. *ne jam*, & Ivo, *nequaquam jam*.
 Græci μηκέτι, & pro, *resurgat*, ἀντιποιέσθαι.
 Quod sequitur *Monachorum enim vita subiectio-
 nis habet verbum*: sub obscurum efficit vox *ver-
 bum* pro *ratione* positum, quod vox λόγον u-
 trumque significet. Ivo *vitam*, pro *vita*, non

recte habet. In libro Cæsaraug. hæc verba desiderantur. Illud Gratiani est : *Hoc ad penitentiam &c.* quæ Ivo non habet. Apud Græcos alia quoque sunt, ex quibus videtur hoc idem confirmari. Tertio can. anathema dicitur laico verberanti, aut capienti ex quacunque causa Episcop. De capitibus octavæ synodi sub Hadriano cras agemus; quamvis ordine perturbato.

De eadem Synodo Octava Hadriani.

DIALOGUS SEPTIMUS.

B. Noluī te heri interpellare, sed hodie peto abs te, cur putes *Petrum presbyterum* ante duos Episcopos legatos Joannis nominari; quorum alter Ostiensis est, cui datum est, ut pallio utatur, cum Pontificem Maximum consecrat. Nunc eum Decanum Cardinalium appellant, & princeps totius ordinis est. **A.** Quærendum etiam erit, cur postremus Ostiensis appelletur. Fortasse tunc Episcopi non dicebantur Cardinales, sed soli presbyteri & diaconi. Et si quis eorum Episcopus eligeretur, non amplius ex collegio Cardinalium erat, sed Episcopus Antenitanus puta, vel Bononiensis, vel alterius civitatis dicebatur. Et inter Episcopos ordo
tempo-

temporis servabatur. Quod dixi de Cardinalibus Episcopis electis, Innocentii tertii exemplo comprobatur, qui noluit Ravennatem Archiepiscopum fieri eum, qui tituli^a S. Praxedis presbyter Cardinalis erat, ne ab ecclesia Romana discederet. Sed videamus, quid in Græca synodo sit. In ea enim & Joannis litteræ sunt, & sæpius nomina horum legator. C. De numero quoque Episcoporum velim scire, an Græca cum Latinis conveniant. B. In prima actione ante adventum Legatorum erant cum Photio & legato Hierosolymorum Patriarchæ CCCLXXVI. Episcopi, nisi à me erratum est. Possumus igitur fidem adhibere Latinis Ivoni & Gratiano, qui omnes CCCLXXXIII. numerant. In eadem actione Petrus presbyter Cardinalis prius, quam Paulus, & Eugenius nominatur. Is quoque prius ad Photium alloquitur nomine Joannis Pontificis. A. Heri dicebamus, hunc missum fuisse à Joanne ad Photium, illos duos ad Ignatium. Idem ostendunt Joannis litteræ, in quibus Eugenius ante Paulum nominatur. Sed in commonitorio dicitur. *Commonitorium fratribus Paulo, & Eugenio Episcopis, & Petro presbytero Cardinali missis CP.* Ita autem

Cc 4 cetera

^a cap. 3. de postul. pralat. in 3. collect. & apud Gregor. IX. incip. bona mem.

cetera scripta sunt, ut videantur omnes simul mitti. In actione quoque quinta Paulus, & Eugenius Episcopi ante Petrum presbyterum appellantur. Et in subscriptione concilii primus Paulus Episcopus Anconitanus, postea Eugenius Episcopus Ostiensis, postremus Petrus presbyter Cardinalis subscripserunt. omnes ut Legati, sed non ut Cardinales. B. Quando hæc duo conveniunt, commonitorium Joannis, & subscriptio: malo his credere, quam Ivoni & Gratiano. A. *Canones octavae synodi* sub Hadriano videamus. Et omissis aliis, de his, quæ apud Gratianum sunt, dicamus. *Caput xv.* quod in Græco libro desideratur, & à Gratiano ^a *sexta synodi universalis* esse dicitur, in libro CæsarAugustan. ^b *septimæ synodi* CCXL. Patrum *actione x.* apud Anselmum ^c recte *octavae synodo universalis* adscribitur. C. De numero actionis, & Patrum convenit ne cum Græcis? A. In actione convenit. sed Stylianus, de quo heri diximus, centum & duos Patres fuisse scribit. Nos de varietate verborum videamus. Mendose est apud Gratianum venerabilis synodus, pro *universalis synodus*, quod alii habent. Pro *cimilia, & vas sacrata*; quod etiam Anselmus habet; *cimilia*, id est,

^a 12. q. 2. cap. 13. *Apostolicos.* ^b *Cæs. lib. 7. cap. 74.* ^c *Ansel. lib. 6. cap. 169.*

id est, vasa sacrata, Cæsaraug. civilia pro cimilia est in quodam Anastasii libro non recte. Ego nihil muto, sed Græcis litteris scribo κειμήλια, aut Latinis, cimelia, unde cimeliarchus est, ut Demochares notat, qui cimeliis, vel thesauro ecclesiæ, aut Principis præest. Quod Gratianus ait, pro redemptione captivorum alii habent plenius, quæ accipiuntur in redemptionem captivorum. Quod dicitur, sed non tradere salaria ecclesiarum in emphiteotica pacta, non facile intelligitur. nec pro non habent alii, pauca pro pacta, Cæsaraugust. ^a mendose. neophita ubi compacta, Anastasii mendosus liber. emphyteotica pacta, Anselmus aptius. Solaria pro salaria scribendum puto. Sic enim scio appellari à Jurisconsultis, ^b quæ pro solo penduntur. Simile erratum esse quidam putant cap. VII. de usufructu, sed id incertius. B Mihi vox solaria magis placeat. sed postea eadem vox salaria bis est. A. Eadem ratione mutari poterit. Pro illis verbis, & post pauca, quæ habent etiam Anselmus, & Cæsaraugust. sunt alia in Anastasii libro non inutilia. Omnem vero ecclesiasticarum rerum potestatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit, ecclesiastica loca (quæ per † reddi-

C c 5 tus

^a Vide lib. I. dial. 9. ad 8. ^b cap. 2. p. si quis nemine. D. ne quid in loco. & cap. 15. D. qui potior. † per que f.

tus fiant, & insuper propriarum rerum dispositio-
nem distribuere ac committere, seu conferre qui-
buscumque voluerit & iudicaverit, juxta propriam
potestatem, ac dominatum. Quisquis autem appa-
rnerit post hanc &c. Vox apparuerit à Gratiano
est omissa, habent alii. Illud quoque ineptum
est, huic sanctæ sedi, tollenda est vox sedi, quam
solus Gratianus habet; item vox tentaverit, quæ
irrepsit pro illa apparuerit, de qua diximus. Pro
divinarum rerum, scribi debet divinarum legum,
ut omnes habent præter Gratian. Pro cimilio-
rum, & salariorum locorum, est apud Anselm.
cimiliorum scilicet, & salariorum locorum: sala-
rium pro salariorum habet liber Cæsaraugustan.
cetera ut Anselmus. sed pro scilicet liber Anasta-
fii. Ego malo, cimeliorum, & solariorum, & lo-
corum. De omnibus enim supra dictum fuerat.
B. Idem fiet, si scripseris, cimeliorum scilicet,
solariorum, & locorum. C. Vox locorum postea
omissa est, ex quo fit, ut hic significare possit
solaria locorum. A. Non magnopere repugno.
Pro illis, Qui vero ceperit, aut emerit; alii ha-
bent, Qui vero emerit, aut perceperit; non ma-
le. Pro cimiliis vel salariis, scribo, cimeliis vel
solaris. &, pro vel, est in Cæsaraug. In extre-
mo capite desiderantur hæc verba ab Anselmo
etiam, & Cæsaraug. omissa. Si vero de propriis
rebus aut de aliis quibusdam conventionibus; ha-
beat

beat id secundum propriam potestatem & voluntatem, omni vita sua, & post finem vite sue dimittat, & conferat hoc quibuscumque voluerit, non tamen seculare diversorium fiat. ¹ Nunc de capite XIX. videamus, quod etiam Græco libro desideratur. Id Ivo, ^a & Gratianus ^b Gelasio Papæ adscri-

^a Ivo in epist. 71. vel 30. ad Decan. Belvacen.

^b 16. q. 3. c. 9. placuit.

I Caput 13. Apostolicos. 12. q. 2. in eodem libro ita inscribitur. Item ex octava synodo universalis. c. 15. In marg. est. Anselm. l. 6. c. 171. Et in notis. Octava) Sic est emendatum ex Anselmo, cum antea legeretur sexta. Est autem canon decimus quintus synodi octavæ habitæ tempore Hadriani Papæ secundi contra Photium ex versione Anastasii bibliothecarii. Videlicet pro redemptione) In concilio ipso, & apud Anselmum legitur, quæ accipiuntur in redemptionem captivorum. Decernimus) In ipso canone sequuntur hæc. Omnem vero &c. ut in dialogo, præter voces, propriarum rerum, pro quibus sunt, propriam rerum. Ad illa, cimelia, & vasa sacrata, est in marg. κειμήλια Græce thesauri dicuntur, ope, specuniæ repositæ (scribe, opes, pecuniæ repositæ) instrumenta pretiosa, aurea vasa, clinodia: inde cimeliarchus C. de agri. & censu. l. lit. II. Vox salaria retinetur sine ulla varietate.

adscribunt, Anselmus^a recte *synodo octava universali*. In verbis non magna varietas est. Pro *etiam sive à diva, & sive à pæ*, habet Anselmus: *& sive à diva*, Anastasius, & Ivo. Pro *presulum eorum*, ceteri habent, *presulum earum*. Pro *ac jussu presulis*, quod habent Ivo, & Gratianus: *ac usq; presulis*, Anastasius, & Anselmus. Quod Gratianus solus scribit, *Quisquis ergo clericorum vel secularium*: in aliis libris est, *Quisquis ergo secularium*. Post verbum *restituerit*, est in solo concilio Anastasio interprete, *& reservaverit*.²

Caput

^a *Anselm. lib. 4. cap. 30.*

² *Ante caput octavum Placuit huic. 16. q. 3. in eodem libro ita scriptum est. Unde Gelasius Papa ait. In margine hec sunt. In synodo octava sub Hadriano secundo capite decimo octavo. Et Polyc, lib. 3. tit. 12. Anselm. lib. 4. cap. 20. Ad illa, & presulum eorum, abest ab orig. additur in margin. (vox eorum, ut puto.) In notis additur. Quod hic tribuitur Gelasio, habetur in synodo octava habita ab Hadriano II. cap. 18. & ex ea citatur apud Anselm. & Polycarp. Sed manuscripti codices Gratiani concordant cum vulgatis. Sæcularium) In vulgatis legebatur; Quisquis ergo clericorum, vel sæcularium. Sed absunt illæ duæ voces, clericorum, vel, ab aliquot vetustis, & ab ipso concilio manuscripto. In concilio*

Caput XXI. quod Græcis est XIII. non recte, Gratianus^a post Anselmum,^b & Deusdedit^c octava synodo adscribunt. sed Anselmus omnia verba refert, Gratianus aliquot verba sumpta ex priore parte hujus capituli. Deusdedit alia quædam ex posteriore cum hac inscriptione. *In synodo universalis CCXL. patrum habita pro Ignatio Patriarcha, quæ quibusdam octava dicitur. C.* Convenit in numero patrum cum Cæsaraugustano.^d A. Certiora poteris ex ipsa synodo cognoscere.³ Mihi enim canere receptui necesse est propter quasdam occupationes.

De

^a Dist. 22 c. ult. ^b Ansel. lib. 2. c. 72. ^c Deusdedit. c. 3. divisione 4. ^d Cæs. lib. 7. c. 74.

concilio impresso legitur. Qui contra fecerit, ut sacrilegus judicetur, & donec talia privilegia &c.

³ *Distinct. 22. capituli ult. inscriptio est in eodem libro. Unde in VIII. synodo habita sub Hadriano Papa II. can. 21. Diffinimus neminem &c. In marg. est. Deusdedit p. 3. Ansel. l. 2. c. 72. (Dictum est lib. 1. dial. 9. addit. 6.)*

*De eadem Re & de Falsa Inscriptio-
ne quorundam capitum Gratiani ex octava,
& nona synodo in scriptorum.*

DIALOGUS OCTAVUS.

A Numerasti C. Episcoporum nomina octavæ synodi? C. Actionis decimæ numeravi Archiepiscopos LV. Episcopos XLIV. præter Ignatium Patriarcham, & Legatos Romanos; & aliorum Patriarcharum legatos, subscriptionum par numerus est. Græci in additis ad VIII. synodum hos centum & duos fuisse referunt: in synodo Nicolai contra Photium, & Radualdum, & Zachariam, CLXX. interfuisse, in synodo Hadriani contra Photium CXX. In libro Deusdedit Cardinalis ita scriptum est capite primo. Ex VII. synodo universalis habita à quinque Patriarchis cum CCCL. patribus sub primo Hadriano Pontifice Romano. ² *Omnia electio Episcopi &c. quod sumptum est ex cap. III. septima synodi.* ¹ Mox sequitur. Ex VIII. synodo
item

² *Dist. 63. c. 7. omnis.*

¹ *In Gregoriana editione in scriptio cap. 7. distin. 63. est. Item ex septima synodo, quæ est secunda Nicæna 350. Episcoporum c. 3. Omnis electio Episcopi. (De eodem capite scriptum est lib. I. dialog. 9. addit. 10.)*

item *universali habita* item à quinque Patriarchis cum patribus CCXL. sub primo Nicolao Pontifice. Promotiones, & consecrationes^a Episcoporum &c. ut cap. XXII. hujus synodi, de qua agimus. Utriusque capitis verba refert liber Tarraconensis.^b A. Certiora mihi videntur, quæ ex subscriptionibus retulisti, & ex errore notarum facile pro CXI. scriptum est CCXL. fient autem CXI. si legatorum habeas rationem. Sed nos veniamus ad *caput* ipsum XXI. cujus tu mentionem fecisti. Id Gratianus^c bis posuit, ut de ejus diligentia cognoscatis *distinct.* LXIII. cap. I. & II. Namque Hadriano Papæ adscripsit illa verba. *Nullus laicorum, Principum &c.* Item illa, *Quisquis secularium Principum &c.* Mox addit. *Item ex octava synodo. Hadrianus Papa secundus, quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat, missos suos, Donatum scilicet Ostiensem Episcopum, & Stephanum Nepesinum Episcopum: sic enim mutandum esse diximus; & Marinum diaconum S. R. E. ad Basilium Imperatorem,^d & ad filios ejus Constantinum, & Leonem Augustos Constantinopolim direxit. Cum quibus & Anastasius bibliothecarius Romanae sedis utriusque lingua Græcæ & Latina lingua peritus perrexit.* B. Idem Anastasius in
 præs-

^a Dist. e. c. 2. ^b Tarrac. lib. I. cap. 46. & 47.
^c c. 1. & 2. s. d. ^d Lib. I. dialogo 4.

præfatione ejusdem synodi ad Hadrianum ait, se missum fuisse à Ludovico Imperatore cum eadem celebraretur synodus. A. Reliqua persequamur. Et synodo congregata, quam octavam universalem synodum illuc convenientes appellaverunt, exortum schisma de Ignatii depositione, & Photii ordinatione sedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. in qua sic statutum est. Consecrationes, & promotiones Episcoporum &c. Photium autem, non Fotinum scribendum esse aperta res est: quamvis in eodem nomine errent aliquot historici. C. Unde hanc historiam didicit Gratianus? A. Res mihi incerta est. Sed videamus, an meliora dicant Ivo, & Anselmus, & alii collectores. C. In Panormia Ivo^a ita scriptum est. Ex canone Apostolorum. viii. synodus cap. xi. Promotiones & consecrationes &c. B. Cur hic de Apostolorum canone dicitur? A. In margine libri aliquis addiderat, Apostolorum. cap. xxx. cujus verba refert viii. synodus, non octava. C. Idem Ivo in excerptionibus sic ait. octava synodus cap. xi. Promotiones &c. Anselmus scribit. ^b Hadrianus Papa universali octava synodo præsidens dixit. Promotiones, & consecrationes &c. B. Quasi vero hæc præsentem Hadriano consti-

^a Ivo libr. 3. tit. 2. cap. 1. panorm. & part. 5. cap. 122. decret. ^b Anselm. lib. 6. cap. 20.

constituta sint. C. Non meliora sunt, quæ Deus dedit, & liber Tarraconen. referunt, sub *Nicolao primo* hanc synodum habitam esse, ut antea diximus. A. Vide Cæsaraugustanum. ² C. *In octava synodo cap. XI. Promotiones & consecrationes &c.* A. Videtis, opinor, horum omnium negligentiam, qui neque fontes perquirunt, neque temporum historiam scire cupiunt, neque de auctoritate librorum laborant: sed eis omnia pro oraculo sunt, quasi ea ut Moses duabus tabulis exarata Dei digito, perceperint. ² C. Suntne alia ex hac synodo apud Gratianum? A. Falsæ inscriptiones permultæ sunt, de quibus nobis certiora B. noster dicet. Scio enim quædam selectos illos viros Romæ invenisse in *regulis breviorib. Basili.* B. Apud *Isidororum* quædam etiam invenerunt, nonnulla incerta relicta sunt, quæ *septima, octava, aut nona synodo* Gratianus adscripsit. Initium sumamus à capite XXII. *distinctionis LIV.* ^b *octava synodo* inscripto. Sunt enim verba ejus capituli ab Isidoro sumpta in *regula monachorum cap. XVIII. de familiari vita.* Ex quo mutandum est, pro *non licebit, non licet: & pro dare non potest, dare*

D d

non

² *Cæs. lib. 3. c. 63.* ^b *Dist. 54. c. 22. Abbati.*

² *Ejusdem distinct. 63. capituli 1. & 2. inscriptiones retulimus dialogo 4. addit. I. lib. I.*

non debet. 3 *Distin. xxci. a caput xxvi. ex septima synodo inscribitur: sed in incertis ponendum est. quamvis capite extremo ejusdem synodi sint quædam verba apta rei, de qua agitur. 4*

Distinct.

a Dist. 81. cap. 26. in omnib.

3 *Capitis 22. distin. 54. hæc in eodem libro Romano inscriptio est. Probatur auctoritate octavæ synodi, in qua sic statutum legitur. Abbati, vel monacho monasterii servum non licebit &c. dare non potest &c. In marg. est. Isidorus Hispal. in reg. monach. de famil. vita. Et in notis. post alia. Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est, quam apud Isidorum Hispalens. in reg. monach. c. de famil. vita. Et vers. Unde in alio capitulo præfate constitutionis hæc ratio redditur. (Injustum est enim &c. additur in notis. Injustum) Infra 17. q. 4. c. in venditionibus. vers. injustum. hoc ipsum citatur ex concilio Agathensi, ubi etiam extat c. 56.*

4 *Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 26. In omnibus. dist. 81. Item ex VII. synodo. In notis est. Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis citatur ex septima synodo, in cujus sane postremo capite aliqua huc spectantia habentur. Ceterum in plerisque citatur ex octava: & sententia videtur sumpta ex cap. 83. Asceticor. B. Basilii, cujus regulas sub nomine octavæ synodi sæpe citari alibi notatum est.*

Distinct. xc. a caput iv. & v. ex octava synodo sunt apud Gratianum, sed ex concilio Maguntino est caput iv. apud Burchard. b & Ivonem, c & in Pænitentiali Romano: d & caput v. ex concilio Agathensi, & ex eod. Maguntino apud eosdem. tamen incerta etiam hæc duo capita relinquuntur. s

D d 2 *synodo*

a Dist. 90. c. 4. alienus. & c. 5. si quis. b Burch. lib. 10. c. 52. 53. 54. & 62. c Ivo par. 13. c. 53. 54. 55. & 63. decret. d Pæn. rit. 6. c. 9. & 10.

5 Ante caput quartum Alienus sit. distinct. 90. in eodem libro hæc verba sunt. Item ex octava synodo. Et in marg. est. Burch. l. 10. c. 52. & 54. Ivo p. 13. cap. 55. & 53. ex conc. Moguntino. In notis additur. In libello P. Basilii de institutis monachor. Rufino interprete (qui nuper Coloniae cum regula B. Benedicti est impressus) c. 42. in ultima responsione habetur prima pars hujus capituli, usque ad ver. abjiciatur. Qui murmurans] Ejusd. libelli cap. 50. penultima interrogatio sic habet. Si vero etiam &c. Juxta mensuram) Hæc pars non habetur in eo Basilii loco. Apud Burchard. vero, & Ivonem (à quibus citatur ex concilio Moguntino.) Sic legitur. juxta mensuram, opusque peccati, quia in hoc sententia, &c. Capituli quinti e. dist. inscriptio est. Item ex eodem. Si quis monachus contentiones

synodo est apud Gratianum, ^a melius apud Anselmum, ^b & Deusdedit *cap. 11. ex ultima epistola synodi septima*; apud Ivonem ^c est, *ex cap. xx. synodi VII. & ex VII. synodo* apud eundem Gratianum. ^d In libro Cæsaraugust. ^e ut apud Ivonem. Videnda *Tarasii CP. epistula ad Hadrianum Papam contra Simoniacos*, quæ in Græ-

^a I. q. 1. c. 9. qui per pecuniam. ^b Ansel. lib. 6. c. 80. ^c Ivo par. 5. cap. 121. decr. ^d I. q. 7. c. 2. p. sed quoniam. ^e Cæsar. lib. 4. c. 9.

tiones &c. In marg. additur, abest à multis exempl. (quod ad vocem *monachus* refertur) Est etiam in marg. In regula Isidori c. 17. Burc. l. 10. c. 62. Ivo p. 13. c. 63. Et vers. *Qui contentiosus*. additur in marg. In l. sententiar. Patrum c. 96. ex statutis seniorum. Burc. l. 10. c. 53. Ivo par. 13. c. 54. In notis hæc sunt. Si quis *monachus*] Hanc priorrem partem Burchardus, & Ivo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice libror. sexdecim lib. 5. c. 22. abest autem fere ubique etiam in multis Gratiani exemplarib. vox *monachus*. Tam diu) Apud Burchardum, & Ivonem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro sententiar. Patrum c. 96. ex statutis senior.) legitur, ita paniteat, qualiter culpæ qualitas existat.

co libro est post VII. synodum. 6 A. Non magnum erratum esset, si quod ex VII. synodo erat, aut ei conjunctum, VIII. synodi esse diceretur. B. Non satis certus sum, an eadem illic verba sint. 7 Illud *Palea* caput extrema^a cause

D d 3 quinta,

^a 5. q. 6. c. 7. si quis.

6 *Inscriptio capituli noni Qui per pecunias. I. q. I. in eodem libro hæc est. Item ex octava synodo. In marg. est. Novella 6. c. 1. & nov. 123. c. 3. apud Julian. antecessorem. Ansel. l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 121. Et in notis. Octava]* In aliquot vetustis exemplarib. caput hoc citatur ex septima synodo, in qua capitulo quinto refertur canon trigessimus Apostolor. ad hanc rem faciens. In epistola autem Tarassii ad Hadrianum Papam (quæ in exemplaribus bibliothecæ Vaticanæ, & aliis est in fine ipsius septimæ synodi) refertur canon 22. synodi, quæ in Trullo his verbis. Eos, qui per pecunias ordinati sunt, sive Episcopi, sive quicumque clerici, & non secundum probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus: sed & illos, qui hos ordinasse noscuntur. Extat etiam hac de re epistola Basilii ad Episcopos sibi subjectos.

7 *Caput secundum Si quis omnem. I. q. 7. in eodem libro ita inscriptum est. Item ex septima synodo. Et in marg. est. Ex actione 1. in 7. anathematis.*

quinta, quod etiam ex *octava synodo* inscribitur, nusquam repertum est. Inveni tamen *Palea* non esse

thematis. Deusdedit p. 2. Ivo p. 4. c. 198. Ex epist. Tarasii ad Joannem. Ivo p. 5. c. 121. Anf. l. 6. c. 87. (*Hæc erant ita distinguenda, ut ab illis verbis Ex epist. ad vers. Omnis. pertinerent. non ad princ. capitis*) *Id in notis melius distinguitur in hunc modum. Si quis*) Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septimæ synodi: sed non ex versione Anastasii Bibliothecarii qua alioqui sæpe uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima anathematismo septimo. Omnis Episcopus) Hinc usque ad vers. Tarasius Patriarcha, sumpta sunt ex epistola Tarasii ad Joannem presbyterum, ommissis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epistola in versione Anastasii est post actiones, & canones septimæ synodi: sed in nova versione impressa in tomis concilior. est ante ipsam synodum. Tarasius] Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasii ad Hadrianum [de qua dictum est sup. q. 1. ad c. eos qui] aut ex quinto capite septimæ synodi: quibus locis refertur canon trigesimus Apostolor. Quicumq. per pecuniam] Hæc habentur etiam novella 123. cap. 4. apud Julian. antecessorem. Si vero religiosam] Hæc non sunt in canone Apostolor. *In eodem vers. Tarasius.*

cujus verba referunt Ivo, ^a & liber Cæsaraug²
stan. ^b 9 Certius est, quod in *eadem caussa* ex

octava

^a *Idem d. par. 14. c. 34.* ^b *Cæs. lib. 14. c. 39.*

9 *Ante caput 18. Cum excommunicato. 11. q. 3.*
hæc in eodem libro verba sunt. Item Isidorus in re-
gula monachor. cap. 18. *Et in marg. est. Polyc.*
ibid. (hoc est, l. 7. tit. 1.) Burch. l. 11. c. 31. &
32. Ansel. l. 12. c. 16. Ivo p. 14. c. 95. & 96.
In notis. Prior pars hujus capituli usque ad vers.
Si quis enim, habetur in regula sancti Isidori
(quæ missa est ex Hispania) c. 18. ex qua citat
hoc Smaragdus in expositione regulæ sancti Be-
nedicti c. 26. excepta tamen ista clausula, nisi
quæ ad eandem excommunicationem pertinent,
quæ neque in regula B. Isidori legitur, neque
apud Smaragdum. Est tamen apud Burchar-
dum, & Ivonem. Si quis enim) Hæc usque ad
finem refert Smaragdus ex quodam magistro
monachorum quod notabitur infra eadem c. si
quis frater. *Inscriptio cap. 28. Si quis frater. e. q.*
hæc est. Item ex octava synodo. *In margine est.*
sup. eadem cum excommunicato. Burch. l. 11.
c. 32. Ivo p. 14. c. 96. *In notis additur.* Canon
hic neque habetur in octava synodo, quæ ha-
bita fuit tempore Nicolai primi (*immo Hadriani*
secundi) neque in alia, quæ & ipsa nominatur
octava sub Joanne octavo celebrata, quæ in
biblio-

octava synodo esse dicitur, ^a Isidori esse *lib. III. cap. LIX. de summo bono*. Ut quod ei proximum est Gregorio adscriptum, ex eodem libro Isidori est *cap. LIX. licet ex libro Officiorum Isidori esse dicatur apud Burchardum.* ^b ¹⁰ C. Quamobrem

D d 5 dicemus

^a *II. q. 3. cap. 77. non solum. & 78. quattuor.*

^b *Burch. lib. 16. cap. 28.*

bibliotheca Vaticana servantur. Multa vero, quæ à Gratiano ex octava synodo citantur, in regulis Basiliæ, Isidori, & aliis scriptis ad monachos pertinentibus inventa sunt. Hoc quidem sup. ead. cum excommunicato. fuit tributum Isidoro, quemadm. etiam à Burchardo, & Ivone. Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti c. 26. cum antea egisset de monacho à suo præposito excommunicato, hæc scribit valde similia. Hinc quidam magister monachor. ait. [Si quis vero frater aut palam, aut absconse cum eo fuerit locutus, aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam] quæ lectio convenit cum lectione Burchardi & Ivonis.

¹⁰ *Quod attinet ad caput 77. Non solum ille. e. q. 3. in libro Romano inscriptio hæc est. Item ex octava synodo. Et in marg. Isidorus l. 3. de sum. bono c. 59. Et in notis. De hac inscriptione octavæ synodi, notatum est sup. ead. q. 3. Si quis frater.*

dicemus in tam multis pro Isidori, aut alterius nomine abusum Gratianum hac synodo? B. Inveni à selectis viris notatum, fieri potuisse, ut in aliquo libro Octava synodus inscripto post verba ejus synodi alia capita essent ex variis scriptoribus relata sine ulla inscriptione. Ita factum esse, ut addita octavæ capitibus pro verbis ejusdem synodi haberentur. C. Apertius est cum Paulo causam confiteri, quia ignorans feci. An eadem illa causa est in Gregorio pro Isidoro scripto? B. Minime gentium. Sed cetera videamus. *Nona synodi* esse dicitur *caput primum causa xx.*^a quod selecti viri *Basilio* adscribunt in *regulis cap. xv.* & in *epist. ad Amphiloichium c. xlii.* Ideo vero ex *nona synodo* dictum esse putant, quod canones Basilii positos post canones octavæ

^a 20. q. 1. c. 1.

frater. *Inscriptio cap. 78. Quattuor modis. e. q. est.* Unde Gregorius ait. *In marg. est. Isidorus l. 3. de sum. bono. c. 58. Burc. l. 16. c. 28. Ad illa, animum alicujus corrumpimus, additur al. muneris alicujus corrumpitur, Isid. & pro voce adversarium, al. adversa. In notis est.* Apud Gregorium non est inventum: sed apud Isidorum (quem adm. citat Burchardus) & paulo etiam plenius: & sequitur nonnullis interjectis post caput qui recte supra ead.

væ synodi crediderit aliquis esse ex nona synodo. A. Ludere mihi videntur, qui hæc dicunt. ¹¹ De aliis dices, cum libebit.

De eadem Re.

DIALOGUS NONUS.

Cum Pontificalem librum non editum ad te nuper adlatum in manibus haberem, incidi in extrema tempora *Innocentii tertii*; illic inveni mentionem Gratiani fieri his verbis, quæ tibi melius in libro ipso indicavero, quia sunt quædam mihi valde ignota. A. Ostende locum. neque enim ingratum erit de Gratiani vita, aut tempore cognoscere. C. *Hoc anno scilicet MCCXV. Gratianus monachus de Clusa civitate*

¹¹ Gratiani verba sunt ante caput I. causa 20. q. I. in eodem libro. Probat auctoritate nonæ synodi. Firma autem &c. In notis est. Nonæ] In nonnullis vetustis exemplaribus est, octavæ. Verum in octava ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilii de institutis monachor. Ruffino interprete c. 8. Similia etiam sunt apud eundem B. Basilium in regulis fusius disputatis c. 15. Ac perfecta) Hæc non sunt in eo B. Basilii loco.

ate Tuscia natus Decretum composuit, ut dicit
Hugon feria q. VI. c. for. Floret etiam Magister
Petrus Lombardus, qui sententias composuit. B.
 Si hæc vera sunt, cur in eo libro nihil est post
 Innocentium minorem conscriptum? Certiora
 sunt, quæ alii de Eugenio tertio referunt, &
 ab eodem Gratiano scribunt mentionem fieri
 anni MCL. A. Quærat^r locus in formulis ap-
 pellationem & apostolorum. B. In libro Anto-
 nii Democharis^a sic est. *pridie kalendas Maji*
anno domin. incarnation. MCLXI. indictio IV. &
in marg. alias MCV. feria IV. His addit Contius.
 Sic in meo manu scripto. C. In alia veteri edi-
 tione est etiam *MCV. fran. IV.* (inepte pro *feria*
quarta) & in scholiis. *MCV.* Dicit Hugo, quod
 hic est falsa littera, quia non sunt tot anni, quod
 liber iste compositus fuit. Fuit enim editus docente
 Fac. Bonon. in legib. & Alex. in theologia, qui fuit
 postea Papa Alex. III. & fuit anno domini MCL.
 ut ex chronicis patet. A. Habeo alia scholia vetu-
 stiora. Cura, ut liber adferatur. C. Eadem est
 scriptura numeri *MCV. feria IV.* & in margine
 hæc sunt. *Non currebat annus iste incarnationis*
tempore Gratiani, cum & ipse inseruit huic operi
capitula Innocentii secundi, qui paulo precessit A-
lex. contemporaneum Gratiano. A. Ex his appa-
 ret, deceptum fuisse illum historicum, & pro

Hugone,

^a 2. q. 6. c. 30. post appellationem. p. forma.

Hugone, sive Hugucione secunda quest. vi. c. forma,
 illa monstra peperisse. C. An obsecro te, idem
 ille est, qui H. notatur in scholiis? A. Ego
 eundem esse arbitror. ¹ Sed nos ad *octavam sy-*
nodum

I Verba Gratiani sunt in Gregoriano libro cap.
 31. Romanis, Post appellationem. vers. Forma Apo-
 stolor. 2. q. 6. Pridie Kal. Maji anno Domini in-
 carnationis MCXLI. Indictione quarta. In no-
 tis est. MCXLI.) In vulgatis erat MCLXI qui
 numerus, ut recte in glossa dicitur, constare
 non potest. Quod etiam confirmatur; quia
 quarta indictio, de qua hic est mentio, non
 convenit cum anno illo. In manuscriptis au-
 tem, cum varia sit lectio, hæc visa est melior,
 quæ notarum tantum transpositione restitui po-
 tuit, & quarta indictio cum hoc anno concur-
 rit. In scholiis. MCXLI.) Dicit Hugo, quod hic
 est &c. ut in dialogo. In admonitione ante Gra-
 tiani verba, præter ea, quæ retulimus lib. I. addit. I.
 hæc sunt. In Chronico, quod inscribitur Pomæ-
 rium ecclesiæ Rhavennatis, qui liber in biblio-
 theca Vaticana servatur, hæc de Gratiano legun-
 tur. Anno Christi MCLI. Gratianus monachus
 de Classa (in marg. est, Alii Clusio, alii Ginsa)
 civitate Thusciæ natus, Decretum composuit
 apud Bononiam in monasterio sancti Felicis.
 Idem testatur Hugutio vetustissimus hujus co-
 dicis

nodum revertamur. B. *Causa* xx. *quæstione* *secunda extrema* ^a sunt quædam verba, quæ ex *synodo nona* Gratianus refert, ex *Isidoro* liber *Tarracon.* ^b sed *Basilii* verba sunt in *monachor. instunt. cap. iix.* interprete Rufino, ² *Causa* xxvi.

^a 20. q. 2. c. ult. ^b *Tarrac. lib. 6. cap. 260.*

dicis interpretis *secunda quæstione sexta cap. Post appellationem.* & Vincentius in libro *historiarum bis, semel libro vigesimo tertio cap. 31.* loquens de *Isidoro.* & iterum *lib. 25 c. 84.* agens de *Ivone,* & aliis *decretorum collectoribus* & *sanctus Antoninus par. 3. histor. tit. 18. c. 6.* Trittemius vero in libro de *scriptoribus ecclesiasticis* Gratianum agnoscit hujus *collectionis auctorem;* itemque in libro *secundo de viris illustribus ordinis sancti Benedicti:* quo tamen loco addit (*ipsam fortasse operis inceptionem spectans fuisse*) ab eo compositum *anno Domini MCXXVII.* Hanc *collectionem Innocentius tertius* in *epistola ad Archiepiscopum Compostellan.* vocat *Corpus Decretorum.*

² *Capitis quarti sive extremi, Oportet infantes. 20. q. 2. in eodem libro hæc inscriptio est.* Unde in *nona synodo* legitur. *In margine est. al. octava. Et in notis* Est in eodem libello *B. Basilii,* & eodem capite, in quo est *c. firma.* supra ead. *q. 1.* & sequitur continenter post illud. (*Vide paulo ante dial. 8. addit. II.*)

xxvi. *quest. vii.* ^a multa capita sunt octavae synodo inscripta, quæ Basilio inscribi debuerunt primo excepto, quod incertum est. Sine inscriptione refert Pænitentiale Romanum. ^b Videtur esse epitome capitulis xxxi. concilii Carthaginensis III. ut in notis tuis inveni. Aliud caput ^c selecti viri Basiliæ esse existimant in epist. ad Amphilochium capite LXXIII. sine inscriptione est in eodem Pænitentiali. ³ Tertium caput ^d ex dictis

^a 26. q. 7. c. 7. pro qualitate. ^b Pænit. Roman. tit. 9. c. 10. ^c d. q. 7. c. 8. hoc fit. ^d d. q. 7. c. 9. pænitentem.

³ Inscriptio capituli 7. Pro qualitate 26. q. 7. in eodem libro hæc est. Unde in octava synodo legitur. In notis est. Videri potest sumptum ex regulis brevioribus B. Basiliæ. c. 106. quod notatum alibi est evenire in iis capitibus, quæ ex octava synodo citantur. Capituli 8. Hoc fit e. q. inscriptio sola voce ITEM constat. In margine est. Smaragdus in regulis B. Benedicti c. 24. In notis. Caput hoc habetur in libello beati Basiliæ de institutis monachorum. Rufino interprete c. 90. ibi enim ultima interrogatio est hæc. Qualibus correctionibus &c. Responsio. Hoc fit &c. Itaque ex Interrogatione, & responsione confectum est hoc caput; sicut & duo sequentia, quæ apud eundem Rufinum leguntur.

dictis *Basilii Episcopi*, inscribunt Burchardus, ^a & Ivo. ^b & in margine Ivonis legi, *In regulis brevioribus respon. ad interrog. VIII.* Hoc idem selectis viris probatur. *Quartum caput*, ^c cuius initium est *Affectum*, eisdem *regulis* adscribunt *capite v.* *Quintum caput* ^d Burchard. ^e & Ivo, ^f ex dictis *Augustini*, inscribunt; Romani *Basilii in regulis brevioribus cap. IX.* ⁴ A. Laudanda est

^a *Burc. lib. 19. c. 39.* ^b *Ivo par. 15. c. 55. decret.* ^c *e. q. c. 10. affectum.* ^d *e. q. c. 11. erga eum.* ^e *Burc. lib. 19. c. 64.* ^f *Ivo par. 15. c. 78. dec.*

4. *Ejusdem quest. c. 9. Penitentem. in eodem libro hac pro inscriptione habet verba. ex eadem synodo evidenter ostenditur, cum dicitur. In margine est. Burc. l. 19. c. 39. Ivo par. 15. c. 55. In notis. Burchardus, & Ivo citant ex dictis Basilii Episcopi, & in regulis illius brevioribus numero 8. est sententia hujus capituli: quod tamen acceptum videtur ex c. 24. ejusdem libelli de institutis monachor. Ubi secunda interrogatio sic habet. Pœnitentes &c. Responsio. Sicut Dominus &c. Ante caput 10. Affectum illum. e. q. est vox ITEM pro inscriptione. Et in notis est. Sententia hujus capituli est in regulis brevioribus num. 5. Acceptum tamen videtur ex c. 19. ejusdem commemorati libelli: in quo hac est interrogatio. Quomodo quis debet &c. Responsio.*

est maxime horum Patrum diligentia. B. Ad-
huc audies alia eadem ratione recte mutata.
Caussa xxvii. quest. ii. a ex viii. synodo caput
illud inscripserat Gratianus, cuius initium, *Si*
quis conjugatus. Ex dictis *Basilii Episcopi*, Bur-
chard.^b Ivo,^c & Anselmus^d *Basilii* tantum no-
men est in libro *Cæsaraugustano* ^e *Pars epist.*
Alexandri secundi ad Landulfum est in Panor-
mia, & in excerptionibus Ivonis, ^f cuius ini-

E e tium

^a 27. q. 2. c. 21. si quis. ^b *Burc. lib. 9. cap. 45.*
^c *Ivo par. 8. c. 183. dec.* ^d *Anf. lib. 10. c. 20.* ^e *Cæs.*
lib. 10. c. 65. ^f *Ivo lib. 6. tit. 5. c. 11. panor. &*
par. 8. c. 220. decr.

sponsio. Affectum illum &c. Castos] Antea le-
gebatur cautos emendatum est ex libello Ruf-
fini in vulgata est contaminatos, Græce *ἀγνός*.
Ante caput II. Erga eum. e. q. est etiam vox ITEM.
Et in margine est. Burc. l. 19. c. 64. Ivo par. 15.
c. 78. Et in notis. Hoc etiam habetur in regulis
brevioribus num. 9. In eodem vero libello e.
24. ultima interrogatio est hæc. Erga eum &c.
Responsio. Sicut præcepit &c. Apud Burchar-
dum, & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Au-
gustini, initium sic habet. Erga eum, qui pro
peccato commisso non pænitet, tales &c. quod
magis convenit cum prædicta interrogazione,
quam quomodo est apud Gratianum.

rium *Notificasti*: & post alia à Gratiano^a etiam
relata hæc sunt. *Sanctus enim Basilius de hac re
taliter dicit. Si quis conjugatus &c.* Selectis viris
placuit: *Basilius in regulis fusiis disputatis cap. XII.
C.* Quid est, quod in margine Ivonis legitur:
*Ex synodo VIII. sub Photio Constant. celebrata pe-
nultimo canone, cui aliquot interfuere Episcopi Ba-
silius nomine?* B. Unde hæc sumpta sint, ignoro. 5

Caput

^a 33. q. 5. c. 2.

5 Hæc etiam est inscriptio cap. 22. Romanis, cu-
jus initium est, *Si quis conjugatus. 27. q. 2.* Item ex
octava synodo. *In margine hæc sunt. Sent. ibid.
(hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Poly. ibid. (id est, l. 6.
tit. 4.) Ans. l. 10. c. 20. Burc. l. 9. c. 45. Ivo
p. 8. c. 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85. In notis
est. Si quis conjugatus]* Hæc usque ad verl.
Nam si illo. habentur apud B. Basilium in re-
gulis fusiis disputatis c. 12. Burchardus qui-
dem, Polycarpus, & Ivo par. 8. c. 183. citant
totum hoc caput ex dictis Basilius. Idem vero
Ivo c. 220. & auctor Pannormiæ citant episto-
lam Alexandri secundi Landulpho scriptam, in
qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pars
prior illius epistolæ refertur infra 33. q. 5. *No-
tificasti. Inscriptio cap. 2. Notificasti. de quo supra
hæc est. Item Alexander Papa II. Landulpho in
Corfica. Et in margine est. Ivo p. 8. c. 220. Pann.
l. 6. c. 85.*

Caput primum dist. 11. de penitentia^a non octava synodi est, ut Gratianus refert, sed Basili in regulis brevioribus capite CCXXCIX. Extremum est caput XXV. de consecrat. dist. 11.^b quod Gratianus ita inscripsit: ex octava synodo Basilius Episcopus dixit. Id etiam inveniri in regulis brevioribus Basili testantur. A. Quoto capite? B. Id etiam ignoro, quia is liber nondum à me lectus est, sed in quadam sceda est cap. 172.^c A. Non omnia possumus omnes. Haftenus de octava
E e 2 synodo.

^a De pen. d. 2. c. 1. ^b De consecrat. d. 2. c. 25. timorem.

6 De pœnitent. distinct. 11. cap. 1. inscriptio in eodem libro Romano est. Item ex octava synodo. Si quis semel &c. In notis est. Habetur in libro de institutis monachorum interprete Ruffino c. 22. ex Basilio in regulis brevioribus numero 289. Inscriptio cap. 25. de consecr. dist. 2. hæc est. Item ex octava synodo. Basilius Episcopus dixit. Timorem docet nos &c. In marg. hæc sunt. Ex Basili regulis brevioribus c. 172. Et in notis. Hoc Basili caput est ex versione Ruffini c. 70. quibusdam tamen omissis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis ejusdem locis, ut alibi dictum est, videtur posse colligi, regulas illas B. Basili post octavam synodum in codice, quo Gratianus usus est, fuisse collocatas.

Synodo. Habesne aliquid ex *Capitularibus Imperatorum*, præter ea, quæ ante discessum tuum tibi ostenderam missa mihi à Latino Latinio, & à Petro Ciacconio? B. Volumen attuli *Capitularium* quorundam Imperatorum post septem illos libros quos nosti, editorum. Sed exceptis duobus ad Gratiani emendationem non pertinent. A. Duo illa, quæ sunt? B. Ex *concilio trecensi* sub Joanne VIII. item ex *Fulberto Episcopo Carnotensi* de forma fidelitatis, quem *Philibertum Episcopum* Gratianus ^a appellat. sed *Fulbertus* dicitur in Panormia veteri Ivonis, ^b *Silbertus* in edita, *Fulbertus* rectè dicitur in Ivonis excerptionibus, & in libro Cæsaraugustano. ^c Illud quoque didicimus ex hoc libro *Capitularium*, ad quem hæc epistula Fulberti missa sit, & nomen ecclesiæ, cujus Episcopus erat, quæ ceteri omiserant. A. Recita verba. B. *De forma fidelitatis inter dominum & fidelem suum. Glorioso Duci Aquitanorum Willelmo Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium. De forma fidelitatis aliquid scribere monuit &c.* C. Suntne hæc sumpta ex libro feudorum, an post Gratianum illic scripta? B. Joannes Tritemius hunc Fulbertum, sive Fulpertum

^a q. 15. c. 18. de forma. ^b Ivo lib. 8. tit. 8. c. 33. pap. & par. 12. cap. 76. decr. ^c Cæs. lib. 6. c. 22.

ait fuisse sub Henrico primo Imperatore anno plus minus Christi MX. Sic apparet antiquiorem fuisse Ivone Carnotensi, & Gratiano, post quos fuerunt Gerardus & Obertus, qui librum feudorum scripserunt sub Friderico primo, qui anno Christi MCXC. mortuus esse dicitur. A. Gratum est hæc reperta esse, quæ me diu quærentem fefellerunt. Et memini à me doctum virum in Sicilia petiisse, ut si quid de hac Philiberti epistula comperissem, sic enim appellari putabamus, eum certio rem facerem. 7 De concilio Trecenti videamus, de quo in libro *Armoine de gestis Francorum*^a scio aliquid referri. B. Ita est, ut dicis. Sed apud Gratianum non multa verba sunt, si cum Ivone & aliis conferamus; in veteri autem libro aliis verbis concilii senten-

E e 3 tia

^a Lib. 5. c. 37. 17. q. 4. c. 21. quisquis.

7 Gratianus ante caput 18. De forma. 22. q. 5. in eodem libro ita scribit. De forma vero fidelitatis &c. Sic invenitur in epistola Fulberti Episcopi. In margine hæc sunt. In usibus feudorum lib. 2. tit. 6. Ivo par. 12. c. 76. Pann. l 8. c. 122. Et in notis. Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice ecclesiæ Belvacensis: cujus hic est titulus. Glorioso Duci Aquitanorum W. Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium.

tia conscripta est. Est autem operæpretium conferre singulorum capitum inscriptiones. Unde *Foannes Papa VIII. scribit omnibus Episcopis. sic Gratianus: at Ivo. a Foannes VIII. in libro Gothicae legis. Sine inscriptione liber Cæsaraugustan. b initio libri septimi. Foannes Papa VIII. est apud Anselmum. c* In veteri libro hæc inscriptio legitur. *Lex sacrilegum edita à Foanne Papa coram serenissimo Ludovico Imperatore, & Episcopis LIII. in concilio Treacensi, & eorum auctoritate juncta Gothicae legi, Per defectum sacrilegii. Addam si placet, initium ex eodem libro, ut certius testimonium habeamus. Foannes Episcopus servus servorum Dei omnibus Episcopis per Narbonensem, atque Hispanicas provincias consistentibus Abbatibus, presbyteris, cunctisque simul ordinibus divino ministerio mancipatis, necnon Comitibus, Vicecomitibus, Vicarius, Centenarius, Judicibus & omnibus in potestatibus constitutis, & omni populo, & cuncta simul generali ecclesie salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Auctore omnipotenti Deo mediante, incarnationis D.N. Jesu Christi (an.) DCCCLXXXVIII. xv. Kalen. Sept. Indict. 1. Domino videlicet Ludovico sereniss. Rege an. 1. actum est hoc à nobis apud urbem Tre-*

chas
&c.
niu
utro
tanc
exill
cap.
ita e
scopi
dicib
vinc
lico
fili
cong
ubi
du
su
Got
In l
cep
du
Mu
psa
Int
lio p
poli
riet
dec

a Ivo lib. 2. tit. 8. c. 1. & 2. pan. & par. 3. c. 98.
Decr. b Cas. lib. 7. c. 1. *c* Ans. lib. 5. c. 40. & 46.

chas pro statu sanctæ Dei ecclesiæ synodale concilium
 &c. A. Rectene anni cum Indictione conveniunt? B. Minime conveniunt, & suspicor in utroque numero erratum esse, atque ita mutandum, an. DCCCLXXVIII. Indict. xi. quod existimo Aimoini verbis confirmari libro v. cap. xxxviii. Apud Ivonem in excerptionibus ita est. *Joannes Episcopus S. S. D. omnibus Episcopis, Comitibus, Vicecomitibus, Centenariis, Judicibus catholicis in Hispania & Gothia, & provinciis degentibus omnique populo occidentali catholico salutem, & Apost. bened. Noveritis dilectiss. filii, quia nos pro statu sanctæ Dei ecclesiæ jussimus congregari synodale concilium apud urbem Trechas, ubi sedentibus nobis in corona venit &c. Sineboldus sanctæ primæ sedis Narbonensis Episcopus cum suis suffraganeis Episcopis, & detulit nobis librum Gothiæ legis, ubi nihil habeatur de sacrilegiis &c. In libro Cæsaraugust. Ivonis verba sunt his excerptis. & Gothia provincia degentib. item Sigeboldus, pro Sineboldus. & habebatur, pro habeatur. Multa in utroque libro sunt omissa, & hæc ipsa aliis verbis dicuntur: quorum initium est. Inter cætera autem oblati sunt in eodem nobis concilio primum à Segebodo Narbonensis ecclesiæ Metropolitanæ proclamationis libellus &c. A. Magna varietas est. Sed de verbis à Gratiano relatis videamus. Sequitur Gratianus Ivonis, an alterius*

rius libri editionem? B. Ivonis, cujus nomine duo libri nuncupantur, quos te video *Panormiam*, & *Excerptiones* appellare, & dubitare, utrum ejusdem sint scriptoris. Panormia usus fortasse est Gratianus, *Excerptiones* non vidisse existimo. In hoc capite *Excerptionum* libri ordinem secutus videtur, cum præpostere essent duo capita in Panormia collocata. Initium primi capitis est, *Sacrilegium enim committitur*; quæ verba Contius Gratiani esse credidit; initium secundi, *Inspectis legibus Romanis*. Ante vocem *Sacrilegium*, in *Excerptionibus* est: *Hucusque Lex Papæ*. quæ in fine capitis posterioris sunt in Panormia. In libro Cæsaraugustano vox *Hucusque*, sola est. In veteri libro omnia aliis verbis explanantur, & illa omittuntur, *Sacrilegium enim committitur &c.* De varietate pœnarum, sive multarum in raptores agitur. triplicem fuisse dicitur, ante Justinianum XII. auri librar. à Justiniano V. auri obryzi librar. à Karolo XXX. librar. examinati argenti constitutam. Hæc lenissima pœna, sed usu abrogata, restituitur, & DC. solidorum esse declaratur. *Præsenti*, inquit, *ideo confirmamus edicto, ut cujuscumque sit homo gentis, vel ordinis, cujuscumque sit legis, vel patriæ iudex, si in pervasores, aut violatores ecclesiasticarum rerum legem superius statutam, id est, DC. solidor. summam judicare no-*
luerit;

luerit; aut peruasor, sive violator, si pulsatus ab Episcopo, vel Abbate, seu advocatus ecclesie, persolvere noluerit: primum tertio, secundum Domini vocem admoniti, si non emendaverint, à ceterorum Christianorum communione sint separati &c. Apud Ivonem post relatas multas Justiniani & Caroli, videlicet, inquit, in triginta libras argenti examinati, id est sexcentorum solidorum summam argenti purissimi, ideoque quisquis inventus fuerit reus sacrilegi, istam leniorem compositionem emendet ipsis Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quos † querimonia sacrilegi juste pertinuerit, &c. Eadem sunt in libro Cæsaraug. Videtis igitur Gratianum horum verborum partem retulisse, partem omisisse. de triginta enim libris retulit, de DC. solidis nihil dixit, neque de excommunicatione. In fine hujus capituli in veteri libro est. *Et subscripserunt Joannes Episcopus servus servorum Dei cum decem Archiepiscopis, & XLI. Episcopis.*⁸ A. De ceteris aliud erit dicendi tempus. nunc nobis surgendum est.

E e 5

De

† quas.

⁸ Caput 21. *Quisquis inventus.* 17. q. 4. in eodem libro ita inscribitur. Unde Joannes Papa octavus scribit omnibus Episcopis. *In notis hæc sunt.* In epistola manuscripta Joannis octavi, scripta Episcopis, & Abbatibus per Narbonensem,

sem 2

*De Capitularibus Caroli & Ludovici,
& aliorum Imperatorum.*

DIALOGUS DECIMUS.

C Legis Gothiæ heri mentio facta est Joannis II. tempore, quo jam Gothi in Hispania regnare desierant ante annos fere CLXX. An non amisso regno leges etiam abrogatæ sunt? Cur in hoc jubetur concilio, ut in Hispania, & Gothia hoc decretum addatur *legi Gothica*? Quid Gallis cum Gothia commune fuit? An nonne vides Narbonensem Antistitem hoc petere? Narbonensis Gallia aliquando Gothia dicta

fem, & Hispanicas provincias constitutis, præcipitur observari lex contra sacrilegos in concilio Trecaensi edita coram Ludovico Imp. & quinquaginta tribus Episcopis. Diversa autem sunt istius epistolæ verba ab iis, quæ recitantur & à Gratiano, & à ceteris collectoribus: sed eadem sententia. *In margine est.* Anf. l. 8. c. 40. Poly. l. 6. tit. 10. Ivo par. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79. *Et vers.* Idem. *Si quis domum.* supra II. q. 3. ad mensam. Anf. l. 5. c. 52. *Et vers.* *Si qui monasteria.* Anf. l. 5. c. 47. Burc. l. II. c. 22. Ivo p. 3. c. 124. & p. 14. c. 96. Simile in Meldensi c. 60.

dicta fuit, & Gothorum Regibus paruit, postea se in libertatem vindicavit, & à Francis possessa est. Ea quoque Hispaniæ pars, quæ Narbonensi conjungitur, Gothicis legibus diu usa est, quibus & Galli Reges, quorum erat tunc suprema potestas, & Comites Barcinonenses utebantur, qui postea soli imperium in his locis obtinuerunt. Neque etiam credas in reliqua Hispania leges Gothicas fuisse abrogatas: servabantur enim à Christianis hodieque existat is liber, quod *Forum judicium* appellatur. C. Eum librum editum esse audivi à Petro Pithæo & habere te scio aliquot hujus libri antiquiora exempla. Estne aliquid ex hoc libro sumptum apud Gratianum? A. Unius tantum loci memini, ^a in quo de gradibus cognationum agitur, ^b quem Isidori nonnulli esse crediderunt. Est autem ex *Pauli sententiis*, & ex earum *veteri interprete*. Id caput non credo Gratianum ex Gothicis legibus accepisse, sed ex Burchard. ^c aut Ivone, ^d aut aliis collectoribus. ^e C. De

septena

^a *Wisigo. lib. 4. tit. 1. b 35. q. 5. c. 6. primo gradu. c* *Burc. lib. 7. c. 28. d* *Ivo lib. 7. tit. 12. c. 1. pan. & par. 9. c. 64. decr. e* *Tarr. lib. 1. c. 272.*

¹ Libro priori, dialogo 6. addit. 4. retulimus, quid in editione Romana de inscriptione, & notis cap. 6. Primo gradu. 35. q. 5. scribatur.

septem libris Capitularium scire cupio, à quo scripti sint, & qua auctoritate, & quid auxilii ex eis Gratiano adferri possit. A. Quatuor libros Capitularium Caroli Magni, & Ludovici Pii ejus filii, atque Lotharii Ludov. F. Caroli Nepotis *Ansegisus Abbas Lobiensis*, qui postea Senonensis Archiepisc. fuit, edidit anno Christi DCCCXXVII. Imperii Ludovici Pii anno XIII. Indictione quinta. Primo & tertio libro continentur Caroli Capitularia; secundo & quarto Capitularia Ludovici & Lotharii. Libri singuli ita distinguntur, ut primo & secundo libro agatur de rebus ecclesiasticis, aliis duobus de ceteris rebus. Sequuntur tres libri à *Benedicto Levita* adjecti, quibus prætermissa ab Ansegiso Capitularia eorundem trium Imperatorum continentur. Ordinem noli ab eo exposcere, contenti simus ipso collectionis opere, & ut ajunt, quod dant, accipiamus. Omnia fere sine ulla inscriptione proponuntur, etiam si ex aliis libris intelligamus cujus sint. Hæc ait fuisse Apostolica auctoritate confirmata: nomina Pontificum subticuit, præter Leonem, Sergium & Gregorium. Sumpsit autem ea ex Maguntina bibliotheca, quæ tribus filiis Ludovici Imperatoris misit, Ludovico, Lothario & Karolo Regibus. C. Quæ à te dicta sunt, eisdem libris confirmantur, an aliorum auctoritate?

A. Utrum-

A, Utrumque proferre possum. Vide præfationem Ansegisi lib. i. Capitularium, & alteram Benedicti Levitæ libro v. cujus partem refert Ivo^a libro secundo Panormiæ, & parte iv. Excerptor. & liber Cæsaraug.^b Adde Sigebertum in chronicis, & Joannem Trittenhamium. Et quia de auctoritate Capitularium dubitabas, licet verum sit, hæc fragmenta esse constitutionum trium Imperatorum à privatis hominibus collecta, tamen ut Benedictus ait, *c* *Apostolica auctoritate confirmata sunt.* Lege etiam verba concilii Meldensis cap. LXXIIX. *Ut capitula ecclesiastica à Domno Carolo Magno Imp. necnon & à Domno Ludovico Pio Aug. promulgata, obnixe observari præcipiantur, sicut & legalia observanda esse noscuntur.* & cap. LXXX. ad Carolum Calvum Ludovici Pii filium. *Capitula patris vestri sine refragatione de cetero conserventur, ac capitulis vestrae religionis ab exiguitatis nostre ministerio oblati hoc diploma, si complacet, adnectatur.* Sic multa capita referuntur hujus collectionis in concilio Trosleiano, in Ticinensi, & in Coloniensi sub Carolo tertio. Leonis IV. ex epist. ad Lotharium Aug. verba referunt Ivo,^d &

Gra-

^a Ivo lib. 2. tit. 12. c. 11. pan. & par. 4. cap. 174. decr. ^b Cæsar. lib. 2. c. 33. ^c Lib. 7. c. 478. Capitul. ^d Ivo lib. 2. tit. 12. c. 12. pan. & par. 4. cap. 176. decr.

Gratian. ^a & liber Cæsaraug. ^b *De Capitulis vestris, vestrorumque prædecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conservandis, quanto valumus, & valemus Christo propitio, & nunc, & in ævum conservaturos, modis omnibus profitemur.* ² B. Exstantne integri septem libri Capitularium? A. Multa desiderantur, ut notatur in triplici appendice post librum quartum, & libro VI. post caput CCLXXXIIX. usque ad CCCXXX. & lib. VII. post caput CCCCLXXIIX. ad DLII. Adjecta sunt postea duabus collectionibus capita XXVIII. & capita CCXCVI. Ex quo evenit, ut non omnia, quæ Ivo, & Anselmus, & Deusdedit, & alii collectores in Capitularibus esse referunt, inveniantur. Sed tempus est, ut Gratiani capita cum hoc libro conferamus. B. Quæ in *legib. Longobardor.* esse dicuntur ex Carolo & Ludovico, & aliis Regibus sumpta, eisdem verbis scripta sunt, quæ in Capitularibus inveniuntur? A. Inveni nonnulla, sed melius sunt in illis legibus quod habent singula inscriptiones suas, & certis titulis collocata sunt. Non pauca etiam ex his Capitularibus inveni in conciliis

^a *Distin. 10. c. 9. de Capitulis.* ^b *Cæsar. lib. 1. cap. 61.*

² *De inscriptione capitis noni, De capitulis. distinct. 10. actum est lib. 1. dial. 19. addit. 12.*

illis Maguntino, Parisiensi, Vormaciensi, &
 aliis. Et suspicor, fontem hunc Capitularium
 fuisse ipsa concilia, atque conventus, in quib.
 Imperator cum Episcopis, & aliis consiliariis de
 rebus tam ecclesiasticis, quam profanis agebant;
 sic in concilio Trosleiano appellantur *concilio-*
rum pedissequa hæc Capitularia Principum. A-
 pud Gratianum *distinct. LXIII.*^a hanc inscri-
 ptionem invenietis. *Ex primo libro Capitularum*
Caroli, & Ludovici Imperatorum. Eisdem fere
 verbis utuntur Deusdedit Cardinalis, & Ansel-
 mus Lucensis. Extat *lib. 1. Capitular. Caroli cap.*
LXXXIV. & in *additis posteriorib. cap. 1.* In verbis
 non magna varietas est. Pro, *ut Dei nomine*, illic
 scriptum est, *ut in Dei nomine*; & pro *potiatur*,
potiretur; & pro *præbemus*, *præbuimus*.³ Ante
 hoc caput positum est, quod Gratianus *causæ*
xvi.^b retulit, ex *libro Capitular. Caroli, & Lu-*
dovici, id Anselmus^c quoque proximum su-
 periori collocavit; illic tamen est *Caroli capite*
 LXXXIII.

^a *Dist. 63. cap. 34. sacror. Deusded. c. 1. An-*
sel. lib. 4. cap. 41. ^b *16. q. 1. cap. 59. quia juxta.*
^c *Anf. d. lib. 4. cap. 42.*

³ *Inscriptio capitis 34. Sacrorum canonum. dist.*
63. in eod. libro hæc est. Item ex primo libro ca-
pitularum Caroli, & Ludovici Imperator. c. 84.
In marg. est, al. Capitularium. Et Anf. l. 6. c. 6.

LXXXIII. & in additis posterioribus in præfatione. Varietas non est contemnenda. Pro, *verum etiam Deo opitulante conferre optamus*, scribe, *verum etiam multa Deo opit. con. op.* vocem *multa* habet Anselmus, sed pro *optamus* scribit *tempramus*, quod rejicio. Pro illis, *ut autem ab ecclesiasticis officiis de dividendis rebus ecclesie suspicionem*: Anselmus habet, *tamen ut ab ecclesiasticis de non vendendis rebus ecclesie suspicionem.* libro primo Capitul. est: *tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem.* & in additis eadem verba sunt, excepta voce *illius*, pro qua est, *ullius ecclesie*, aptius. B. Non dubium est, quin vox *officiis* tolli debeat, cetera ferre possem. A. Post vocem *temporib.* desiderantur hæc. *qui nostram, vel progenitor. nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint.* quæ etiam Anselmus omisit. 4 Quod apud Gratianum

4. *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 59. Quia juxta. 16 q. 1. Item ex libro primo capitulor. Caroli, & Ludovici Imperator. c. 83. In marg. est. Deusdedit p. 5. Anselm. l. 4. c. 43. Pro Ut autem, est, al. tamen ut. In notis est. Ecclesiasticis). Sequebatur, officiis, quæ vox neque in vetustis, neque in ipso capitulari est: referatur enim ad homines, non ad officia. Dividendis.) In capitulari impresso legitur, non dividendis.*

num ita inscribitur: *Unde in libro Capitulorum CLXXV. cap. legitur, Si quem penituerit &c. ex interprete Codicis Theodosiani sumptum est lib. IX. tit. de abolitionib. constit. 1.ª quæ secunda est in Codice Justiniani. Apud Ivonem quoque inscriptio mendosa est cap. XX. Pro, si cum accusato, scribendum, si ei cum accusato. Pro illis, per obreptionem convenerit de colludio, &c. illic est, per*

Ff

CORRU-

² 2. q. 3. c. 8. si quem.

videndis. In capitulis autem manuscriptis, quæ ab Episcopis provinciar. Rhemensis, & Rothomagensis Ludovico Regi missa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia. Quia vero Carolus Princeps Pipini regis pater, qui primus inter omnes Francor. Reges, ac Principes, res ecclesiar. ab eis separavit, atque divisit, pro hoc solo maxime est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianen. Episcopus &c. Hujus historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherii Episcopi Aurelian. & B. Rhigoberti Archiepiscopi Rhemen. Qualis vero esset hujusmodi ecclesiasticor. bonorum divisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem, & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo capitularium ante capitulum istud 83. sic exponitur. Tempore Hadriani Papæ, & Karoli Magni Imper. &c.

corruptionem de absolutione reatus convenerit, is qui reus probatur, remoto concludio pœnam excipiat &c. Hæc etiam verba non recte Ivo retulit. ⁵ Cetera dicentur alio die: hodie pensum absolvimus.

De

⁵ Ante caput octavum, Si quem penituerit. 2. q. 3. in eodem libro hæc verba sunt. Unde in libro capitularium c. 175. legitur. Et in margine est. Cod. Theod. lib. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione. Et Ivo p. 16. c. 251. In notis est. Per obreptionem) Apud Ivonem legitur, factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam excipiat legib. constitutam. Sed in interpretatione legis primæ, quæ est in Codice Theodosiano, hoc modo, per corruptionem de absolutione reatus convenerit, is qui reus probatur, remoto concludio pœnam excipiat legibus constitutam.

De eadem Re.

DIALOGUS UNDECIMUS.

C Latinam ne vocem, an barbaram esse dicemus *Capitulare*: sive *Capitularia*? **A.** An non recte deducitur à *capite capitale* crimen, & *capitalis* homo. **C.** Recte. **A.** Sic igitur à *capitulo capitularis*, & *capitulare* pro *capitulalis* quod ineptum esset. sic etiam à *saeculo secularis*, ab *angulo angularis* dicitur. **C.** Quis ex veteribus Latinis hac voce usus est? **A.** Non omnium veterum libros habemus: ex illis deperditis existima hanc erutam vocem fuisse. *Acta capituli* multi *capitularia* dicunt, & *syndicum capituli capitularem*: non ineptissimum id quidem videtur. **C.** Qui *librum capitularem* dicunt, quod *capituli* sit, minus peccare videntur: quam qui ideo volumen *capitulare* dicunt, quod in multa dividatur *capitula*, & quasi collectio sit multorum capitulorum. **A.** Non igitur de voce ipsa quærendum fuit, an esset Latina, sed de usu vocis in hac notione? Et mihi quidem à barbaris inductum esse arbitror Caroli, & Ansegisii, & Theodulfi temporibus. Sed ut ad Gratianum² redeamus: is hac voce usus est *causa xi. cap. xxxiix.* Nam post duas constitutiones re-

Ff 2

latas

* II. q. I. c. 38. volumus.

latus sic ait. *Hæc si quis antiquata contendat, quia in Justiniani Codice non inveniuntur ita inserta: per Carolum renovata cognoscat, qui in suis Capitularibus ait inter cetera. Volumus, atque precipimus &c.* Sic etiam Anselmus^a inscripsit, *In Capitularibus Caroli Imperatoris.* In libro Cæsar-
aug.^b inscriptio desideratur. Exstant hæc verba in *lib. VI. Capitular. cap. CCLXXXI.* B. Caroli esse hoc caput ego dubito, cum liber sextus, ut heri dicebas, Benedicti Levitæ sit, qui Caroli, Ludovici, & Lotharii capita collegit ab Ansegiso prætermissa, neque distinxit singula cujus essent. A. Si nolis fidem habere Anselmo, & Gratiano hoc dicentibus, ego te aliis probationibus non convincam. Nisi forte multitudine nominum urgearis, qui Carolo potius, quam ceteris subditis se esse patiantur. Romani, Franci, Alamanni, Bajuvarii, Saxones, Thuringii, Fresones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vascones, Beneventani, Gothi, Hispani. B. De Lothario facile cedam hac in re, at de Ludovico difficilius in primis præsertim Imperii annis post mortem patris. Sed cur hic Franci à Gallis separantur, & à Romanis Langobardi, & Beneventani, inter quos Vascones interponuntur? A. Romanos omnibus præferri ab Imper. Romanorum mirandum non est:
Francos

^a *Anf. lib. 3. c. 105.* ^b *Cæs. lib. 5. c. 13.*

Francos Germanos fuisse creditur, & regale nomen diu in Gallia obtinuerunt, unde Reges Francorum dicebantur, atque dicuntur, ut Gothi in Hispania Reges Gothorum. Gallos fortasse vocat Italos ex Gallia togata. Cur Vascones post Longobardos posuerit, bellorum ordinem secutum fuisse credo. illis enim victis male pugnavit cum Vasconibus. Extremi ponuntur Beneventani, Gothi, & Hispani, ut qui longius à sede Imperii abessent. B. Beneventum à Romana urbe propius abest, quam Vascones. A. Non hanc sedem Imperii statuo, sed Parisiorum urbem, aut Aquisgranum. C. Gothos intelligis Gallos, an Hispanos, an ex ultima Gothia, quæ olim Scandinavia dicebatur? A. Ex Narbonensi provincia, & illi conjuncta parte Hispaniæ, ut heri diximus. Sed de varietate verborum videamus. Pro *ditioni nostræ*, illic est, *nostræ ditioni Deo auxiliante*. Pro *quocumque* est, *licet quocumque*. Pro voce *adstricti*, & voce *annexi*, illic est, *constricti*, & *connexi*. Pro, *ex xvii*. quod etiam est in Capitularibus. videtur scribendum, *ex xvi*. ut est in Codice Theodosiano Cujacii. Pro *Blavii*, scribe *Ablavii*. Pro *illis, quam illi, & omnibus per scripturam misimus*, illic est omissa voce *quam*, *illi & omnibus rescriptam sumpsimus*. Ante verbum *posuimus*: adde, *tam clericorum, quam & laicorum*.

Pro, lege cuncti perpetua teneant, illic est, lege cunctis perpetua tenendam, sed utrumque displicet. Anselmi, & Cæsaraugust. varietatem cognoscamus. B. Hæc postrema verba Gratiani agnoscunt: illud recte utrobique est, Deo auxiliante, & ex xvi. & Ablavii, & constricti, & connexi, in ceteris favent Gratiano. Sed quid tu pro illis verbis extremis substitueres? A. Imp. Constantinus Aug. Ablavio P. P. Quicumque itaque &c. B. Quæ similitudo est inter has, & illas voces: A. Nulla prorsus, nisi forte aliud C. nostro videatur. C. Id cogitabam. Pro, lege cunctis, Imp. Const. ferri potuit, præsertim si l. pro lege scribas. vox perpetua in P. P. converti potest. Voci teneant, aut tenendam, non video esse locum. nisi ex voce fiat extrema Constantinus. A. Finge fuisse scriptum, tenendam perpetua, aut pro P. P. Pr. Præt. ¹ B. Cur Theodosius appellatur

¹ Gratiani verba sunt ante caput 37. Romanis, ejus initium, Volumus II. q. I. hæc si quis antiquata contendat (&c. ut in dialogo) per Carolum renovata cognoscat, qui in suis capitularibus. l. 6. c. 281. ait inter cetera. In marg. est. Anselm. ibid. (hoc est. l. 3. c. 108.) In notis est. Rescriptam sumpsimus) Sic est emendatum ex capitulari. Antea legebatur, per scripturam missimus. Ad illa verba, lege cunctis perpetua teneant, additur

pellatur à Gratiano ^a hujus constitutionis scriptor ? A. Quia in Codice Theodosiano est. Sed melius Ivo, ^b & Anselm. ^c ex Capitularibus sumpturunt, quamvis numerus mendosus sit. B. Cur dividuntur illa verba, ^d *Omnes itaque causas &c.* à superioribus, cum in constitutione Constantini conjuncta sint ? A. Inepte factum existimo. Sed & separata Ivo ^e in Panormia retulit Imp. Theodosii nomine adscripto. C. Cur *cap. xi.* appellatur, quæ constitutio prima est sub *tit. xii. de Episcopali judicio* ? A. Cujacius fatetur, extra ordinem eum titulum se invenisse : *Carolus* fortasse non capitulum xi. sed titulum scripsit. ² Alia capita perquiramus.

Ff 4

Causa

^a II. q. I. c. 36. *quicumque.* ^b Ivo par. 16. *cap. 312. decr.* ^c Ansel. d. c. 105. ^d c. 37. e. q. *omnes.* ^e Ivo lib. 5. *tit. 2. c. I. panor.*

additur in margin. lege cunctis perpetuo tenendam] orig. In scholiis. Capitularibus) Id est, in Longobarda, non tamen invenitur, quæ in ea nunc est, sed in Gallia. Gentium nomina hæc sunt. tam Romani, quam Franci, Alemanni, Bavari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Frisones, Galli, Brittones, Longabardi, Gualcones, Beneventani, Gothi, Hispani. De aliis verbis videatur editio Romana.

² *Eadem q. I. inscriptio cap. 35. Quicumq. litem.*

Causa xvii. quest. iv. ^a duo capita sunt ex Capitularibus sumpta. Prioris inscriptio est, *item ex libro v. Capitularium*. Posterioris, *Item ex eodem lib. vi. Cap.* Illud est *libro tertio cap. xxv. hoc lib. vi. cap. xc. Capitularium*. Caroli legem esse illam constat, ^b tum ex Ansegiso, qui eam *libro iii. retulit, tum ex lib. i. tit. ix. de homicidiis*

^a 17. q. 4. c. 27. qui subdiaconum. & c. 28. qui occiderit. ^b Ivo lib. 8. tit. 2. c. 2. panor. & par. 10. c. 9. & 10. decr.

tem. in eodem libro est. Unde Theodosius Imperator. *In margine hæc sunt.* Cod. Theodos. l. 16. de episcopali iudicio. l. 1. par. quicumq. ext. de iudic. c. novit. Capitul. l. 6. c. 281. Ans. l. 3. c. 108. Ivo p. 16. c. 312. *In extremo capite additur in notis.* Dirigatur) In Cod. Theodosiano lib. 16. tit. de episcopali iudicio. l. prima, quæ repetitur lib. 6. capitul. cap. 281. & in concilio tertio Valentino sub Lothario, & apud Ivonem, & Anselmum sequuntur hæc. Multa enim, quæ in iudicio captiosæ præscriptionis iuricula non patiuntur, investigat, & promit sacrosanctæ religionis auctoritas. ac statim adnectitur caput sequens. Omnes itaque causæ. *Ante caput 36. Omnes. e. q. est tantum, item ibid. Et in marg. Capitul. ibid. Ans. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 5. c. 23.*

diis liberor. homin. legum Langobard. Utrumque caput refert Ivo in Panormia, & in Excerptionib. & liber Cæsaraug.^a ex Capitularib, sed aliis verbis *ex concilio apud Theodonis villam*, quod exstat, Burchardus,^b & Ivo^c in Excerptionib. Varietas in Gratiani, & aliorum verbis hæc sola est, quod in Capitularib. additur post illa, *Qui monachum, cccc. solid. culp. jud.* quæ mihi interpretari non licuit. forte scribi debuit, *comp. jud. pro compositione judicetur.* B. Quod de presbytero occiso dicitur, ut DC. solidis componat, simile est illi, quod Joannes IIX. Carolum constituisse referebatur.^d A. Recte admones. sed in *concilio apud Theodonis villam* non de occiso, sed de vulnerato id statuitur: & ut C. noster novum verbum discat recitet ex Burchardi libro, quem habere video, concilii verba. C. *Si quis presbyterum calumniatus fuerit, & spassaverit &c. & alio capite. Si presbyterum quis male tractaverit, & spassaverit &c.* monstri genus videtur hæc vox, quæ si à *spatha* deducitur, *spathaverit* scribi debuit: ego vulneraverit, maluissem, aut sauciaverit. A. Sit ita, per me licet. 3

Ff 5

De

^a *Cæs. lib. 7. c. 7.* ^b *Burc. l. 6. c. 5. & 6.* ^c *Ivo par. 10. c. 134. & 135. decret.* ^d *Dialog. 9.*

3 *Capitis 27. Qui subdiaconum. 17. q. 4. in eodem*

De illo videamus, quod est, *de consecratione dist.*
 IV.^a *Monachi sibi compatres, commatres ve non
 faciant, nec osculentur feminas.* Id ex libro *Capitu-
 lator.* inscripsit Gratian. & *Capitular.* lib. VI. cap.
 CCCCXXIV. Ivo^b in Panormia veteri. In edita
 est, *epistolar.* tit. VII. cap. XV. & in Excerptio-
 nib. *Capitularium* lib. VII. cap. CCCCXCIV. sic
 etiam est in libro *Cæsaraug.*^c & in *titulis capi-
 tularum libri VII. Capitularium.* Ipsi enim capituli
 verba desiderantur.⁴ In eadem *dist.* cap. CXXVI.^d

^a *De consecr. d. 4. c. 104. monachi.* ^b *Ivo lib. I.
 tit. 2. c. 74. panor. & par. I. cap. 133. decr.* ^c *Cæs.
 lib. 9. c. 42.* ^d *De consecr. d. 4. c. 126. in Sabatto.*

dem libro inscriptio est. Item ex lib. 3. *Capitul.*
 c. 25. In marg. sunt hæc. Et in conc. *Trosleiano*
 c. 13. & inter leges *Longobard.* tit. de homicid.
 lib. hominis. l. 27. *Pann.* l. 8. c. 7. *Burc.* l. 6. c. 5.
 Ivo p. 10. c. 9. & 134. familia quædam. *Inscri-
 ptio* cap. 28. *Qui occiderit. e. q. est.* Item ex lib. 6.
capitul. c. 90. Et in margine. Ivo p. 10. c. 10.
Pann. l. 8. c. 8.

⁴ In eodem Romano libro inscriptio cap. 104.
Monachi sibi. de consecr. dist. 4. hæc est. Item ex li-
 bro *Capitulorum.* In marg. est. Ivo par. I. c. 133.
Pann. l. 1. c. 81. In notis. In indice septimi li-
 bri *Capitularium* numero 494. (nam capita ipsa
 à 475. usque ad 558. in volumine, quod ex Gallia
 habitum

ita inscribitur. Item Capitul. libro v. cap. L. XXVI.
 & apud Ivonem^a in Panormia edita Cypriano
 adscribitur libro VI. cap. LXXVII. sed in veteri
 est, Capitular. lib. VI. cap. LXXVII. & in Excer-
 ptionib. excerpta prima voce, pro qua est Ca-
 pitularium. Id confirmatur ipso libro Capitu-
 larium.⁵ Extremum sit *distin. v. cap. xxxiv. q.*
 quod Gratianus inscripsit *distinct. v. cap. xxxiv.*
^b quod Gratianus inscripsit, Item libro v. Capi-
 tular. & Ivo,^c Libro v. Capitular. cap. CLXXXV.
 Sed in ipso libro Capitular. bis est lib. v. cap. cxv.
 & libro VII. in additis cap. CLXXIII. Eadem ver-
 ba sunt concilii Maguntini cap. IX. quod sub Ca-
 rolo Magno Imp. habitum est. Ejus concilii
 xxv. capita sunt in Capitularibus.⁶ Hæc sint
 de

^a Ivo lib. I. tit. 2. c. 96. decr. & par. I. c. 112.
 decr. ^b De consecrat. d. 5. c. 34. in omnibus. ^c Ivo
 par. 6. c. 402. decret.

habitu est, desiderantur) hæc leguntur. Ne sibi
 compatres, & commatres monachi faciant.

⁵ Ante caput 126. In sabbato. e. *distin. hæc in
 eodem libro verba sunt.* Item Capitularium lib. 6.
 c. 77. In margine. est. Ivo par. I. c. 112. Pann.
 l. I. c. 103.

⁶ Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 34.
 In omnibus de consecr. *dist. 5.* Item in lib. 5. Capi-
 tular. c. 115. In marg. est. Et in Mogunt. sub Ca-
 rolo

de Capitularibus dicta. Cras velim de Nicolai Papæ primi epistulis agamus. Te enim attulisse quasdam ex veteri libro descriptas cognovi.

De Nicolai Primi Epistulis, & Responsis.

DIALOGUS DUODECIMUS.

A. In conciliis Coloniae editis duæ tantum Nicolai epistolæ sunt, quarum prior est ad omnes catholicos, cujus initium, *Quæ apud CP. urbem*: posterior ad Michaëlem Imp. cujus initium, *Proposueramus quidem*. Sequitur hæc collectio fragmentorum Nicolai rescriptor. ex Gratiano in xx. titulos divisa. In epistulis Nicolai in urbe Roma editis xvi. epistulas inveni, & alia quædam fragmenta. Repetitæ sunt illæ duæ, & aliæ xiv. ad causam Ignatii, & Photii pertinentes. Omnes, sex exceptis, exstant Græce, & Latine in octava synodo, quamvis Græca sunt breviora, Latina pleniora. In fragmentis editis cum illis xvi. epistulis, agitur de abroganda Metensi synodo, de depositione Thietgandi

rolo c. 9. Ivo p. 6. c. 402. In notis. Ministris) In originali. & apud Ivonem est magistris. Sed ob glossam non est emendatum.

gandi Treverensis, & Guntharii Coloniensis Archiepiscopi ob causam Lotharii Regis, & duarum mulierum Thietbergæ, & Waldradæ, & ob sententiam in Engeltrudem uxorem Buisonis non servatam. Item de reliquis Episcopis dictorum Archiepiscoporum. complicibus. & de eadem Engeltrude, quæ à viro discesserat. Postremo de sententiis, & interdictis Apostolicæ sedis. Additur his epistulis, & fragmentis ex Reginone, & Sigeberto historia, & ex Othone Episcopo Frisingensi. Inseritur pars epistolæ Nicolai ad Carolum Regem de eadem causâ Regis Lotharii, & Thietbergæ Regina: item pars epistolæ ad omnes Episcopos Germaniæ, & Galliæ de excommunicatione Waldradæ pellicis: & pars epistolæ ad eundem Lotharium Regem de eadem causâ. Nunc quid tu adferas, scire cupio. *B. Responsorum Nicolai ad consulta Bulgarorum capita* CVI. *C.* Edita sunt nuper cum Clementis constitutionibus Latinis, & cum Arabicis Nicænæ synodi capitibus. *xxc.* *B.* Conferri poterit uterque liber. Alio volumine continentur Nicolai epistolæ plus minus sexaginta, in quibus nonnullæ sunt de causâ eadem Lotharii Regis: primæ autem ad causam Rothadi Episcopi Sueffionensis male ab Hincmaro Remensi Archiepiscopi depositi pertinent. *C.* Hac quoque de re nuper editæ sunt *xvi.* Nicolai epistolæ

epistolæ in appendice bibliothecæ sanctorum, Patrum. A. Ex his omnibus videndum nobis est, quam opem Gratiano adferamus. Et percurramus, si placet, titulos xx. ex Gratiano, cum conciliis, ut dictum est, editos. *Titulo. I.* duo capita sunt, de quibus aliquando egimus. ^a *Cap. I. distinct. 10.* ^b quod est in appendice *epist. IV.* B. In veteri libro *epist. II.* desiderantur enim *epist. I. ad Hincmarum*, & pars *epist. II. ad eund.* & *epist. III. ad Carolum Regem.* A. *Distinctionis XII. caput v.* ^c inveniri G. dicebat in *epist. LIIX. Nicolai ad Hincmarum Archiepiscopum*, & alios, cujus initium, *Omniū nos portare.* B. Is numerus convenit cum hoc veteri libro. In appendice ea epistula non est. ¹ A. *Titulo II.* tria capita sunt. *I.* est *distinct. IIX. cap. III.* ^d quod ex *epist. ad eund. Hincmarum* esse dicitur. B. Id inveni *epist. xxxii.* cujus initium, *Epistolam Beatitudinis tuæ, quæ longior est, prope finem.* Ex ea pro *impiis* scribendum *improbis.* & vox *com- presse* in *compressæ* mutanda est. & pro *abicienda*, & *vitanda est*, tantum legi, *vitanda est.* A. Quid

Ivo,
^a *Lib. I. dial. 19. & 20.* ^b *c. I. dist. 10.* ^c *Dist. 12. c. 5. ridiculum.* ^d *Dist. 8. c. 3. mala.*

¹ De inscriptione *cap. I. distinct. 10.* scriptum est *lib. I. dialog. 19. addit. 10. & de capite 5. Ridiculum. dist. 12. lib. e. dial. 20. addit. 8.*

Ivo, ^a & liber Cæsaraugust. ^b habent? B. Ivo in Panormia voce *abicienda* caret, vocem *impiis* retinet; & *compressæ*. Idem in Excerptionib. vocem *compressæ* habet cetera ut in Panormia. C. In Cæsaraug. vox *abicienda* non est, neque illa, ab *impiis*. vox *compressæ* est. Sed in eo libro diphthongorum ratio non habetur. Cur in margine addunt Demochares, & Contius: *Augustin. lib. III. cap. VI. contra Donatistas*? B. Erratum est in Contianis libris, nam Demochares recte prope caput IV. *Veritate*, addi jusserat. ² A. II. caput est de quo G. dixerat. ^c *Caput tertium distin. XII.* ^d cujus pars incerta est, pars sumitur ex epist.

^a Ivo lib. 2. tit. 12. c. 28. panor. & part. 4. cap. 203. decr. ^b Cæs. lib. I. c. 14. ^c Libro I. dial. 20. ^d Dist. 12. c. 3. scit sancta.

² Caput tertium Mala. distin. 8. in eodem libro Romano ita inscribitur. Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo. In margine est. Ivo p. 4. c. 203. Pann. l. 2. c. 28. Et in notis. Caput hoc est ex epistola Nicolai, quæ incipit, Epistolam Beatitudinis tuæ: extatque una cum aliis ejusdem. & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Romæ in bibliotheca monasterii Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est. Voces vitanda, & improbis, & compressæ editæ sunt.

epist. *Nicolai ad Photium* edita Romæ, quæ & jam lecta est in synodo IIX. 3 *Caput III. est distinct. XXI. caput VI. a* ex epist. *Nicolai ad Michaëlem Imp.* cujus initium, *Proposueramus*, quam exstare diximus in conciliis, & in editione Romana. Hoc etiam caput referunt Ivo, ^b & Anselmus, ^c & liber Cæsaraug. ^d *Tituli tertii capita XVI. sunt.* Primum est *ejusd. XXI. distinct. caput IV. e* quod non recte Gratianus adscribit *Nicolao ad CP. Episcopum*: est enim ex eadem epistula ad *Michaëlem Imp.* ut etiam Demochares notat, & aliqua verba sunt Ennodii à Nicolao relati, quem vocat Ticinensem Episcopum. B. Is est Ennodius, qui laudatur in synodo Romana contra Symmachum Papam? A. Idem est ut ex hac epistula Nicolai, & ex dictato Gregorii VII. elici potest. *Alterum caput f* ex eadem epistula est, ut recte Demochares notat, licet tantum adscripserit Gratianus vocem *Idem cap. V. ejusd. distinct. Tertium quoque caput g* ex eadem

^a *Dist. 21. c. 6. denique.* ^b *Ivo par. 5. c. 17. & part. 6. cap. 355. decret.* ^c *Ansel. lib. 7. c. 144.* ^d *Cæs. lib. 8. cap. 26.* ^e *Distin. 21. c. 4. inferior.* ^f *Distin. 21. cap. 5. nolite.* ^g *Distin. e. c. 7. nunc autem.*

3. *Libro 1. dial. 20. addit. 7. scriptum est de inscriptione capitis 3. Scit sancta. dist. 12.*

eadem est, & Gratianus post Ivonem, ^a & Anselmum ^b *Nicolao ad Michaëlem Imp.* adscribit. *Quartum* etiam, & *quintum* ex eadem est, & à Gratiano ^c *in eadem distinctione* conscriptum. C. Poterat, si ex fonte hausisset, uno capite omnia verba referre. Sic ordinem quoque epistulæ servasset, quod minime fecit. A. In extremo quarto capite, quod Gratiano est *ix. postulandum*, est in conciliis, quod malo, quam *postulandum*. *Quintum* refert præter Ivonem, ^d & Anselmum ^e Hadrianus minor *in epist. ad Ignatium CP.* lecta in *ix. synodo* actione tertia. ⁴ *Caput sextum* sumitur *ex causa II. quest. II.*

G g capite

^a *Ivo lib. 4. tit. 1. c. 6. panor. & par. 5. c. 8. dec.*
^b *Ansel. lib. 2. c. 67.* ^c *Dist. e. c. 8. submittitur,*
^d *& c. 9. in tantum.* ^e *Ivo lib. 4. tit. 1. c. 6. panor.*
^e *& part. 5. c. 8. decr. e Ansel. lib. 2. c. 67.*

⁴ *Inscriptio capitis sexti, Denique distinct. 21. in eodem libro hæc est. Idem Nicolaus Papa eadem epistola. (Est autem capite quarto Inferior. scriptum. Unde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imp. in epistola, cujus initium est, Proposueramus.) In marg. est. Ansel. l. 7. c. 144. Ivo par. 5. c. 17. & par. 6. c. 355. Capitis quinti, Nolite nos. inscriptio est. Idem eadem epistola. Et capitis septimi, Nunc autem. Idem eadem epistola. In margine hæc sunt. Poly. l. 1. tit. 20, Ansel. l. 2. c. 67. al. 65. Ivo par. 5.*

par. 5.

capite etiam 11. ^a quod Gratian, Nicolao Papa adscribit, addit Joan. Cochlæus Carolo Regi Francor. Alibi idem ^b Gratianus Carolo Imperatori scripserat in simili re, atque adeo in eadem. Sed malo credere utrumque falsum esse, & utriusque capitis verba esse *Isidori Mercatoris in præfatione concilior. 5 VII. caput* ^c ex illa ad

^a 2. q. 2. c. 2. omnes. ^b 33. q. 2. c. 3. historia. ^c 3. q. 5. c. ult.

par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6. Capitis octavi Submittitur, inscriptio hæc est. Idem Nicolaus eadem epist. In margine est. Poly. l. 1. tit. 20. Anl. l. 2. c. 65. Ivo par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6. & 7. Et in extremo capite additur in margine. In concilio Chalcedonen. actione 5. Et in notis. In contumacia. Hinc usque ab verb. ponens addita sunt ex originali.

5 Ante caput secundum Omnes. 2. q. 2. in eod. libro ita scriptum est. Item Nicolaus Papa. Et in margine est. 33. q. 2. historia. p. hæc omnes. In præfatione Isidor. in collectionem suam. Inscriptio cap. 3. Historia. 33. q. 2. hæc est. Item Nicolaus Papa Carolo regi. In margine est. In præfatione Isidori in volumen conciliorum. In notis. Hujus mulieris meminit Justinus in primo Apologetico pro Christianis, & Eusebius ecclesiasticæ historiæ lib. 4. c. 16. Verba quidem hujus

*Michaëlem Imp. epist. est, ut Gratianus refert. 6
 IIX. & IX. a incerta sunt, licet Gratianus in-
 scripserit, Nicolaus Papa Gallioni Archiepiscopo
 Senensi. X. caput b incertum etiam est, male Ni-
 colao ad Ismarum Remorum Archiepiscop. inscri-
 ptum à Gratiano. Semper autem est Hincmarus
 in veteribus libris scriptus. 7 Verior est inscri-*

G g 2 ptio

*a 3. q. 9. c. 12. revera. & c. 14. indicas. b e. q.
 c. ult.*

ius capituli in epistolis Nicolai impressis, aut ma-
 nuscriptis non sunt inventa: sed habentur fere
 eadem in præfatione Isidori in suam canonum
 collectionem. Præstat tamen Justinum, & Eu-
 sebius adire. Fortasse autem in hoc caput
 translatus est titulus ex sequenti.

6 *Extremi capituli. cujus initium est, Quod susse-
 cti, 3. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Unde Ni-
 colaus Papa scribit. Michaëli Imperatori in e-
 pistola, quæ incipit (Proposueramus) In mar-
 gine est. Ivo p. 5. c. 55. In notis multa sunt anim-
 adversione digna. (Vid. dial. 2. lib. 1. add. 9.)*

7 *Caput 12. Revera. 3. q. 9. in eodem libro ita
 inscribitur. Item Nicolaus Papa Gallioni Archi-
 episcopo Senensi. In margine est. al. Senonensi.
 Sententia habetur in epist. Nicolao ad Episco-
 pos, qui in Convicinum convenerant, nuper
 impressa. Inscriptio cap. 14. est. Item Nicolaus
 Papa*

ptio *capitis* XI. apud Gratian. ^a & Ivonem, ^b & Anselmum, ^c cum sit ex illa epist. Nicolai ad *Michaelē Imp.* ex qua etiam est *caput* XII. ^d ⁸ Quod sequitur *caput* XIII. Gratianus ^e Nicolao Papa adscribit, additque, Cochlaeus, *Carolo Regi Francorum*, vide an sit in veteri libro? B. Est epist. XX. ad *Carolū Regem* incip. *Numquam. yel Nil eque.* ex qua alia capita sunt apud Gratianum.

^a 4. q. 1. c. 2. quod autem. ^b Ivo lib. 4. tit. 7. c. 20. Panor. & part. 14. c. 70. decret. ^c Ansel. lib. 1. c. 72. ^d 4. q. 4. c. ult. ^e 6. q. 4. c. 6. quod bene.

Papa Gallioni Senensi Archiepiscopo. Indicas Hermannum. &c. *in margine est.* al. Senonensi & al. Herimannum. *Capitis extremi inscriptio est haec.* Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo. Necesse est &c.

⁸ *Hæc inscriptio est in eodem libro, capitis 2. Quod autem, 4. q. 1.* Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelē Imp. cujus initium est, *Proposueramus.* *In margine est.* Ansel. l. 1. c. 71. Ivo p. 14. cap. 70. *In notis multa sunt optime addita. Inscriptio capitis extremi, Contra ritum. 4. q. 4. eadem est.* Unde Nicolaus Papa ad Mich. Imp. epistola, cujus initium est, *Prop.* *In notis est.* Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romanæ impresso.

tianum. In verbis nulla est varietas. ⁹ A. Caput
xiv. sumitur ex illa magna *epistula ad Michael-*
lem, quod etiam Ivo, ^a & Gratianus ^b notant.
Sed Nicolaus refert Cælestini Papæ epistolam
ad Episcopos Orientis cap. xii. Græce, cap. vii.
Latine in concilio Ephesino relatam. ¹⁰ Caput
xv. ^c diximus Isidori esse Mercatoris, verba in
præfatione conciliorum, & non esse Nicolai ad
Carolus Regem. Caput xvi. ex Reginone di-
dicimus sumi ex epistula *Nicolai ad Carolum*. Et
quia est hoc caput proximum superiori apud

G g 3

Gratia-

^a Ivo lib. 5. tit. 5. c. 11. Panorm. & part. 14.
c. 58. decret. ^b 24. q. 1. c. 35. ait. ^c 33. q. 2.
c. 3. historia.

⁹ Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput
6. *Quod bene*. 6. q. 4. Unde Nicolaus Papa ait
in epistola ad Carolus Regem, cujus initium
(Numquam dolorem generat.) *In margine est*.
Burch. l. 9. c. 49.

¹⁰ In eodem libro Romano inscriptio cap. 35. ait
Cælestinus. 24. q. 1. hæc est. Item Nicolaus Papa
scribit Michaëli Augusto epist. 7. *In marg. est*.
Ivo par. 14. c. 58. Pann. l. 5. c. 134. *In notis*.
Nicolaus hic citat epistolam Cælestini Papæ scri-
ptam Joanni, Juvenali, &c. Episcopis per o-
rientem, prout est in concilio Ephesino Vatica-
næ bibliothecæ, & Lutetiæ impresso.

Gratianum, ^a verisimile videtur inscriptionem hujus capituli in illud recidisse. B. Ita est, ut suspicaris. namque hæc est *illa ad Carolum epistula xx.* ex qua dixi alia quoque esse capita apud Gratianum. Id etiam Burchard, ^b & Ivo ^c norant. A. De varietate videamus. B. Pro illis, *judicium agitandum sit, nulla ratio patitur: illic est, judicium sit agendum, nulla ratione patet.* Pro *Thebergam*, est *Theuergam*. Pro illis, *posse inire certamen*, illic plura sunt, *posse legalem inire conflictum, vel legitimum controversia subire certamen.* Pro illis, *Itaque etiam locus*, illic est, *Inter quos etiam locus.* Pro *nulla vis multitudinis formidetur*, est, *nulla sit vis multitudinis formidanda.* A. Quid ex his Burchardus recipit? C. *Judicium sit agitandum, nulla ratio patet. Thietbergam, & posse inire conflictum, vel legitimum controversia inire certamen, & Inter quos etiam locus, & nulla sit vis multitudinis formidanda.* A. Ivo videatur, & Reginon. B. *Patitur, Theibergam*, habet Ivo, cetera ut Burchardus. *agitandum pro agendum*, Reginon libro 11. *Chronicor. Thietbergam, pro Theuergam, & nulla vis, pro nulla sit vis.* cetera ut in epist. xx. ¹¹ A. De aliis titulis

^a e. q. c. 4. sive. ^b Burc. lib. 9. cap. 52. ^c Ivo par. 8. c. 116. decret. postea

II De inscriptione capite 3. Historia. 33. q. 2. scriptura

postea agendum erit, nunc valetudini consulamus.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUSTERTIUS.

C De duobus mihi satisfieri velim: quis ille Carolus est, ad quem Nicolaus scripsit, Carolum enim Magnum esse tempora non patiuntur: & qui sunt hi tituli viginti, quorum tres peracti sunt; qua de re singuli conscripti, & à quo sunt collecti? A. De Carolo recte ais Carolum Magnum non esse, mortuus est enim sub Leone tertio Pontifice. Quadragesimo quarto anno post mortem Caroli Nicolaus eligitur, anno Christi DCCCLIX. Carolo Ludovicus Pius filius successor fuit. huic tres filii fuerunt Lotharius Imp. & Ludovicus, & Reges.

Gg 4

Ludo-

scriptum est in addit. Inscriptio cap. 54. sive de conjugii. e. q. hac est. Item Nicolaus Papa in epistola Carolo Regi. In margine hac sunt. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 32. Ivo p. 8. c. 116. Regino l. 2. Chronographiæ. In notis est. Epistola, ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice monasterii Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita, & emendata.

Ludovicus Germanorum; Carolus, qui cognomento Calvus dicitur, Francorum Rex post patris mortem dicebantur. Lotharius Imp. filios quoque tres reliquit Ludovicum Minorem Imp. & Lotharium, & tertium Carolum. Hi quoque duo alter Lotharingiæ, alter Provinciæ præfuit, & Regum nomen acceperunt. Calvus post Ludovici minoris mortem Imperator appellatus est anno Christi DCCCLXXVI. Hujus fratri Ludovico, quem Germanis imperasse diximus, filii fuerunt Carlomannus, & Carolus. Sed quæ de Nicolai verbis accepimus, ad Carolum Regem cognomento Calvum pertinere putamus, qui tunc Francor. Rex dicebatur. C. Lotharius autem quis est ex supra dictis, an Lotharius Lotharii Imp. filius? A. Is ipse est, de cujus scelere agitur, qui Reginam Thietbergam à se depulerit fictis apud synodum criminib. ut Waldradam concubinam loco uxoris teneret. De titulis non est, quod magnopere labores. In conciliis enim à Joanne Cochlæo collecti extant. *Primo* titulo de constitutionibus ecclesiæ agitur, *altero* de consuetudine, *tertio* de judiciis. Sequitur *quartus* de Romana ecclesia, & sede Apostolica, in quo sunt capita undecim. *Primum caput* à Gratiano *distinction. XXII.*^a ita inscribitur. *Unde Nicolaus*

Papa

^a Dist. 22. c. I.

Papa scribit Mediolanensib. Anselmus^a tamen refert hoc pacto. *Ex epist. Nicolai Papa Junioris Mediolanensibus missa.* B. Selecti viri notarunt, *Petri Damiani verba esse*, qui Legatus fuit Nicolai secundi, & orationem ad Mediolanenses inscriptam reliquit. C. Quid respondebimus Demochari, & Contio ita in margine adscribentibus: *Ex epist. ad Michaellem^b potest ostendi, quæ sola exstat?* B. Nec solam exstare, nec in ea hæc esse quærenda.^c A. Vereor, ne etiam alterum caput ad eundem Nicolaum minorene pertineat, ut recte Demochares arbitratur, quamvis Nicolai tantum nomen adscripserit Gratianus; *Nicolai in concilio XIII. Episcoporum*, Anselmus^c mendose. Melius est in libro Cæsaraug.^d *Nicolaus junior in concilio CXIII. Episcoporum.* Id concilium bis editum est cum aliis Coloniae, in priori editione Nicolao primo adscribitur, in posteriori Nicolao secundo. C. Utra verior est? A. Vetus est, posteriores cogi-

G g 5 tationes

^a *Ansel. lib. I. c. 63.* ^b *Dist. 79. c. 1.* ^c *Ansel. lib. 6. c. 12. in addit.* ^d *Cæs. lib. 3. c. 9.*

I Ante caput primum dist. 22. hæc in eodem Romano libro verba sunt. Unde Nicolaus Papa II. scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum legatum suum. *In marg. post vocem Papa est, Junior, Ansel. Et, Ansel. l. I. c. 63. al. 64.*

tationes esse meliores. Sed res erat aperta, cum in eo concilio de Berengarii Andegavensis palinodia agatur, quæ apud Ivonem, ^a & Gratianum ^b exstat, & apud Lanfrancum in libro de sacramento eucharistiæ, & in registro Gregorii VII. coram quo iterum eandem hæresim damnavit, & in libro Tarraconensi. ^c Non potuit autem idem coram Nicolao primo, & coram Gregorio VII. palinodiam canere, cum cc. annorum intervallum sit. Hoc autem caput, de quo agimus, in eo concilio plenius scribitur, & à Gratiano iterum refertur in *eadem distinct. LXXIX. cap. IX.* ^d & ab Ivone, ^e & Anselmo, ^f & est in libro Cæsaraugust. § superiori conjunctum cum hac inscriptione, *Idem in eodem.* Demochares eidem capiti adscripsit in margine, *Nicolaus Papa II. C.* Ab Ivone accipere potuit, qui ita inscripsit. *Nicolaus Junior synodo presidens in Constantinopolitana ecclesia cap. II.* Sed fuitne Nicolaus umquam CP. in synodo? A. Numquam, quod sciam; sed Romæ id concilium habitum est in basilica Constantini. C. Erratum igitur est in simili nomine?

A. Ita

^a Ivo lib. I. tit. 4. c. 4. Panor. & par. 2. c. 10. dec.
^b De consec. d. 2. c. 42. ego B. ^c Tarr. lib. 5. c. 58.
^d Dist. 79. c. 9. si quis. ^e Ivo par. 5. c. 80. decret.
^f Ansel. lib. 6. c. 13. § Cæs. lib. 3. c. 10.

A. Ita existimo. Non male Cochlæus cap. 1. & ix. conjunxit cum hac inscriptione, *Nicolaus in concilio presidens*. Male autem *Nicolao primo* utrumque caput adscripsit. Quid selecti viri statuunt? B. *Caput nonum Nicolao II.* in concilio Romano adscribunt, *caput vero primum* inscribunt *Nicolaus in concilio Romano cap. 1.*² A. Nos ad *caput tertium tituli quarti*² veniamus. Id Gratian. *Nicolai* tantum nomine inscripsit. addit Cochlæus *Ludovico Imperatori*. Tu quid habes

^a *Dist. 97. c. ult.*

² *Gratianus in eodem libro ante cap. 1. dist. 79. his verbis utitur. Unde Nicolaus Papa II. ait in epistola, qua synodum à se Romæ habitam refert cap. 1. Si quis Apostolicæ &c. In marg. est. Poly. l. 1. tit. 4. Anf. l. 6. c. 15. infra ead. c. si quis pecunia. Et in notis. Si quis] Verba Nicolai in epistola, quæ in voluminibus conciliorum impressis post decreta Nicolai primi habetur, hæc sunt. Primo nam. &c. Idem fere habetur ad finem illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia. Ante cap. 9. Si quis pecunia. hæc verba sunt. Unde Nicolaus Papa II. in concilio Romano statuit, dicens. In marg. additur, in fine. Et, supra fere idem dist. ead. c. si quis Apostolicæ. Anf. l. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. Ivo part. 4. c. 8.*

bes ex tuis epistulis? B. Nihil omnino. ³ *Capitulum quartum* bis Gratianus ^a posuit. est in *epist. magna ad Michaellem Imp.* ut idem, & Anselmus, ^b notant. ⁴ *Capitulum quintum* ejus argumenti est, de quo alio die dictum est epistulas xvi. inveni in bibliothecæ appendice, & easdem esse in veteri libro cum aliis permultis. Apud Gratianum ^c in inscriptione *Hincmari Remensis Archiepiscopi* nomen desideratur, & pro *Rotardo Rotardus Episcopus* scribitur. Apud Anselmum recte ille *Hincmarus* dicitur, hic non recte *Rotardus*. B. Hæc est in appendice *epist. xlii. in*

veteri
^a I. q. I. c. 123. & 9. q. 3. c. 21. per principalem. ^b *Anf. lib. I. c. 72.* ^c 2. q. 6. c. 13. arguta.

³ *Capitis extremi distinctio 97. in eodem libro inscriptio est. Unde Nicolaus Papa. Nobilissimus vir &c.*

⁴ *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 123. Per principalem. I. q. I. Unde Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epist. quæ incipit (Proposueramus) In marg. est infra 9. q. 3. c. per principalem. Anf. l. I. c. 75 & l. 2. c. 14. Dicti cap. 21. Per principalem. 9. q. 3. inscriptio est ead. Item Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epistola, cujus initium, Proposueramus. In marg. est. supra I. q. I. Anf. l. I. c. 72. & l. 2. c. 14.*

veteri libro *epist. x.* cujus initium, *Si coram*; in utraque. *Hincmarus* est, *Rothaldus* in appendice, *Rothadus* in veteri libro. A. De aliis varietatibus videamus. B. Pro illis, *accepto fomite judicii materiam*; in appendice est, *accepta fomitem judicii, & materiam*: in veteri *accepta fomite judicii, & materiam*. A. Placet mihi appendicis scriptura. B. Pro verbo *removit*, in illis est, *revocavit*. Pro & infra, *Privilegia tamen &c.* in appendice est; *Cum etiam si nullus à vestro judicio provocasset, privilegia tamen &c.* In veteri est: *Quem etiam si ullis pateret indiciis, à vestro illum ad nostrum judicium provocasset, privilegia tamen &c.* A. Mutandum est in veteri, *Cum*, pro *Quem*; & *ille*, pro *illum*. B. Pro, *quod iterum dicitur*, & infra. in utroque libro multa scribuntur, quæ referre non est necesse. Pro *Hoc quippe*, illic est, *Hæc quippe*; & pro *noveritis*, *noveris*. Post verbum *videbantur*, hæc omissa sunt, & *à nobis tot impensis laboribus vestra resistente contumacia, recuperari non poterant*. Pro *canonica*, in libro Mich. Thomafii est, *cana*, quod alii duo libri non agnoscunt: pro *ingenio*, est *genio* in veteri libro; desideratur in appendice: in qua est *decoraretur*, pro *decorentur*. A. Quid ex his probat Anselmus? C. Quæ sunt ante illas voces duas, & infra posteriores, ab Anselmo videtur Gratianus accepisse. Ante illa
verba

verba *Hæc quippe*, quæ etiam is habet, nonnulla sunt à Gratiano prætermiffa. *noveris*, autem adgnoscit, non vero, quæ post verbum videbantur, addunt alii. vocem *canonica*, & *ingenio*, & *decorarentur* retinet. ⁵ A. De capite vi. videamus. Et mendose in conciliis est, vi. *quæst. iii. pro ix. quæst. iii.* ^a Recte autem & à Cochlæo, & à Demochare dicitur esse ex epist. Nicolai ad Michaëlem sæperepetita. Idem referunt Ivo, ^b & An-

^a 9. q. 2. c. 10. patet. ^b Ivo lib. 4. tit. 1. c. 10. panorm. & par. 5. c. 19. decret.

⁵ Ante cap. 13. *Arguta. 2. q. 6. hæc in eod. libro verba sunt.* Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemensis Archiepiscopum invehatur, qui Rhotandum Episcopum appellantem Apostolicam sedem damnare ausus est, ita dicens. *In marg. hæc sunt.* al. Rothaldum. In appendice bibliothecæ sanctorum patrum. Anl. l. 2. c. 67. *Ad vocem removit*, est in marg. al. revocavit, orig. *Ad vers. Hæc quippe.* Anl. l. 2. c. 85. *In notis.* Cana] Cum antea legeretur canonica, emendatum sic est ex epistola ipsa, quæ habetur manuscripta, & nuper est impressa in appendice bibliothecæ: & in libro Ennodii pro Symmacho legitur. *cana miracula, & canum genium, juxta illud Virgilii Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus, Jura dabant.*

& Anselmus. ^a qui non *Innocentium*, sed *Bonifacium* scribunt, ut est in conciliis. Locus tamen quærendus apud Bonifacium. cui etiam adscribi partem horum verbor. video relatam ab *Hadriano minore in concilio Romano*, cujus mentio fit in *II. X. synodo CP. actione VII.* ^b *Caput VII. ex epistula ad Episcopos Gallie* esse dicitur, apud Petrum Ciaconium in incertis collocatur. B. Nusquam exstare adscripserunt Romani, qui notant, ex ea probari auctoritatem epist. I.

Alexan-

^a *Ansel. lib. I. c. 72.* ^b *15. q. 6. c. 2. auctoritatem.*

6 *Inscriptio capitis decimi, Patet profecto. 9. quest. 3. in libro Romano hæc est.* Unde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem in epistola, cujus initium Proposueramus) *In marg. est. Anselm. lib. 4. c. 75. Ivo p. 5. c. 19. Pann. l. 4. c. 11. Et vers. Nec de ejus. additur. infra ead. ipsi sunt. p. nec de ejus. In notis est, Caput hoc apud ceteros etiam collectores, multis verbis omissis in summam quandam redactum est. Innocentius] In epistola Nicolai, & apud reliquos collectores est Bonifacius. Verum neque in Bonifacii, neque in Innocentii epistolis inventum est, quod hic affertur. In ea vero epistola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epistola Bonifacii ad Episcopos per Thessaliam,*

Alexandri primi. A. Debuissent prius, cuius esset hoc caput, probare. nam ex incertis incerta probatio elicitur. Nicolaum relatas epistulas ab Isidoro Mercatore non improbare, dubium non est. ⁷ *Caput XIX. ex epist. omnibus Episcopis missa Gratianus, ^a & Cochlæus. ex epist. ad Michaëlem Imp. Demochares. Ivo, ^b & Anselmus, ^c ut Gratianus. Quid Selecti viri censent? B. Sententiam potius, quam verba esse in illa epist. ad Michaëlem. A. Mihi incertum adhuc hoc erit caput. ⁸ *Caput IX. non recte in conciliis editum fuit apud Gratianum inveniri xxxv.**

quest. II.

^a 17. q. 4. c. 30. *nomini.* ^b Ivo lib. 4. tit. I. c. 9. *panor.* ^c *Anf. lib. I. c. 9.*

⁷ *Caput secundum Auctoritatem. 15. q. 6. in eod. libro ita inscribitur. Item Nicolaus Papa Episcopis Gallix. In marg. est. Poly. l. 6. tit. II. Et in notis. Alexandri] Nicolaus citat epistolam Alex. I. de qua re notatum est supra dist. 19. Si Romanorum.*

⁸ *Quod attinet ad cap. 30. Nemini. 17. q. 4. Ejus inscriptio in eod. libro est. Unde Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine est. Anf. l. I. c. 21. Pann. l. 4. c. 10. In notis hæc leguntur. Epistola, ex qua hoc caput est sumptum, non extat: aliquid tamen simile habetur in epistola prima ad Michaëlem Imperatorem.*

quest. II. cum xxv. causa^a inveniatur. De in-
scriptione varietas est inter collectores. Ansel-
mus,^b & Gratianus, Nicolaus universali synodo
presidens. Liber Cæsaraug.^c habet: Nicolaus,
& Leo IV. in concilio Episcoporum. LXXXII. cap. IV.
Deusededit,^d & Ivo;^e Leo IV. in concilio Epi-
scopor. LXXII. cap. v. Est in fragmentis editis
Romæ post XVI. epistulas Nicolai ex aliquo for-
tasse concilio caput quintum. B. Selecti viri in-
scribunt, Nicolaus civib. CP. quæ est inscriptio
extremæ epistula editionis illius Romanæ. A. Non
placet ea inscriptio. nam quinque illa capita a-
liena sunt, ex synodo, ut suspicor, contra Me-
tensem synodum, & illos duos Antistites Tre-
verensem, & Colonensem, qui divortium Lo-
tharii constituerunt. Hujus synodi Romanæ
Nicolai mentio fit apud Reginonem in Chroni-
cis anno Christi DCCCLXV. Pro illis verbis,
pro catholica fide, vel ecclesiastica disciplina, pro
correctione imminentium, vel futuror. malorum;
illic est: pro catholica fidei disciplina, pro cor-
rectione fidelium, pro emendatione scelerato-
rum, vel interdictione imminentium, seu futu-

H h
rorum

^a 25. q. 2. c. 18. si quis. ^b Ans. lib. 4. c. 26. &
 lib. 12. c. 3. ^c Cas. lib. 2. c. 39. ^d Deuseded. c. 4.
^e Ivo par. 5. c. 35. decret.

rorum malorum. 9 *Capitis decimi* fons est magna illa epistula ad *Michaëlem*, ut *Cochlæus*, & *Demochares* notant, licet *Gratianus*^a *Nicolai* tantum nomen adscripserit. sed *Ivo*,^b & *Anselmus*^c rectius *Michaëlis* etiam nomen retinent. 10 *Extremum caput*, quod nobis quoque hodie extremum erit, *Gratianus*^d *Nicolai*

^a 35. q. 9. c. 6. *sententiam.* ^b *Ivo par. 5. c. 19. dec.*
^c *Anf. lib. 1. c. 72.* ^d *De consec. d. 1. c. 7. Ecclesia.*

9 *Ante cap. 18. Si quis dogmata.* 25. q. 2. in eodem libro hæc sunt. Item *Nicolaus* Papa universali synodo præfidens dixit in concilio Romano c. ultimo. *In notis additur.* Caput hoc extat in concilio Romæ habito, in quo *Nicolaus* Papa primus *Thietgandum*, & *Guntarium* Episcopos deposuit. Quod concilium impressum est Romæ post epistolas ipsius. *In margine est.* *Poly. l. 1. tit. 17. Deusdedit p. 4. Anf. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Ivo p. 5. c. 35. (Edita sunt verba synodi.)*

10 *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 6. Sententiam. 35. quest. 9.* Item *Nicolaus* Papa ad *Michaëlem* Imperatorem in epistola septima. *In margine est.* *Anf. l. 1. c. 7. Ivo part. 5. c. 19. Voluerit*) Sic etiam in originali impresso: sed *Anselmus*, & *Ivo* habent, reuenerit. (*Vid. dial. 19. add. ult.*)

clero, & plebi Viennensis ecclesie esse scribit, sed Anselmus^a ita inscripsit. *Nicolaus Episcopus clero, & plebi Nonensis ecclesie.* In libro Veronensi est, *electo, & clero ecclesie Nonensis.* Quid tu ex Romanis libris habes? B. Libri cujusdam tui mentionem vidi in Thomastico libro; eum esse existimo, quem tu Veronensem appellasti. Eadem enim scriptura est in utroque libro. A. Incertum igitur hoc relinquamus hodie caput.
 11 De ceteris alio die agemus.

De eadem Re.

DIALOGUS DE GIMUS QUARTUS.

Cætos nos fecit recens ex urbe tabellarius, qui attulit aliquot Gratiani pagellas ad te G. missas, ut cognoscere posses, qualis esset, quæ propediem finem accipiet, Romana juris Pontificii editio. Eas igitur ad te pagellas adferimus, ut quid tibi videatur, scire possimus.

H h 2

A. Per-

^a *Ansel. lib. 5. c. 42. in addit.*

II In eodem libro inscriptio cap. 8. *Romanis de consecrat. dist. 1. hæc est.* Item Papa electo, & clero Nonensis ecclesie. Ecclesia, id est, catholicorum collectio &c. In margine est. Anselm. l. 5. c. 42.

A. Pergratum mihi est, perque jucundum, quod dicis. Ipsas igitur Pagellas videamus. C. Cur idem caput vario genere litterarum scriptum est? A. Sic distinguntur, ut opinor, Gratiani verba à verbis aliorum. Sed & aliis litteris verba selectorum virorum conscripta sunt, aliis scholia Joannis Teutonicus, & aliorum interpretum. B. Numeros addunt singulis capitibus sed an sequantur Contii editionem, ignoro. Illud videntur retinuisse ex aliorum vulgari usu, quod singulis paginis addunt, Decreti secunda pars. A. Conferte has pagellas cum meis libris, & ad me postea varietatem referre poteritis. Hodie de *Nicolai titulis* agemus. C. Ita fiet. A. *Titulo quinto* de decretis Romanorum Pontificum agitur. *Caput primum* ab Ivone,^a & Gratiano,^b & Cochleæ, & Demochare *Nicolai* esse dicitur ad *Michaëlem Imp.* Ego ad *Photium CP.* scribendum censeo, ex *epist. vi. registri Romæ* editi, cujus initium est, *Postquam beato Petro,* quæ lecta est in octava synodo CP. actione quarta.^c *Alterum caput* apud Ivonem^c inscribitur,

^a Ivo par. 4. c. 211. decret. ^b Dist. 11. cap. 2.
^c Ivo par. 5. c. 33. decret.

I Distin. 11. cap. 2. in Gregoriana editione hæc inscriptio est, Item Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori. Consequens est &c. In marg. hæc sunt.

bitur, *Nicolaus Archiepiscopus per Gallias*: apud Gratianum^a vero, *Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam constitutis*. Id confirmatur ex *epist.* XIV. in *appendice bibliothecæ*, cujus initium, *Quamvis singularum*; in qua est, *apud Gallias*, pro *per Galliam*. Ejus exemplum unus ex selectis viris ante aliquot annos ad me misit, quod ea confirmari putaret omnium veterum Romanorum Pontificum epistulas, quas Isidorus Mercator refert. B. In veteri libro, qui Achillis Statiui fuisse dicebatur, eadem extat, cujus exemplum cum aliis attuli. Sed nihil illic inveni de Isidori collectione scriptum. Ad fine tamen huic argumentum tractatur. Non esse rejiciendas Pontificias epistulas, licet in Corpore canonum non inveniantur. A. Ita est, ut dicis. Sed & illud verum est, Nicolaum referre non uno in loco verba earum epistularum quod à tempore Hadriani Pontificis, & Caroli Magni Imp. fieri cœptum est. Prioribus scriptoribus ignotæ fuisse videntur. Sed ad varietatem veniamus, de qua paucis agemus, quando totam epistulam legere licet. Initio vox *vere* tollenda

H h 3 est,

^a *Dist. 19. c. 1.*

sunt. Sententia elicitur ex *epist.* cujus initium, *Proposueramus*. Ivo p. 4. c. 211. (*Fons omittitur. Vid. lib. 1. dial. 20. add. 1.*)

est, cum Gratianus ait: *ita ut, quod vere sedes Apost. probavit, hodie teneatur acceptum.* In appendice est, *ita ut, quod sedes Apost. probat hodie, teneatur acceptum.* Ivo tollit vocem *vere*, cetera, ut Gratianus habet. B. Idem est in veteri libro. A. Illa quoque tollenda sunt: *& ideo inter canones non esse assumenda*: quæ neque apud Ivonem sunt, neque in appendice. B. Interpretis fortasse verba fuerunt, in veteri libro nulla sunt. A. Pro *Cum & ipsi &c.* in omnibus illis scribendum: *cum ipsi &c. illis.* Ivo tamen, vel *pro illis*, scribit. B. In veteri est, ut in appendice & *imminutis*, pro *diminutis*: ut apud Ivonem. A. Pro illis, *qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, ad aliquod institutum, vel rescriptum recipiendum est*: scribendum ex appendice: *qui ante, vel post ipsum fuit, est aliquod institutum, vel scriptum recipiendum.* Ivo aliquod, pro *ad aliquod, & scriptum*, pro *rescriptum*: cetera, ut Gratianus habet. B. In veteri est, ut in appendice. A. Quod post alia dicitur *caput esse x. Leonis in Corpore canonum, v. pro x.* scribendum est tum ex ipso libro, tum ex Ivone, & appendice. In conciliis est *caput extremum epistulae primæ.* B. In veteri libro est. *Ait enim capitulo quinto suorum Decretalium.* A. Mox in Leonis verbis pro *bonæ recordationis*, scribendum, *beate record. & pro illis, ita nostra declaratione custodi*
diri

diri mandamus: scriptum in conciliis est: ita vestram dilectionem custodire debere mandamus. Idem etiam est in libro Cæsaraug. ^a In appendice est: ita vestra dilectioni custodiri mandamus. In Corpore canonum: ita à vestra dilectione custodire debere mandamus. Vox debere apud Ivonem desideratur, cetera sunt. B. In Achillis libro duplex scriptura cognoscitur: altera est Ivonis, altera conciliorum omisso eodem verbo custodire. A. Ego conciliorum scripturam magis probo: mox illam, quæ in corpore canonum est. In extremo capite pro illis, per singula corporum volumina, scribendum, per singula voluminum corpora, ut in omnibus illis libris est, appendice, Ivone, & Cæsaraugust. ^b B. Sic etiam est in veteri illo libro. ^c ² Venio ad caput

H h 4 *tertium*

^a Cæs. lib. 1. c. 32. ^b Cæs. lib. 2. c. 18. ^c Distinct. 20. c. 2.

² Gratiani verba sunt ante caput 1. distinct. 19. in eodem libro. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopus, & Episcopis per Gallias constitutis. Si Romanorum Pontificum &c. In margine est. Ivo p. 5. c. 33. Et ad verba illa, capitulum sancti Papa Innocentii, additur. Innoc. PP. I. ad Exuperium epist. 3. c. ult. Et ad illa, unum Beati Leonis capitulum, additur, Leo PP. I. epi. 1. in fine. Et ad verba, cap. decimo, additur, al. quinto

tertium Cochlæi, cuius initium, *Si decreta*, quod esse ait *extremum distinct.* xx. clero CP. sed neque extremum est, neque clero inscribendum, sed *Photio CP.* ut apparet *ex registro Romæ edito* epist. vi. cuius initium, *Postquam beato*, quam lectam esse diximus in synodo iix. actione iv. In libro Cæsaraug. ^a *Michaëli Imp.* apud Gratianum, *clero CP.* non recte est inscriptum. ³ Nunc ad *titulum sextum* de Imperatoribus

Cæsar. lib. 2. c. 48.

al. quinto suor. decr. *Et ad illa, Papa Gelasius hæc adduntur.* Gelasius Papa I. cum 70. Episcopis. Habetur sup. 15. dist. c. sancta Romana. p. Item decretales. *In notis est.* Cum ipsi) Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Romæ manu scripta habetur: & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum patrum: ut dictum est supra dist. 10. c. leges. (*scribe, lege*) in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.

³ *Capitis secundi, Si decreta, distin. 20. in eod. libro inscriptio hæc est.* Item Nicolaus I. Photio, in epistola, cuius initium est, (*Postquam Beato Petro.*) *In marg. hæc sunt.* Est eadem epist. 6. ex qua sumptum est c. quod dicitis. supra dist. 16. Ans. l. 3. c. 33.

ribus veniamus sub quo sunt *capita sex* ex epist. ad Michaëlem Imp. *Caput primum* mendose dicitur esse apud Gratianum ^a *distin. x. caput primum*, cum sit *caput quintum*, cujus initium, *Imperium*. Quattuor capita habet Gratianus *distinct. xcvi.* ^b De quibus, hoc tantum dicam ex Gelasii Pontificis verbis in tomo de anathematis vinculo, sic enim in conciliis inscribitur, fumpfisse Nicolaum illa verba, *Cum ad verum ventum est &c.* & Cypriano adscribere Gratianum *distinct. x.* ^c post Ivonem. ^d Verborum varietas non est contemnenda. Non enim recte *distinct. xcvi.* scripta sunt. cum ante illa, *adib. propriis*, desideretur vox *SIC*, & pro illis, *& ut Christiani*, scribi debeat, *ut & Christiani*: quæ recte Ivo, & Anselmus ^e scripserunt. Quod etiam *alio capite*, cujus initium, *Satis evidenter*, ex Theodosio minore ad *synodum Ephesinam* refertur, id esse opinor *actione prima capite xxxi. in eadem synodo* relatum. Apud Gratianum pro *synodum nostram*, scribendum est, *synodum vestram*, ut in conciliis est, & apud Anselmum. †

H h 5

Caput

^a Dist. 10. c. 5. imperium. ^b Dist. 96. c. 4. ubinam. c. 5. denique. c. 6. cum ad verum. c. 7. satis evidenter. ^c Dist. 10. c. 8. quoniam. ^d Ivo par. 4. c. 188. in decret. ^e Ans. lib. 1. c. 72.

† Ante caput quintum, Imperium vestrum. dist. 10. hac in

Caput sextum, cujus initium, *Non quales*, apud Gratianum^a est *causa prima*, & apud Ivonem,^b & An-

^a I. q. I. c. 86. *non quales.* ^b Ivo par. 5. c. 18. *decret.*

hac in eodem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa I. in epistola ad Michaellem Imperatorem, cujus initium est, (Proposueramus) *Capitis 8. Quoniam idem. e. dist. inscriptio est.* Item Nicolaus Papa I. in epistula 7. ad Michaellem Imperatorem. *In notis additur.* Huic capiti in codicibus impressis erat præpositus hic titulus, Cyprianus Juliano Imperatori: quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus excepto undecimo Vaticano, abest dictio Imperatori, quemadmodum. & apud Ivonem. Nonum autem habet, Juliano Episcopo. aliud pervetustum, Jubiano. Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaellem Imp. quæ incipit, Proposueramus: ex quo refertur infra dist. 96. c. cum ad verum. una cum aliis verbis ejusdem epistolæ, ex quibus hæc pendent. Et sumptum est ex Gelasio in tomo de anathematis vinculo. Propria) In originali est, propriam volens medicinali humilitate sursum efferri. Ivo habet, ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est, propria volens medicinali humilitate sursum efferri: quemadmodum.

& Anselmum^a ex eadem epistula ad Michaelē
Imp. s. Nunc ad titulum VII. de Regib. venia-
mus.

^a *Anf. d. c. 72.*

admod. etiam infra dist. 96. c. cum ad verum.
Apud Gelasium loco indicato legitur, sic actio-
nibus propriis, dignitatibusque distinctis offi-
cia potestatis utriusque discrevit, suos volens
medicinali humilitate salvari, non humana su-
perbia rursus intercipi, ut & Christiani &c. *In*
marginē est. Ivo p. 4. c. 188. infra dist. 96. c.
cum ad verum. In Casu. Julianus Imp. vendi-
cabat sibi imperium, & Pontificatum: quod lo-
cum habuit in veteri testamento. Sed dicit Cy-
prianus &c. *Distin. 96. c. 4. Ubinam legistis. in-*
scriptio est. Item Nicolaus Papa in epist. ad Mi-
chaëlem Imp. quæ incipit (Proposueramus) *In*
marginē est. Anf. l. I. c. 75. *Capitis 5. e. dist. cujus*
initium est, Denique hi. inscriptio est. Idem in ea-
dem epistola. *Et in marginē.* Anf. ibid. *Capitis sex-*
ti, Cum ad verum. inscriptio hæc est. Idem paulo
inferius. *In marginē est.* supra dist. 10. c. quoniam.
Ansel. ibid. *Et in notis.* Ad verum. Post ultima
verba capitis antecedentis sequitur continenter
in eadem Nicolai epistola. Fuerunt hæc ante
adventum Christi &c. Sed cum ad verum ven-
tum est, eundem regem, atque Pontificem ultra
sibi &c. Nihil autem mutatum est & ob glos-
sam₂

mus. cuius *septem capita* Cochläus refert, ex quib. quattuor habent hanc inscriptionem, *Nicolaus Lothario Regi*. De his hodie dicemus. *Caput primum* refert Gratianus *distin. LXIII.*^a de quo scire cupio, quid selecti viri sentiant. Ego tantum invenio in libro Cæsaraugust.^b eandem inscri-

^a *Dist. 63. c. 4. porro.* ^b *Cæs. lib. 3. c. 65.*

fam, & quoniam est initium capitis. Nonnulla vero alia huc pertinentia notata sunt supra distinct. 10. c. quoniam. *Inscriptio cap. 7. Satis evidenter. e. dist. est.* Idem in eadem paucis interjectis. *In margine est. Ansel. l. 1. c. 71. Et vers. Sed & Theodosius.* Rufinus in hist. lib. 1. c. 2. *In notis est.* Theodosius minor) Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosii, ac Valentiniani Imperatorum synodo Ephesina per Candidianum missa, quæ est in extremo primæ actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quæ servatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita est, eadem plane hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optime conveniunt cum Græcis.

5 *Inscriptio capitis 86. Non quales. l. q. 1. in eodem libro Romano hæc est.* Item Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epist. quæ incipit (Proposueramus.) *In margine est. Ansel. l. 1. c. 75. Ivo par. 5. c. 18.*

inscriptionem. B. Notant selecti viri, exstare epistolam ad Lotharium, item aliam de eadem re ad Episcopos regni Lotharii: sed ego diu quæsitam neutram inveni. ⁶ A. Quid illam, ex qua sumitur *caput quartum*,^a cujus initium, *Præcipue Gualdrada*? B. In veteri libro exstat, & principium ejus epistolæ est, *Audito reverte-
tente misso*. Magna quoque pars ejus exstat in historia Reginonis, cujus pars edita est Romæ post Nicolai epistulas. Pro *Gualdrada*, illic est, *Waldrada*. C. Ant. Contius notat vocem *Præcipue*, cum *Æ.* scribendam in fine, quod nomen fuerit proprium ejus mulieris. Estne hoc in aliquo ex his libris? B. Nullum vestigium exstat. Sed neque apud Anselmum, qui hujus capituli verba refert. Pro verbo *declina*, quo Gratianus, & Anselmus^b utuntur, est in veteri libro, & apud Reginonem, *declinans*, & adduntur hæc: *& ejus consortium perpetua oblivioni contradens*. Post vocem, *sequestrata*, alia quoque verba ommissa sunt. sed & post vocem *passione*, hæc addi possunt, *& brevissimi temporis desiderio*. Pro illis, *ad perenne traharis exitium*, est illic, *ad sulphureos*

^a II. q. 3. c. 3. præcipue. ^b Ans. lib. 12. c. 36.

⁶ Hæc etiam est inscriptio in eodem libro capituli quarti, Porro scias. dist. 63. Item Nicolaus Papa I. Lothario Regi. In marg. est. Ivo p. 5. c. 357.

phureos fetores, & ad perenne tr. ex. Pro illis, ut ait beatus Gregorius: plura sunt in veteri libro. Sed ut manifestius vera nos dicere scias, beatum Papam Gregorium audi, qui ait. Sunt autem verba Gregorii parte III. Pastoralis cap. v. 7 A. Nunc de alio capite tibi dicendum est, cujus initium, Ita corporis, ^a quod Ivo, & Gratianus esse Nicolai ad Lotharium Regem prodiderunt & ex eadem epistula idem Ivo ^b esse ait aliud caput, cujus initium est, An non districta. ^c B. De his duobus

^a II. q. 3. c. 96. ita corporis. ^b Ivo par. 8. c. 227. decret. ^c 24. q. 3. c. 19. an non.

7 Quod ad caput tertium attinet, cujus initium, Præcipue Gualdrade. II. quest. 3. hæc est in eod. libro ejus inscriptio. Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epistola, cujus initium (Audito.) In margine est. Anselm. l. 3. c. 66. Regino chron. l. 2. Et ad verba, ut ait beatus Gregorius, additur, Pastor. p. 3. c. 5. Et in notis. Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai, quæ incipit, Audito revertente misso vestro. & extat Romæ in monasterio Dominicanorum. est autem quasi in epitomen redactum (redacta scribo) multis verbis omissis. Hujus epistolæ bonam partem refert Regino libro secundo Chronicorum.

duobus capitibus nihil certi accepi.⁸ A. De ceteris agemus, cum licebit.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUSQUINTUS.

A Ecquidnam lucri ex Romanis pagellis fecistis? C. Sunt multa nobis grata, Illud in primis, quod invenimus caput quoddam falso *Entychiano* adscriptum non à Gratiano^a solum, sed à veteribus quoque, Burchardo,^b Ivone,^c & Anselmo,^d & alio nobis ignoto, Polycarpo:^e recte vindicatum *Theodulpho Aurelianensi cap. xxvi.* quod à te quoque fuerat animadversum.^f A. *Polycarpus* non est scriptoris nomen, sed libri à *Gregorio presbytero collectore canonum*

^a 22. q. 1. c. ult. ^b *Burc. lib. 12. cap. 14.* ^c *Ivo par. 12. c. 71. dec.* ^d *Anf. lib. 11. c. 65. vel 71. in Rom.* ^e *Polyc. lib. 6. tit. 11.* ^f *Libro 1. dial. 13.*

⁸ *Eadem quest. tertia capitis 96. Ita corporis. in eod. libro inscriptio est. Item Nicolaus Papa Lothario Regi. In margine hac sunt. Ivo p. 8. c. 227. Et vers. Probat. additur, supra ead. Teugualdum. Inscriptio cap. 19. An non districta. 24. q. 3. est. Item Nicolaus Papa Lothario Regi. In margine est. Ivo p. 8. c. 227.*

canonum conscripti. Estne aliqua varietas insignis : C. Post illa, *neque bibat*, addunt, *neque oret*, ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone, ¹ B. *Alio capite* ^a in verbis *Ambrosii*, ^b quorum pars est in *Toletano concilio* ^c pro illis, quod & *juratus inter saltantium choros promiserat*, scribunt, quod *eviratus inter & c.* ex Ambrosio, & Ivone in excerptionibus. ^d namque in Panormia ^e *ejuratus* editum est. A. Consulite veterem Ponormiæ librum. Facilis autem errandi occasio est. C. In veteri est *eviratus*, sed ita scriptum, ut aliquis facile non admonitus *ejuratus* legat. A. *Eviratus* placet, quasi virum se esse oblitus. Sed quid in concilio Toletano est, & apud Rabanum, ^f qui ejusdem Toletani, & Ambrosii verba refert; B. In utroque libro hæc verba sunt omissa. ² Sed & Rabanum Romani non

adscri-
^a 22. q. 4. c. 8. unusquisq. ^b *Amb. lib. 3. c. 12. de officiis.* ^c *Tolet. 8. c. 2.* ^d *Ivo part. 12. c. 17. dec.* ^e *Idem lib. 8. tit. 8. c. 16. Pan.* ^f *Raban. c. 21. peniten.*

I De inscriptione capitis extremi 22. q. 1. scriptum est lib. 1. dial. 13. addit. 14.

2 Ante caput octavum Unusquisq. 22. q. 4. in Romano libro inscriptio est. Item Ambrosius de officiis lib. 3. c. 12. Et in margine est. In Tolet. 8. c. 12. Ivo p. 12. c. 17. Et vers. Sæpe plerique additur.

descripserunt : quod etiam facere debuerant in
marginē capituli v. & ix. ejusd. quest.^a 3 A. For-

I i taffe

^a 22. q. 4. c. 5. in malis. & c. 9. incommutabilis.

additur. Pann. l. 8. c. 101. Et vers. Non semper.
 infra ead. Non semper. In notis est. Eviratus]
 Emendatum est ex B. Ambrosio, & Ivone.
 Antea enim legebatur, & juratus. (Rabanus
 omisus est.)

3 In eadem quest. 4. cap. 5. In malis. in eodem
 libro hæc inscriptio est. Item Isidorus in Synoni-
 mis libro secundo. In notis additur. Secundo)
 Etiam B. Braulius in vita Isidori memorat duos
 synonymorum libros. Et in synonymis, quæ
 nuper cum aliis Isidori operibus sunt Parisiis
 impressa, facile locum haberet divisio in duos
 libros. Nam ex posteriore parte videtur sum-
 ptus libellus de norma vivendi, qui in eod. Pa-
 risino codice habetur. Alter autem libellus de
 contemptu mundi, qui & ibidem, & antea
 Antverpiæ, & olim Venetiis sub hoc titulo,
 Isidorus de homine, & ratione deflente, & de
 homine, & ratione consolante, impressus est,
 videtur epitome quædam synonymorum. In
 margine hæc sunt. Cap. de mendacio in impresso
 Parisiis. Ivo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. &
 in Tribur. c. 21. & glossa ordinaria in c. 14.
 Matthæi in ver. juramentum. Capituli vni e. q.
 cujus

tasse imperfectæ hæ paginæ conscriptæ sunt. C. Ita est, ut dicis: namque alia invenimus mendosa, aut omissa. A. De his alio die agemus. Nunc ad *Nicolaum* revertamur. *Capitulum secundum tituli septimi*, cujus initium, ^a *Quæ Lotharius*, apud Gratianum hanc habet inscriptionem, *Nicolaus Papa Carolo Regi*: quod ante eum Ivo in *epist. LXII. sive CXXVI. ad Hugonem Lugdunensem* scripserat. *Regem Francorum* appellat Cochæus, *Imperatorem* Anselmus, ^b qui plenius verba Nicolai refert. Fons quærendus est ex tuo veteri libro. B. *Ludovico Regi* inscribitur epistula, cujus initium, *Syllabarum vestrarum*, in ea extrema Anselmi, & Ivonis, & Gratiani verba

^a 2. q. 1. c. 16. *quæ Lotharius.* ^b *Ans. l. 12. c. 35.*

cujus initium, *In commutabilis. hæc inscriptio est.* Item ex concilio Toletano 8. c. 2. *In notis additur.* Initium hujus capituli emendatum est ex recentioribus editionibus conciliorum Coloniensibus & codice Lucensi regio In vetustioribus autem editionibus & duobus codicibus Vaticanis, duobusque monasterii Dominicani, postvers. innectenda, quod in ipso concilio antecedit huic capitulo, sequitur continenter. Etenim immutabilis deitatis licet dicta sint firmissima, crebro tamen &c. intermediis omissis. (*Rabanus omittitur.*)

ba inventa sunt. In verbis varietas non est animadversione digna. Recte Contius notat, verba Gratiani esse illa, *In manifestis &c.* ⁴ A. Quod sequitur caput, *Scelus, quod Lotharius*: ex alia epistula sumptum videtur, quæ missa esse dicitur *Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italianam, & Germaniam constitutis*, apud Gratianum: ^a atque *per universas provincias*, addit Ivo, ^b idemq. est in libro Cæsaraugust. ^c in quo tamen vox *Galliam* desideratur. A te expecto, ut fontem aperias. B. Frustra expectas: nullum enim habeo, quem possim ostendere. nisi forte ex Ivone conjectura ducamur: ut idem sit

I i 2 fons,

^a 2. q. 1. c. ult. ^b Ivopar. 8. c. 226. dec. ^c Cæs. lib. 10. c. ult.

⁴ Caput 16. *Quæ Lotharius. 2. q. 1. in eodem libro ita inscribitur.* Item Nicolaus Papa Ludovico Regi in epistola, quæ incipit (Syllabarum.) *In margine est. Ans. l. 12. c. 35. In notis additur.* Sumptum est ex epistola, quæ habetur in codice sæpe memorato monasterii Dominicorum, in qua hæc præcedunt. Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera ejus quæ & ipsa ejusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profecto comperimus. Quæ vero Lotharius Rex &c.

fons, qui est alterius capitis, cujus initium, *Teugwaldum*,^a quod est in *extremo registro* Romæ edito, & id fragmentum esse synodi Romæ existimabas: quod etiam selectis Romæ placuit. A. Non displicet conjectura, sed certiora expectemus. 5 De illo videamus, cujus initium,

Excel-

^a II. q. 3. c. 10. *Teugwaldum*.

5 Gratiani verba sunt ante caput extremum 2. q. 1. in eodem libro. Unde idem Nicolaus Papa scribit Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis. Scelus quod Lotharius &c. *In margine est*. Ivo p. 8. c. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. n. 875. *Capitis 10. Teugwaldum. II. q. 3. inscriptio est*. Item Nicolaus Papa. *In margine additur*. In synodo Romana c. 2. Item al. Thietgandum. Ivo p. 8. c. 226. *Et in notis*. Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Episcopis, & Archiepiscopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per universas provincias constitutis. In qua epistola videtur retulisse, quid in concilio à se Romæ habito de Metensi synodo penitus abolenda, & depositione Thietgandi, & Guntharii statutum fuerit. De quo quidem concilio, & horum Episcoporum depositione Regino lib. 2. *Chronicor.* accurate hæc scribit. Interea Thietgandus &c. *Consistere*] In secundo capite concilii locus hic
ita

Excellentissimus Rex Carolus,^a quod ex *epist. ad Hincmarum Remorum Archiepiscopum* sumptum dicitur, licet in nomine sit varietas, de qua alio die dictum est. Apud Ivonem^b eadem est inscriptio, quæ apud Gratianum. Quid tu habes dicere? B. In incertis esse collocandum. ⁶ A. Sequitur *titulus* IIX. de Patriarchis, & Archiepiscopis, cujus quattuor capita sunt. *quartum* autem est illud, de quo agebamus, cujus initium, *Teugwaldum*,^c ex *epistula* missa omnibus *Episcopis Gallie, & Germania* apud Cochlæum. Id Ivonis^d verbis confirmatur, licet Gratianus *Nicolai* tantum nomen adscripserit: nisi quid selecti viri addiderunt. B. Addunt, in *synodo Romana contra synodum Metensem cap. secundo*.

Ii 3

In

^a II. q. 3. c. 102. *excellentiss.* ^b Ivo lib. 5. tit. 3. c. 26. *Pan. & par.* 14. c. 46. *decr.* ^c d. c. 10. *Teugwaldum.* ^d Ivo d. c. 226.

ita habet. consistere: Diffinientes, &c. & sunt verba sumpta ex capite, Si quis Episcopus damnatus. supra eadem ex concilio Antiocheno.

⁶ *Eadem quest. 3. cap. 102. Excellentissimus. in eodem libro inscriptio hæc est.* Unde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo. *Et in margine est.* Ivo p. 14. c. 46. *Pann. l. 5. c. 106.* *Et ad verba, novit aliud esse &c. additur, B. Greg. l. 34. mor. c. 16.*

In extremo capite illis verbis, *Predictis autem depositis*, hæc addunt. *Hæc non sunt in eo concilio, sed ex aliqua epistula sunt, quam non habemus, vident. Regino libro secundo chronicor.* A. Ivo eadem verba omisit, sed & in fragmento Romæ edito pro eis verbis alia sunt. De aliis nos capitibus videamus. *Caput primum^a ex epistula ad Joannem Ravennatem Archiepiscopum esse dicitur. Ad Nicolaum minorem pertinere in quodam Mich. Thomasi libro inveni. B. In Pontificali de vitis Pontificum libro certius est, Nicolaum primum in concilio Romæ habito in domo Leoniana de causa hujus Joannis cognovisse, eique restituto dixisse, ut Episcopos per Æmiliam post electionem de eis cleri, & populi, atque per epistulas Apostolicæ sedis Præsulis non habeas consecrandi licentiam. A. Hæc meliora sunt, quam quæ Gratianus refert. 7 Quid de altero capite dices, cujus initium, Hæc est ordinatio.*

^a *Dist. 63. c. 13. Episcopos.*

7 Distin. 63. cap. 13. Episcopos per Æmiliam. inscriptio est in eodem libro. Item Nicolaus Papa Joanni Ravennati Archiepiscopo. In notis est. In vetusto codice Mutinensi sex concilii Romæ habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.

dinatio. ^a ex epist. ad Salomonem. Regem Britonum? B. Nihil habeo, quod dicam. C. Con-
tius addit, *Regem ultimum eum fuisse Britonum.*
⁸ A. *Caput tertium*, cujus initium, *Conquestus*
est, ^b apud Ivonem ^c sæpe relatam invenio tam
in Excerptionibus & in Panormia, quam in e-
pistulis, ex epistula Nicolai ad Rodolphum, sive
Radulfum Archiepiscopum Bituricensem, quem
etiam *Primatem Aquitaniarum* vocat. Sic etiam
inscriptum est, ut apud Gratianum, bis in li-
bro Cæsaraugust. ^d B. Non exstat in his, quos
attuli libris. A. Ex eadem epistula fortasse est
caput prius tituli noni de sacris ordinibus, cujus

Ii 4 initium,

^a 3. q. 6. c. 10. *hac quippe.* ^b 9. q. 3. c. 8. *con-*
questus. ^c Ivo lib. 4. tit. 4. c. 3. *Panor. & par. 5. c.*
56. decret. & in epistul. 77. vel 133. Remensis dioc-
esis Episcopis, & Epistul. 234. vel 238. Lugd. Pri-
mati, & ep. 54. vel 65. Hugoni Lugdun. Archiepi-
scopo, & epistul 58. Urbano 2. Pont. Max. ^d Cæs.
lib. 2. c. 79. & lib. 3. c. 51.

⁸ *Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 10. Hæc*
quippe. 3. qu. 6. Unde Joannes Papa Salomoni
tertio, & ultimo Regi Britonum. In marg. est.
Regino lib. 2. Chron. In notis. Subrogati post
sunt] Sic restitutum est ex aliquot vetustis, &
valde emendatis codicibus. Antea legebatur,
subrogari possunt.

initium, *Qua in consecrationibus*:^a habet enim similem inscriptionem apud Ivonem:^b & Gratianum, nisi tibi aliud videatur. B. Non habeo, quod tuis verbis addam. 9 A. *Posterioris capitis*, cujus initium, *Simoniaci*, inscriptio apud Ivonem^c est, *In decretis Nicolai cap. 11.* apud Gratianum,^d *Nicolaus Papa II.* utram tu inscriptionem veriore[m] putas; B. Nihil certi constitui potest. 10 A. *Titulus x. de Episcopis* octo habet capita, ex quibus tria eandem habent inscriptionem *Nicolaus Alwino*, vel potius *Alwino Archiepiscopo Januensi*. Primi^e initium,
Episcopi

^a Dist. 23. c. 12. praeterea. ^b Ivo par. 6 c. 121. decret. ^c Ivo lib. 3. tit. 9. c. ult. panor. ^d I. q. I. c. 107. statuimus. ^e Dist. 34. c. 1.

9 *Ante caput octavum Conquestus est. 9. q. 3. haec in eodem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo. In marg. est. Ivo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29. Cap. 12. Praeterea. dist. 23. inscriptio est. De his ita scribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiscopo Bituricensi. In margine est. Ivo par. 6. cap. 121. & vers. Ergo. Innoc. PP. I. ep. 1.*

10 *Inscriptio cap. 107. Statuimus. I. q. I. in eodem libro haec est. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus Episcopis. In marg. est. 4. sent. dist. 25. Pann. l. 3. c. 127.*

*Episcopi ab anni: alterius^a Pontifices, qui aliqua:
tertii^b Episcopos vero. Hæc apud Ivonem^c in
Excerptionibus ita inscribuntur, Nicolaus Alvi-
no Fovanensi Episcopo: sed in margine Januensi.
Mihi quidem mendosum videtur, Januensi Ar-
chiep. sed & Contio Fovanensi non displicet; ti-
bi optio permittitur, vel potius, ut fontem o-
stendas, rogandus es. B. Hac quoque in re mei
adhuc fontes sitiunt. Januenses autem, vel Ge-
nuates sub Nicolao Archiepiscopum non ha-
buisse crediderim. De Fovanensi Episcopo quæ-
rendum censeo. C. Quid si Lovaniensem, vel
Viennensem scribamus? B. Incertum id quoque
est. ¹¹ A. Est aliud caput,^d cujus initium est,
Episcopis dispensatio, id Gratianus Nicolai Papa
tantum nomine inscripsit; Cochlæus, & Demo-
chares recte Michaëli Imp. adscripserunt: est*

I i 5 enim

^a 7. q. 1. c. 4. Pontifices. ^b d. c. 4. in fin. ^c Ivo
part. 5. cap. 352. & 353. decret. ^d Distinct. 43.
cap. ult.

¹¹ Capitis primi dist. 34. in eodem libro inscri-
ptio est. Unde Nicolaus Papa ad Albinum Archi-
episcopum. Quorundam relatione &c. In mar-
gine est. al. Alvinum. Ivo p. 5. c. 353. Inscriptio
cap. 4. Pontifices. 7. q. 1. hæc est. Item Nicolaus
Papa Alvino Januensi Archiepiscopo. In margi-
ne est. al. Albino Vienensi. Ivo p. 5. c. 352.

enim in extrema illa epistula, cuius initium, Proposueramus. ¹² In tertio capite ^a Si qualibet, cuius initium apud Gratianum est, Denique Suffredus, nihil addunt. Tuum auxilium implorandum est. B. Immo divinum, humano enim destituti sumus. ¹³ Idem diciturus sum de vi. capite Sciscitaris, ^b quod ex epistula missa Hunifrido Morinensi Episcopo sumptum dicitur. A. Hæc igitur incerta relinquimus. C. Hunifrido pro Hunifrido est apud Democharem, & Conitium. A. Cochlæi scriptura magis placet. ¹⁴ Cetera in alium diem differamus.

De

^a 6. q. 3. c. 3. denique. ^b 7. q. 1. c. 47. sciscitaris.

¹² Distin. 43. capitis extremi in eodem libro inscriptio est hæc. Item Nicolaus ad Michaëlem Imp. in epistola, cuius initium est, (Proposueramus.) Dispensatio est nobis &c. In margine hæc sunt. Dispensatione nobis, orig.

¹³ Hæc etiam sunt in eodem libro verba ante cap. 3. Denique Suffredus. 6. q. 3. Item Nicolaus Papa. Ad illa verba, Quod quia omissum; additur in notis. Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.

¹⁴ In eadem editione inscriptio cap. 47. Sciscitaris. 7. q. 1. hæc est. Item Nicolaus Papa Hunifrido Morinensis ecclesiæ Episcopo,

*De quibusdam Locis Gratiani Romanæ
Editionis, & de aliis Nicolai Capitibus.*

DIALOGUS DECIMUSSEXTUS.

A Vestrum nunc est de Romanis pagellis dicere. **B.** Quod ex *B. Augustini epistula* CLIV. Gratianus refert^a de jurejurando Laban, mendosum erat, *sicut Laban per Deum Sochor*; scribi enim debuit, *per Deum Nachor*,^b ut in sacris libris est, licet in Augustini editis libris sit Jacob. **A.** Vidistis quid Ivo, & Anselmus, & liber Cæsaraug. scripserint? **B.** Ivo^c in Pannormia habet, *Laban per Deos suos Sochor, vel Nachor*. Idem in Excerptionib. *per Deum Nachor*, ut etiam Romani referunt. In Anselmi libro^d omissa sunt hæc verba. In Cæsaraugust. est,^e *per Deum Sabaoth*, quod etiam invenimus in veteri Gratiani libro. in alio tamen non minus veteri est Sochor. **C.** Romani referunt, in vetusto Gratiani libro invenisse *Nachor*. **A.** Id igitur retineamus, quod in sacris libris est. **B.** In eodem capite verba Gratiani sunt: *sicut Joseph, qui per Pharaonem jurando, hoc in eo veneratus*

^a 22. q. I. c. 16. movet. p. alia. ^b Gen. 21. vel 31. ^c Ivo lib. 8. tit. 8 c. 28. Pan. & par. 12. c. 35. decr. ^d Ans. lib. 11. c. 69. ^e Cæs. lib. 6. c. 19.

ratus est, quod Dei iudicio positus erat in infimis. In margine est, *alias Memphis*. & in scholio. *In infimis*. *alias Memphis*, *que erat caput regni Pharaonis*. & in alio scholio. *Positus erat*. *scilicet Pharaon*. *In infimis*, *id est, in mundanis*. *Vel positus erat*, *scilicet Princeps in mundanis, vel in Memphis*, *que civitas erat, vel caput regni*. Hæc in Romano edita sunt, ut jam pridem habebamus. In duobus quoque veteribus tuis Gratiani libris illa sunt, *in infimis*. & in altero eorum hoc scholium. *id est, in mundanis, vel terrenis, & erat propositus aliis*. & in voce *positus* additur in margine *Pharaon*. In sacris libris, cum de Pharaone agitur, *Memphis* nulla mentio est. A. Ego pro *in infimis*, malo *in summis*, scribere. *in Memphis* dicere per Grammaticos non licet. C. *Barbara pyramidum sileat miracula Memphis*, ait Valerius Poëta; quibus verbis apparet, *Memphin* claram fuisse illa pyramidum mole, quas Ægypti Reges fecisse constat ex Herodoto, & Diodoro Siculo. A. Invenies, ut opinor, apud Eusebium, quis fuerit ille Rex Ægypti, cui Moses servierit, eumque fuisse ante *Memphim* conditam ab Epapho Jovis filio. B. Mendose editum

I Gratianus ita scribit in eodem Romano libro ante c. 16. *Movet te. 22. q. 1.* De his ita scribit Augustinus eadem epist. 154. ad Publicolam.

Et in

zum invenimus capite altero^a quæstionis quarta
 ejusdem causse in margine, Matth. 4. pro Matth.
 14. & Ivo par. 12. c. 3. pro c. 10. & capite quinto
^b desiderantur hæc. Raban. c. 21. penit. & Burc.
 lib. 12. c. 29. & Ivo p. 12. c. 12. & 84. C. Ego in
 scholio capitis noni^c non recte editum esse cre-
 do, *Sententiam*) id est, *communicationem*. sed me-
 lius alii habent, *comminationem*. Quæ vero ex
Macrobio afferuntur, *tripliciter contingit deos lo-*
qui: in *somnio Scipionis* reperiri aliis verbis exi-
 stimo. Sed non advertunt hanc habere legem
 omnia † vel signa, vel somnia: ut de adversis ob-
 lique

^a 22. q. 4. c. 2. est etiam. ^b e. q. c. 5. in malis.
^c e. q. c. 9. incommutabilis. † omina f.

Et in marg. est. Sent. 3. dist. 39. Ans. l. 11. c. 75.
 Ivo par. 12. c. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6.
 tit. 11. In notis hæc sunt. Quia ille) In epistolis
 B. Augustini excusis legitur, quam ille qui ei
 jurat falsos deos colit. In codice earundem Va-
 ticano, quando ille qui ei jurat falsos deos colit:
 in editione Frobeniana, & apud Ivonem, quia
 ille, qui ei jurat, falsos Deos colit. Nachor) Sic
 est emendatum ex loco ipso Genesis, Ivone, &
 uno vetusto Gratiani codice, in cujus quidem
 vulgatis erat, per Deum Sohot, In B. Augu-
 stini autem, per Deum Jacob. Verba Gratiani,
 sicut Joseph, &c. & scholii, ut in dialogo.

lique aut denuntient, aut minentur, aut moneant.
 & quæ sequuntur.² A. Imperfectas esse istas
 pagellas existimo, & mendosas; integras, & si-
 ne istis mendis habebimus alias. interea Nicolai
 capita persequamur. *Caput VII. decimi tituli,*
 cujus principium est, *Reprehensibile valde,*^a *Ni-*
colai ad Carolum Imp. esse ait Gratianus post I-
 vonem,^b & librum Cæsaraug.^c *Regem Franco-*
rum vocat Cochlæus. Estne in aliquo veteri li-
 bro? B. Inventa est *Ludovico, & Carolo Regib.*
missa epistula, cujus initium, *Credimus ex Dei*
 dono. ex ea mutandum est pro cum omnib. aliis,
 gum aliis, voce omnibus omissa.³ A. *Capit*
 IIX,

^a 23. q. 8. c. 19. reprehensibilis. ^b Ivo par. 5. c.
 334. decret. ^c Cæs. lib. 4. c. 84.

² Eadem causa quæst. 4. cap. 2. Est etiam. hæc
 in eodem libro inscriptio est. Item Ambrosius de of-
 ficiis lib. 1. c. 50. In margine est. Ibidem in To-
 let. 8. (adde c. 2.) sent. 3. dist. 39. Ivo par. 12.
 c. 3. (scribe c. 10.) Pann. 1. 8. c. 91. Matth. 4.
 (scribe 14.) In notis est. Custodire) Addita est
 vox ista ex originali, & concilio Toletano, in
 quo refertur. De inscriptione cap. 5. In malis. e. q.
 scriptum est dial. 15. addit. 3. hujus libri. Scholium
 Sententiam, id est, communicationem. C. 9. Incom-
 mutabilis. e. q. sic est editum, ut in dialogo refertur.

³ Quod attinet ad cap. 19. Reprehensibile. 23.
 q. 8.

IX. ^a inscriptionem ad Radulphum, sive Rodul-
 fum Bituricensem Archiepiscopum vidimus, cum
 de capitularibus tituli octavi ageremus: eadem
 est apud Ivonem. ^b B. Ita est, ut dicis; sed
 fontes adhuc quærimus. ⁴ A. *Titulus XI. est de*
presby-

^a De conf. d. i. c. 55. porro. ^b Ivo par. 5. c. 20. dec.

q. 8. in eodem libro id ita inscribitur. Sed objicitur
 illud Nicolai ad Ludovicum, & Carolum Re-
 ges. In margine est. Ivo par. 5. c. 334. Et in no-
 tis. Epistola, ex qua sumptum est hoc caput,
 extat Romæ in monasterio Dominicanorum
 scripta Ludovico, & Carolo Regibus: cujus ini-
 tium est, Credimus ex Dei dono, in qua de
 Carolo, sermonem proprie ad ipsum conver-
 tens, queritur Pontifex. ob quasdam excusa-
 tiones, & hanc præcipuæ, quæ hoc capite con-
 tinetur, nullos Episcopos Romam ad synodum,
 quam ipse habere volebat, missos fuisse. Pro-
 pterea mutatus est titulus, qui antea erat, ad
 Carolum Imperatorem. (In casu relictum est, Ca-
 rolus Imperator scribit &c.)

4. De consecrat. distinct. i. c. 56. Romanis, cujus
 initium est, Porro Gloria. hac inscriptio est. Item
 Nicolaus Papa Rodolpho Archiepiscopo Bitu-
 ricensi. In margine est. Ivo par. 5. c. 20. Et in
 notis. Apostolico] Vox ista abest ab aliquot Va-
 ticanis codicibus: Ivo tamen habet.

presbyteris, cuius sex capita sunt. Primum caput^a non recte Nicolao primo omnibus Episcopis adscribitur, cum sit Nicolai minoris in concilio Romano cap. III. Neque male Ivo in Pannormia^b inscripsit, *Decretum Nicolai junioris, & Alexandri*; quod etiam Demochares notat. *Alexandri autem minoris* verba refert præter Ivonem, Gratian.^c & lib. Cæsaraugust.^d 5 Caput alterum,

^a Dist. 32. c. 5. nullus. ^b Ivo lib. 3. tit. 11. c. 3. Pan. ^c c. 6. præter. dist. cap. ^d Cas. lib. 8. c. 44.

5 Ante caput quintum, Nullus missam. dist. 32. hæc in eodem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine est. In synodo Romano CXIII. Episcoporum in basilica Constantiniana. Et Pann. l. 3. cap. 135. In extremo capite hæc verba sunt. [Quicumque sacerdotum, & diaconorum &c.] [Sicut in subsequenti capitulo Alexandri secundi continetur.] Sicut in subsequenti] Hæc clausula est Gratiani omissis referre ex capite Nicolai ea, quæ proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus secundus in epistola, quæ extat. omnibus Episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Romæ habuit centum tredecim Episcoporum hunc canonem edidisse, quem postea Alexander secundus (ut ipse etiam testatur in epistola manuscripta) in concilio

alterum, cujus initium, *Sacerdotes* ex epistula missa *Carolo Archiepiscopo*, & ejus suffraganeis, Ivo,^a & Gratianus^b adscribunt; *Carolo Archiepiscopo Maguntino* Cochlæus. In *gestis concilii Vormatiensis*, Demochares. Id confirmatur ex *libro concilior. cap. XI. & XII. ejusdem concilii.* Incertior est inscriptio *tertii capitis*, cujus initium, *Si presbyter*; est enim apud Ivonem,^c Ni-

K k

colaus

^a Ivo lib. 3. tit. II. c. 4. Panorm. ^b Dist. 50. c. 33. sacerdotes. ^c Ivo par. 10. c. 24. decret.

cilio à se habito iisdem verbis repetivit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai junioris, & Alexandri. *Inscriptio cap. 6. Præter hoc. e. dist.* Item Alexander secundus. *Et in margine est.* In epist. proxima notat. indicata. Pann. ib. & l. 8. c. 142. *Et ad verba, Papa Leonis, additur.* Leo IX. in concilio Romano. *In notis est.* Et rogantes] Hæc usque ad vers. deinde, addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est præterea sequens versiculus, Deinde, qui in epistola Alexandri non est.

⁶ In eodem libro inscriptio cap. 33. *Sacerdotes. distin. 50. hæc est.* Unde Nicolaus Papa Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis. *In margine est.* In *gestis concilii Vormaciensis c. II.* Vide Ivonem par. 10. c. 180. Pann. l. 3. c. 136.

colaus Hosbaldo Episcopo Quadrantino: coepiscopo,
 pro Episcopo habet Gratian.^a chorepiscopo Con-
 tius ex veteri libro. Osualdo coepiscopo, Joan.
 Cochlaeus. Mihi Osualdo Episcopo magis placet,
 nisi tu certiora adferas. B. Nihil habeo de ea re
 dicere. Osualdi Episcopi nomine vidi libellum
Martyrologium inscriptum. A. Idem Oswaldus
 appellatur. Fuitque ejus nominis sanctus vir
 Episcopus Vintonensis, & postea Eboracensis
 in Britannia. in qua insula ego veterem librum
 Oswaldi martyrologii titulo inscriptum inve-
 ni. 7 *Caput quartum Presbyter iste*, ex epistula
 missa Gerardo, sive Girardo Turonensi Archiepi-
 scopo Gratianus^b inscripsit, Ivo^c eum *Airar-*
dum appellat. Quid tu ais? Fuitne aliquis hoc
 nomine Archiepiscopus, ad quem Nicolaus
 scripserit? B. Nihil habeo, quod dicere pos-
 sim.

^a Dist. 50. c. 39. *studeat.* ^b 2. q. 1. c. 10. no-
 tum. ^c Ivo par. 6. c. 429. *decret.*

7 *Eadem distin. cap. 39. Studeat. in eodem libro
 ita inscribitur. Unde Nicolaus Papa scribit Hos-*
baldo Chorepiscopo Quadrantino. In notis addi-
tur. Chorepiscopo] Antea legebatur coepisco-
po: emendatum est ex omnibus, quæ collata
sunt, vetustis Gratiani exemplaribus, optime-
que convenit verbis Nicolai. In margine est. IVO
p. 10. c. 24.

fm. 8 A. Certior est inscriptio *capitis quinti*,
 cujus initium, *Sciscitantib.*^a *Nicolaus ad consulta*
Bulgatorum, quæ melius est apud Gratianum,
 & Ivonem^b in Pannormia, quam apud eund.
 in Excerptationibus. Sine inscriptione est in libro
 Tarraconensi.^c Est in editis capitib. *cap. LXXI.*
 ex quo possunt addi verba à Gratiano præter-
 missa. Aliter Lucius tertius refert hujus capitis
 verba, cum scribit,^d *sacramenta, quæ purgato-*
ria cunctarum cogitationum existunt. contagionum
 enim habet Nicolaus, non *cogitationum*, neque
pollutionum, ut est in quadam collectione^e po-
 sita post concilium Romanum Alexandri ter-
 tii.⁹ *Sextum caput*^f inscribitur, *Nicolaus Tha-*
 domi,

Kk 2

^a 15. q. 8. c. 5. *sciscitantib.* ^b Ivo lib. 5. tit. 1.
 c. 11. *Panorm. & part. 2. c. 83. decret.* ^c *Tarrac.*
lib. 1. c. 168. ^d *De cohabit. cler. c. 7. vestra. apud*
Greg. IX. c. 1. de vita, & hon. cler. in 2. collect.
^e *Par. 50. c. 38.* ^f 17. q. 4. c. 23. *de presbyteror.*

8 *Capitis 10. Notum sit. 2. q. 1. in eodem libro*
inscriptio est. Item Nicolaus Papa Girardo Tu-
ronensi Archiepiscopo. In margine est. al. Airar-
do. Ivo p. 6. c. 429.

9 *Gratiani verba sunt ante cap. 5. Sciscitantib.*
15. q. 8. in eodem libro Romano. Item Nicolaus
ad consulta Bulgarorum c. 71. In margine est.
Extra de cohab. cler. & mul. c. vestra duxit.

Ivo

doni, vel Thadoni Archiepiscopo Mediolanensi, apud Ivonem, ^a & Gratianum. Quid tu his addis? B. Hoc tantum, de presbyterorum flagellatoribus agere Nicolaum, non clericorum; ut est in epitome. ¹⁰ A. Nunc surgendum censeo.

De

^a Ivo par. 10. c. 20. decret.

Ivo par. 2. c. 83. Pann. l. 5. c. 13. *Et in notis. Et cerea) Antea legebatur, &c. Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata, & addita. Hieronymo] Est in epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur, priusquam audias, &c. est ibidem superius. Cap. 7. Vestra duxit. de cohabit. cleric. & mul. ita inscribitur. Lucius III. In margine est. c. 1. e. tit. 2. in compil. & post concil. Lateranen. sub Alex. III. par. 50. c. 18. Vox contagionum edita est. (Retinenda igitur est in ea collectione.)*

¹⁰ Quod attinet ad caput 23. De presbyterorum. 17. q. 4. eius inscriptio in editione Romana est. Item Nicolaus Papa Thadoni Archiepiscopo Mediolanensi. In margine est. In Chronico Mediolan. Ivo p. 10. c. 20.

De aliis Nicolai Papæ Capitibus.

DIALOGUS DECIMUSSEPTIMUS.

A Titulus XII. de clericis inscribitur, tria tantum habet capita. *Primi capitis* initium, *Clericus, qui*: ejus inscriptio apud Gratianum, ^a *Nicolaus Papa Odoni Viennensi Archiepiscopo*: apud Ivonem, ^b *Stephanus Adoni Viennensi Archiepiscopo*. Est etiam varietas in illis verbis, *De illo clerico Alverico*: est enim *Alvico* pro *Alverico* apud Ivonem, *Albino* apud Contium, qui *Othoni Coloniensi*, in margine adscripsit, & *Adoni Viennensi*, ex Ivone. *Stephani* non habuit rationem. B. In veteri libro extat *Nicolai epistula Odoni Archiepiscopo* missa, ut in indice scriptum est, *Adoni* in verbis plene relatis. in eadem hoc non inveni caput: sed illud, quod alibi posuit Gratianus ^c ita inscriptum, *Nicolaus Papa Adoni Viennensi Archiepiscopo*. Eadem inscriptione utitur Ivo ^d in Excerptionibus, & in epistulis. A. De eo capite postea erit agendum. ¹ *Caput alterum*, cujus initium, *Clericum,*

K k 3

cum,

^a *Dist. 32. c. 4 de illo.* ^b *Ivo par. 6. c. 119. decret.* ^c *12. q. 2. de reb. 22.* ^d *Ivo par. 3. c. 152. & in epist. 71. vel 30. Belvac. decano.*

¹ *Aute caput quartum distinct. 32. hæc in Gregoriano*

eum, quod : apud Gratianum ^a solo *Nicolai Pa-*
pe nomine inscribitur. apud Ivonem, ^b *Nicolaus*
Wilfredo Morinensis ecclesie Episcopo, sed & ple-
 nius scriptum est. sic etiam in libro Cæsaraugu-
 stano ^c plenius scribitur, & eodem modo in-
 scriptum legitur una excepta voce *Wilfredo*, pro
 qua est, *Gisfredo*. Similis est inscriptio cujus-
 dam capituli, ^d de quo egimus, cum de titulo x,
 dictum est, licet illic *Hunilfredus* diceretur.
 Hoc loco apud Cochlæum est, *Osualdo coëpi-*
sopo Quadrantino, ut *capite tertio tituli undeci-*
mi. ^e quæ etiam inscriptio est cujusdam capituli
 proximi

^a *Dist. 50. c. 5. clericum.* ^b *Ivo par. 6. c. 119.*
decret. ^c *Cæs. lib. 15. c. 35.* ^d *7. q. 1. c. 47. sci-*
scitaris. ^e *Dist. 50. cap. 39. studeat.*

goriano libro verba sunt. Item Nicolaus Papa O-
 doni Viennensi Archiepiscopo. De illo clerico
 Alverico &c. *In margine est.* al. Adoni. & al.
 Alvico. & Ivo p. 6. c. 119. *Caput 22. De rebus.*
12. q. 2. ita inscribitur. Item Nicolaus Papa A-
 doni Viennensi Archiepiscopo in epistola, cu-
 jus initium (*Quia sanctitatis vestræ*) *In margine*
est. Ivo p. 3. c. 152. *Et in notis.* Extat epistola
 hæc in libro sæpe citato bibliothecæ Dominica-
 næ, in qua re respondet Nicolaus ad nonnullas
 quæstiones ab Adone (al. Odone) sibi proposi-
 tas.

proximi apud Gratianum ^a huic nostro, & in libro Cæsaraugust. ^b in quo tamen est *chorepiscopo*, pro *coëpiscopo*: ut apud Contium, & in veteri libro meo est. B. Inscriptionem eandem utrique capiti convenire putavit. Sed cur non invenimus alterius capitis verba in his xx. titulis; C. Quid si posterius caput non esse *Nicolai* credidit, aut utrumque ejusdem esse sententiæ? A. De *tertio capite* videamus, cujus initium, *Hi qui arborem*. ^c Hoc solum *Nicolai* nomen habet apud Gratianum, & Cochlaeum. De eo quid selectis viris placuit? B. Incertum esse, & nusquam repertum. ² A. Sequitur titulus XIII. de votis monasticis, sub quo sunt capitula tria. *Primi* initium est, *Femina quæ post obitum*.

Kk 4

Ejus

^a *Distinct. e. c. 6. de his.* ^b *Cæs. lib. 15. c. 34.*
^c *Dist. 50. c. 49. hi, qui arborem.*

² *Distinct. 50. caput 5. Clericum. in eodem libro ita inscriptum est. Item Nicolaus Papa. Et in margine est. Ivo p. 6. c. 120. Capitis sexti De his clericis. hæc inscriptio est. Item Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino. De cap. 39. Studeat. e. dist. Scriptum est dial. 16. addit. 7. Et de cap. 47. Sciscitaris. 7. q. 1. dial. 15. addit. 14. Cap. 49. Hi, quæ arbores. (sic enim editum est, non arborem) e. dist. 50. inscriptio est. Item Nicolaus Papa.*

Ejus inscriptio apud Gratianum ^a est, *Nicolaus ad Albinum Viennensis ecclesie Archiepiscopum*. Hic *Adalwinus* appellatur à Burchard. ^b & *Vi-venensis ecclesia*. & ab Ivone ^c in Pannormia *Vivacensis ecclesia*, & *Adalwinus Archiepiscopus*. Sic etiam in Excerptionibus. *Adalwinus est Archiepiscopus*, sed *ecclesia Viennensis*, vel *Vinanensis*, aut ut in alio capite est, sic inscribitur, *Nicolaus Alumino Fanariensi Episcopo*. Ex hac varietate orta mihi hæc opinio est, ut hic idem ille sit *Albinus*, quem alii *Fanuensem Archiepiscopum*, alii *Fovanensem Episcopum* vocabant, ut in capitibus tituli decimi invenimus. ^d B. Opinioni tuæ facile subscribo, *Alumino* enim, & *Alwino* similes voces sunt, & *Fanuensi*, sive *Fovanensi*, cum *Fuariensi* maxime convenit. Est quoque titulo XI IX. *aliud caput*, cujus initium, *Inter hæc*: ^e ita inscriptum apud Gratianum, & Ivonem, ^f *Nicolaus Alvino Archiepiscopo*, sed idem Ivo alibi ^g ita inscripsit, *Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis*. A. Video incerta esse hæc omnia. C. Quid de illis verbis dicaturus

^a Dist. 27. c. 6. quod interrogasti. ^b Burc. lib. 8. c. 47. ^c Ivo lib. 3. tit. 17. c. 18. Panor. & part. 7. c. 65. & c. 152. dec. ^d Dial. 15. hujus libri. ^e 33. q. 2. c. 6. inter hæc. ^f Ivo lib. 7. tit. 2. c. 1. Panor. & par. 8. c. 333. dec. ^g Idem d. par. 8. cap. 124.

Curus es, quæ *Palea* superiori capiti^a addidit, quæ à Burchardo, & Ivone sumere potuit, si modo aliquid ab eis sumpsit: an ea dicemus ab Joan. Cochlæo esse omiſſa, cum tamen *Nicolai* essent; A. Omiſſa esse constat; cur omiserit, incertum est. ³ *Alterius capitis*, cujus initium, *Præſens clericus*: inſcriptio est apud Gratian.^b & in libro Cæſaraug.^c *Nicolaus omnibus Episco-*

Kk § pis

^a *Dist. 27. c. 7. nam si.* ^b *20. q. 3. c. 4. præſens.* ^c *Cæſ. lib. 9. c. 48.*

³ *Inſcriptio capitis ſexti Quod interrogasti. diſt. 27. in eodem libro hæc eſt. Item Nicolaus Papa ad Albinum Viennen. eccleſiæ Archiepiſcopum. In margine eſt. Valde variant hæc nomina in exemplaribus, & Burc. & Ivone. Burc. l. 8. c. 47. Ivo part. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205. Capitis 7. Nam ſi conſenſerimus. e. diſtin. inſcriptio eſt. Palea. In margine hæc ſunt. Burchar. & Ivo ibidem. Pann. l. 3. cap. 206. In notis eſt. Caput hoc in multis Gratiani codicibus, in quibus habetur ſine nomine Paleæ, eſt conjunctum ſuperiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivonem. In pannormia autem eſt ſejunctum. Inſcriptio cap. 6. Inter hæc. 33. q. 2. hæc eſt. Hinc idem Nicolaus ſcribit Albino Archiepiſcopo. In margine eſt. Sent. ibidem. (hoc eſt, Sent. 4. diſtin. 38.) Poly. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. l. 7. c. 14.*

pis in regno Ludovici. apud Ivonem^a additur,
Nicolaus Papa primus. Quid habes ex Romanis
 libris, quod addas? B. Nihil omnino. ⁴ Sed
 ne de illo quidem capite *vidua quidem*,^b cujus
 inscriptio est apud Ivonem,^c & Gratianum,
*Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraga-
 neis*. A. Cochlæus addit *Carolo Archiepiscopo
 Maguntino*, ut in alio capite tituli undecimi,
 quod in *Vormaciensi synodo* inventum est. Quæ-
 rite in eodem concilio, C. *Caput* est *xxi*. in quo
 extremo hæc verba sunt à Gratiano, & Ivone
 omissa. *Quod si præsumpserit, à liminibus sancta
 ecclesia segregetur, donec ad emendationis remedia
 confugiat*. A. Poteris hoc addere Romanæ edi-
 tioni, si in ea fuerit omissum. ⁵ Tituli *xiv*. de

laicis

^a Ivo par. 6. c. 356. decret. ^b 27. q. 1. c. 34.
vidua. ^c Ivo lib. 3. tit. 17. c. 12. panor. & par. 7.
 c. 145. decret.

⁴ *Caput quartum, Præfens clericus, 20. q. 3. in
 eodem libro ita inscribitur*. Unde Nicolaus Papa
 scribit omnibus Episcopis in regno Ludovici.
In margine est. Ivo p. 6. c. 356.

⁵ *Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 34. Vi-
 dua. 27. q. 1. Item Nicolaus Carolo Archiepi-
 scopo, & ejus suffraganeis. In margine hæc sunt*.
*Habetur in concilio Vormaciensi c. 21. Ivo p. 7.
 c. 145. Pann. l. 3. c. 199. In notis. Oblationes)*

In con-

laicis duo capita sunt: *prioris* initium est, *De presbyteris*:^a sumptum est ex *capite LXX. ad consulta Bulgarorum*, ut etiam Ivo^b notat. In libro *Tarraconensi*^c *Nicolao* tantum *Episcopo* adscribitur.⁶ *Posterioris in scripturis*,^d apud *Gratianum* hæc inscriptio est, *Nicolaus Ludovico Imp.* addit *Cochlæus*, *Ludovico secundo Imp.* *Demochares*, & *Contius*, *Michaëli Imp.* Sed nobis res incerta est, licet de *Constantini* verbis

^a *Dist. 28. c. ult.* ^b *Ivo lib. 5. tit. 1. c. 11. Pan. & part. 2. c. 82. decret.* ^c *Tarrac. lib. 1. c. 167.* ^d *Dist. 96. c. 8. in scripturis.*

In concilio *Vormaciensi*, apud *Ivonem*, & in *Pannormia* legitur, *oblationem*: sed glossa magis fere convenit voci *oblaciones*.

⁶ *Extremi capitis, distinct. 28. inscriptio in eodem libro hæc est.* Item *Nicolaus* ad *consulta Bulgarorum* c. 70. *Consultandum decernitis &c. In margine est.* *Ivo* p. 2. c. 82. *Pann. l. 5. c. 12. Et in notis.* *Presbyterum*) In ultimo capite harum *responsionum* referuntur *Bulgarorum* verba, dicentium multos apud se esse *Græcos*, & *Armenos*, & alios, qui diversa docerent. Nondum enim à *Romana* sede *Episcopum*, aut *presbyterum* acceperant. Quamobrem nihil mirandum, si *presbyter*, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.

bis aliquid in epistula magna ad Michaëlem dicitur, & apud Deusdedit capite III. B. Idem selectis viris placet.⁷ A. Tituli xv. de ecclesiis capita tria sunt. *Primi* initium, *Nulla adificia*,^a licet nomen habeat *Nicolai Papæ*, melius inscriberetur, *concilii Salegunstadiensis cap. XII.* ut est apud Burchard,^b & Ivonem.^c & pro *clericorum*, scribendum est, *presbyterorum*.⁸ *Alterius* capituli, *De rebus qua semel*:^d inscriptio esse debet, *Nicolaus Adoni Archiepiscopo*, ut à te dictum est hodie. De varietate nunc dices. B. Dixi extare *Nicolai epistulam*, ejus initium est, *Quia sanctitatis vestrae*. In ea pro *concessionis Principum*,

^a 12. q. 1. c. 4. nulla. ^b Burch. in fine decretorum. ^c Ivo part. 15. cap. 178. decret. ^d 12. q. 2. c. 22. de reb.

⁷ *Distinct. 96. cap. 8. In scripturis in eodem libro inscriptio est. Idem (Nicolaus) Ludovico Imperatori. In margine est. Habentur aliqua in eadem epistula ad Michaëlem.*

⁸ *Ante caput quartum, Nulla adificia. 12. q. 1. hac in eodem libro verba sunt. Unde Nicolaus Papa. Et in margine. In concilio Salegunst. c. 12. Ivo p. 15. c. 178. Et in notis. Fere eadem leguntur in concilio Salegunstadiensi c. 12. quod habetur in fine Collectionis Burchardi & refertur ab Ivone par. 15. Vox clericorum edita est.*

cipum, est, *successionis*, quod non æque placet. & pro *consulatis Principem*, illic est, *consulto Principe*. Cetera sunt leviora. ⁹ A. *Tertii capitis* initium est, *Sicut antiquitus*: *inscriptio. Nicolaus omnibus Episcopis*, apud Gratian. ^a & Ivo- nem, ^b & Anselmum, ^c & in libro *Tarraconensi*. ^d C. Duplex *inscriptio* est in *Panormia*, *Agathensis concilii cap. XXIIX.* & *Nicolai*. In eo concilio hæc verba non invenio. A. *consule veterem Panormiæ librum*. C. *Ex concilio Antiocheno cap. v. Nicolaus & c.* A. Hoc etiam *mendosum* est. Quid in veteribus tuis est? B. *Varietas notata est à selectis viris, LX. passus, pro XL. & confinia earum, pro confinia eorum.* ¹⁰ A. Tituli *xvi. de baptismo* duo capita sunt: *de prio-*
ri,

^a 17. q. 4. c. 6. *sicut.* ^b Ivo lib. 2. tit. 8. c. 3. *pan. & par. 3. cap. 104. decr.* ^c Ans. lib. 5. c. 74. *in addit. & 46. in Rom.* ^d Tarrac. lib. 6. c. 244.

⁹ De *inscriptione cap. 22. De rebus. 12. q. 2. scriptum est addit. 1. hujus dialogi.*

¹⁰ *Inscriptio capitis sexti, Sicut antiquitus 17. q. 4. in eodem libro hæc est. Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine hæc sunt. Inter decreta Nic. in codice Ormanetti. Ans. lib. 5. c. 74. Ivo p. 3. c. 164. Pann. l. 2. c. 81. Ad voces XL. passus, additur, al. LX. & ad illa, confinia earum, additur, al. eorum.*

ri, cujus initium, *A quodam Judio*,^a dictum à nobis est. ^b *Alterius initium, Catechismi baptizandorum*: inscriptio apud Gratianum, ^c *Nicolaus Papa*: apud Ivonem, ^d *Nicolaus Papa Joanni Archiepiscopo Ravennatensi*. Quid tu addis? B. Nihil habeo, quod addere possim. ¹¹ A. Sequitur titulus xvii. de pœnitentia, de quo cras agemus.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUS OCTAVUS.

B Non mihi videtur omnia Nicolai Pontificis capita, quæ à Gratiano relata sunt, Joan. Cochlæus collegisse. A. Quid ita? Habesne aliam meliorem collectionem? B. Nullam habeo. Sed ex his, quæ à te dicta sunt, elicio aliquot eum capita prætermisisse: ut de illis
taceam,

^a *De consec. d. 4. c. 24. à quodam.* ^b *Dial. 18. lib. 1.* ^c *c. 57. catechismi. ejusd. dist.* ^d *Ivo lib. 1. tit. 2. c. 33. Panorm. & par. 1. c. 87. decr.*

II *Capitis 24. A quodam. de consec. dist. 44. inscriptionem vide lib. 1. dialog. 18. addit. 1. Capitis 57. Catechismi. e. dist. inscriptio est. Item Nicolaus Papa. In margine est. Ivo par. 1. cap. 82. Pann. l. 1. c. 40.*

taceam, quæ falso Nicolao inscribuntur. C. Ex indice incertorum capitum à Petro Ciaccone misso poterunt fortasse alia inveniri. A. Recte admones. Id à vobis alio die fieri potest. Sed nos prius quod cœpimus, peragamus. *Caput primum tituli de penitentia* apud Gratianum^a est inscriptum, *Nicolaus Frontario Archiepiscopo Burdegalensi*: in Pænitentiali Romano nuper edito *Nicolai* tantum nomen exstat, & plenius quædam scripta sunt. Quid aliud Romæ inventum est? B. Nihil aliud accepi.¹ Est igitur incertum ut quod sequitur, *De his vero, qui pro criminibus*^b in quo has varias scripturas notant selecti viri. *revertuntur, pro convertuntur, & regionis, pro religionis.* A. Placent.² De ter-
tia

^a 12. q. 2. c. 17. de viro. Pœnit. Roman. tit. 8. c. 18. ^b 26. q. 7. c. 3. de his.

¹ Gratiani verba sunt in Romano libro ante cap. 17. De viro nefando. 12. q. 2. Nicolaus Papa definit scribens Frontario Archiepiscopo Burdegalensi. In notis est. Caput hoc alibi non est inventum, quam in collectione canonum incerti auctoris.

² Quod attinet ad cap. 3. De his vero. 26. q. 7. ejus inscriptio est in eodem libro. Item Nicolaus Papa. In margine est. ad vocem egerunt, al. gerunt, aliquot manusc. & ad vocem religionis, al. regionis, aliquot manusc.

rio capite dicendum est, cuius initium, *Interfectores*,^a id sumptum dicitur ex *epist. missa Radulpho Buturicensi Archiepiscopo*, ut Ivo,^b & Gratianus referunt: idemque est in libro CæsarAugust.^c B. Hoc etiam caput incertum est. C. Quid est, quod dicitur in hoc capite, *Beati Leonis Papæ xxv. regula decretalium*? A. Ex corpore canonum discere id licet. est autem in eo caput xxv. quod in libris concilior. est caput xii. epistule xc. ad Rusticum Narbonensem, cuius initium, *In adolescentia*.^d Capitis quarti initium est, *Latores*^e inscriptio apud Burchard.^f est, *Nicolaus Radoldo Episcopo sanctæ Argenteæ Rerensis ecclesiæ*, quod, licet sit in edito, & in veteri libro, mendosum esse credimus, & scribendum, *Argentoratensis ecclesiæ*. Apud Ivonem g est, *ad Radulphum*, cetera ut apud Burchardum. *Radaldo* est apud Anselmum,^h *Rodulpho*, in libro Tarraconensi: ⁱ *Ratholdo Episcopo sanctæ ecclesiæ Argentoratensis*, apud Gratianum *Radulpho* placuit Cochlæo. Nihil mutant Demochares, & Contius: quid habeant selecti viri, à te audire

^a 33. q. 2. c. 5. *interfectores*. ^b Ivo lib. 7. tit. 2. c. 2. Pan. & par. 8. c. 125. *decr.* ^c Cæs. l. 10. c. 97. ^d c. 14. *in adolescentia*. e. q. 2. ^e c. 15. e. q. *latores*. ^f Burc. lib. 6. c. 46. ^g Ivo part. 10. c. 173. *decr.* ^h Ans. lib. 11. c. 50. ⁱ Tarr. lib. 1. c. 254.

dire aveo. B. Nihil inveni præter variam scripturam aliquot verborum. *Caput quintum, Si quis cum duab.*^a conjungitur superiori cum hac inscriptione, *IDEM.* Apud Ivonem^b ita inscriptum inveni, *Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.* & in margine. *Idem habet concilium Vormaciens. cap. xxxiiii.* Id melius est, quam quod Cochlæus inscripsit. *Ad consulta Bulgarorum.* C. Idem error est qui in aliis deprehensus est, ut quæ concilii Vormaciensis sint, dicantur esse *Nicolai ad Carolum.* A. De alio capite ejusdem concilii Nicolao adscripto, in tituli xix. censura videbimus.³ Tituli xix. de

L 1

matri-

^a c. 16. e. q. si quis. ^b Ivo par. 9. c. 31. decr.

³ Hæc etiam inscriptio est in eodem libro cap. 5. *Interfectores.* 33. q. 2. Unde Nicolaus Papa scribit Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo. *In margine est.* Sent. 4. dist. 38. Ivo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. *Ad verba Leonis Papæ xxv. regula,* additur, infra eadem in adolescentia. Sent. ibid. *Et in notis.* xxv.) Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta, seu regulas Leonis. *Capitis 14. In adolescentia. e. q. inscriptio est.* Item Leo Papa ad Rusticum epistola 90. al. 92. c. 11. *Et capitis 15. Latorem. e. q. hæc inscriptio est.* Item Nicolaus Papa Rhatoldo Episcopo sanctæ ecclesiæ Argentoratensis. *In mar-*
gine

matrimonio capita novem sunt. *Primi* initium est, *Sufficiat solus.*^a quod sumptum esse scimus ex capite tertio ad consulta Bulgaror. licet apud Ivonem^b aliam habeat inscriptionem, & in libro Cæsaraug.^c *Nicolai* tantum nomen habet apud Anselmum,^d & Gratianum. Verba Nicolai sunt hæc, *Sufficiat secundum leges solus eorum*

^a 27. q. 2. c. 2. *sufficiat.* ^b Ivo lib. 6. tit. 8. c. 6. *Panor. & par. 8. c. 17. decr. & epistul. 130. & 143. & 241.* ^c *Cæs. lib. 10. c. 27.* ^d *Anselm. lib. 10. c. 30. in Rom.*

gine hæc sunt. al. Rodulpho. Polyc. l. 6. tit. 10. Anselm. l. 11. c. 52. Burchard. l. 6. c. 46. Ivo p. 10. c. 137. *Et vers. Si autem.* Vide Rhenatum ad finem Tertulliani operum. *Ad vocem conversionem, additur, al. conversationem. In notis est. Pænitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in concilio Wormaciensi c. 30. Capituli 16. Si quis cum duabus. e. q. pro inscriptione est vox Item. Et in margine. al. Idem. Et, In concilio Wormaciensi cap. 33. idem habetur. Et in notis. Ivo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiscopum, & ejus suffraganeos. Idem vero habetur in concilio Wormaciensi c. 33. nisi, quod pro illis verbis, lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos in eo legitur, lapsa fornicationis, liceat.*

rum consensus, de quorum conjunctionib. agitur. qui consensus si solus in nuptiis forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. De aliis verbis Nicolai aliud erit dicendi tempus. 4 *Alterius capituli*; cujus initium est, *Scripti nobis*,^a inscriptio apud Gratianum, & Anselmum^b est, *Nicolaus Papa*; apud Burchardum^c additur, *in epist. ad Carolum Regem*: item apud Ivonem,^d & in libro Cæsaraug.^e *Regem Francor.* vocat Cochlæus. Alibi apud eundem Ivonem^f inveni partem hujus capituli, *Nam licet sit scriptum &c.* habere hanc inscriptionem, *Nicolaus ad Lotharium*. Apud Burchardum^g quoque licet sub eadem inscriptione aliis verbis junguntur hæc, quæ sunt longe à superioribus divisa. B. Ita est, ut dicis, namque apud Gratianum ex *epistula ad Carolum Regem*, cujus

Ll 2

initium,

^a c. 25. e. q. scripsit. ^b Ans. lib. 10. c. 21. ^c Burch. lib. 9. c. 49. ^d Ivo lib. 6. tit. 5. c. 3. Panor. & par. 8. c. 128. dec. ^e Cæs. lib. 10. c. 99. ^f Ivo c. 9. e. tit. 5. pan. & c. 188. e. par. 8. dec. ^g Burch. d. l. 9. c. 53.

4 *Ante caput secundum*, Sufficiat. 27. q. 2. in eodem libro hæc verba sunt. Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 3. In marg. est. Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Et in notis. E-mendatum est caput hoc ex ipsis Nicolai responsis.

initium, *Numquam*, vel *Nil aequè*, sumitur prior pars ejus capitis: posterior vero ex *epistola ad Lotarium Regem*, *Audito*, quæ in historia Reginonis etiam relata est. Et si quis attente verba consideret, videbit in priori parte Lotarii fieri mentionem? & in posteriori ad eundem verba illa dirigi, *mutuam separationem vestram prohibemus*. Initio pro *Theberga*, *Theu-perga* scribendum: & pro illis, *se regia dignitate &c.* illic est, *regia se velle exui dignitate, seu copula*: & pro *esse contentum*, scribendum, *fore contentam*: & pro *elegerit*, *elegisset*. 5 A. Capitis tertii, cujus initium,

5 Eadem questione cap. 26. Romanis, Scripsit nobis Thietberga. in eodem libro inscriptio est. Item Nicolaus Papa Carolo Regi. In marg. est. Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Anl. l. 10. c. 21. Burc. l. 9. c. 49. Ivo p. 8. c. 128. & 188. Pann. l. 6. c. 77. Et in notis. Scripsit] Usque ad vers. (scribe verb.) elegerit, sunt ex epistola Nicolai primi Carolo Regi scripta: cujus initium est, Numquam dolorem. & extat in codice monasterii Dominicanorum. Nam licet) Hæc usque ad finem sunt ex epistola ejusdem Nicolai scripta Lothario, cujus initium est, Audito reverente misso nostro, & extat in eodem codice. Ante vers. Nam licet sit, additur. Et in altera epistola ad Lotharium Regem.

initium
inven
nem,
sem,
des.
tur ca
est ex

a I
c. c. 4
Greg.

6
verbis
dicen
Sic el
antea
sensu
tit. d
tium
Nico
dicib
confe
risqu
spon
Ubi
laus
com
122

initium, *Ubi non est*, inscriptionem non aliam inveni, quam hanc, *Nicolaus Papa*, apud Ivo-
nem,^a & Gratianum:^b & Bernardum Papien-
sem,^c & Raimundum. Fontem tu nobis osten-
des. B, Nili fontibus obscurior est.⁶ A. Sequi-
tur *caput quartum Nostrates tam mares*,^d quod
est ex *capite sumptum tertio ad consulta Bulgaror.*

L 1 3 quod

^a Ivo lib. 6. tit. II. c. 3. Pan. ^b 30. q. 2. c. un.
^c c. 4. de despon. impub. in 1. coll. c. 2. e. tit. apud
Greg. IX. ^d 30. q. 5. c. 3. nostrates.

⁶ Gratianus ante verba *cap. un. 30. q. 2. his
verbis utitur. Testatur hoc idem Nicolaus Papa
dicens. Ubi non est &c. In notis est. Utraque)*
Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum
antea legeretur, alterutra. utriusque enim con-
sensus necessarius est. *Et postea. In Decretalibus
tit. de desponsatione impub. c. 2. habetur ini-
tium hujus capituli: & adjiciuntur alia ex eo
Nicolai rescripto. Consentiat] In vulgatis co-
dicibus sequitur, nec est conjugium, nisi sit
consensus utriusque: quæ verba absunt à ple-
risque manuscriptis. In margine est. Extra de de-
spon. impub. c. 2. Pann. l. 6. c. 122. Capituli 2.
Ubi non est. de despon. impub. inscriptio est. Nico-
laus Papa. In margine est. Cap. 4. eo. tit. in 1.
compil. Pannormia lib. 6. tit. II. c. 3. sive c.
122. Gratianus 30. q. 2. c. ubi non est.*

quod Ivoni, ^a & Gratiano haud fuit ignotum. Idemque est in libro Cæsaraug. ^b Plura autem sunt in dicto capite tertio, quam in aliis collectionibus. ⁷ *Ex eisdem responsis ad consulta Bulgarorum cap. xcvi. est caput vi. cujus initium, Quidquid mulier, ut etiam Gratianus, ^c & Ivo ^d notant: sed plenius in archetypo scriptum est, sic enim illic est. Quidquid mulier tua contra te cogitaverit, aut fecerit, vel si te accusaverit &c. & in fine desiderantur hæc. Quæ est Apostolo præcipiente, ^e sicut à Christo ecclesia diligenda &c. ⁸ Caput ix. Nec uxorem ducere, ^f ex eisdem responsis est cap. xliix. sic etiam Ivo, ^g & Gratian. & liber*

^a Ivo lib. 6. tit. I. c. 9. Panor. & par. 8. c. 6. dec.

^b Cæs. lib. 10. cap. 7. ^c 32. q. 5. c. 22. quidquid.

^d Ivo par. 8. c. 228. decret. ^e Eph. 5. ^f 33. q. 4. c. 11. nec uxorem. ^g Ivo lib. 6. tit. I. c. 3. Panorm. & par. 8. c. 47. decret.

⁷ *Inscriptio capitis tertii, Nostrates. 30. q. 5. in libro Romano hæc est. Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum c. 3. In margine est. Ivo part. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9.*

⁸ *Capitis 22. Quicquid. 32. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 96. In margine est. Ivo par. 8. c. 228. Et in notis. Quæ est] Hæc usque ad finem addita sunt ex ipsis responsionibus. In margine est, Ephes. 5.*

& liber Cæsaraugust. ^a inscripserunt. scriptum autem illic est, *nullatenus arbutamur*, pro *ullo modo arbitror*. ⁹ Redeo nunc ad *caput v.* cuius initium, *Lotarius Rex*: id caput hanc inscriptionem habet apud Gratianum: ^b *Nicolaus Radualdo Portuensi, & Joanni Sicoliensi Episcopis. Phicolensi pro Sicoliensi* est apud Ivonem: ^c *Ficulensi*, in veteri Gratiani libro. Quid tu auxilii adfers? B. Pro Joanni scribi posse *Hagano- ni*, ex Reginonis Chronicis, Sic enim illic est, *Anno Dominice Incarnat. DCCCLXV. missi sunt Hagano, & Rodoaldus Apostolicæ sedis legati in Galliam &c.* Quod vero dicitur, *Lotarius Rex in commonitorio profitetur*, mendosum esse putatur. namque illud *commonitorium* non Regis fuit, sed Pontificis ad Regem. Itaque selecti viri putant, ex inscriptione decidisse eam vocem, & post vocem. *Episcopis*, scribendum, *in commonitorio*. & mox. *Lotarius Rex profitetur*. A. Ecclesiæ nomen mendosum videtur, & ce-

L 1 4

tera

^a *Cæs. lib. 10. cap. 26.* ^b *31. q. 2. c. ult.* ^c *Ivo par. 8. c. 334. decret.*

⁹ *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 11. Nec uxorem. 33. quæst. 4. Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 48. Et in margine est. Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 32.) Ivo p. 8. cap. 47. Pann. l. 6. c. 3.*

tera incerta sunt. ¹⁰ *Caput VII.* cuius initium,
Hi, qui matrimonium, ^a ita inscripsit Gratianus,
Nicolaus ad Carolum Maguntien. Episcopum. Mo-
gun, pro *Maguntien.* est apud Burchardum. ^b
Magontensem, apud Ivonem in Panormia: *Ma-*
gun ^{guntien.}

^a 32. q. 7. c. 25. *hi, qui.* ^b *Burc. lib. 9. c. 28.*

¹⁰ *Extremi capituli 31. q. 2. in eodem libro in-*
scriptio est hæc. Item Nicolaus Radoaldo Por-
 tuensi, & Joanni Ficolensi Episcopis. Lotharius
 Rex (in commonitorio) profitetur &c. *In mar-*
gine est. Ivo p. 8. c. 334. *Et in notis.* In commo-
 nitorio] Hæc verba videntur accipienda quasi
 pro titulo, & sejuncta à ceteris: ut indicetur
 caput hoc sumptum esse ex commonitorio, quod
 Nicolaus legatis suis Rodoaldo Portuensi, &
 Joanni Ficolensi Episcopis dederit. Nam totius
 capituli verba sunt ipsius Nicolai legatos mo-
 nentis, quomodo se in ea causa gerere debeant.
 Datum vero ab eo fuisse commonitorium his
 ipsis legatis Nicolaus in epistola ad Episcopos
 in Convicinum congregatos in appendice bi-
 bliothecæ SS. patrum testatur his verbis. Porro
 quid de Lotharii &c. Cum nec etiam] Hæc ver-
 ba non sunt hoc loco apud Ivonem: sed paulo
 superius post illa verba admisisse se dicit, multa
 interjiciuntur, in quibus & hæc continentur, licet
 alio ordine. Sed ob glossam non est mutatum.

guntien. in excerptionibus. ^a *Magnonensem* est in libro Tarraconensi. ^b At in Cæsaraugustano, ^c & apud Anselm. ^d *Nicolai* tantum nomen. apud Cochlæum est, *Carolo Maguntinensi Archiepiscopo*. Fons est, *Interpres Julii Pauli libro secundo sententiarum titulo XIX*. Est autem scribendum, *Si qui*, non *Hi qui*. ⁱⁱ *Caput VIII*. cuius initium, *Inter hæc*, hanc habet apud Gratian. ^e inscriptionem, *Nicolaus Alvino Archiepiscopo*. eadem est apud Ivonem ^f in utraque collectione. sed alia quoque in excerptionibus &

L1 5 est.

^a Ivo lib. 6. tit. 6. c. 8. Panor. & par. 8. c. 166. decret. ^b Tarr. lib. 1. c. 233. ^c Cas. lib. 10. c. 75. ^d Ansel. lib. 10. c. 25. ^e 33. q. 2. c. 6. inter hæc. ^f Ivo lib. 7. tit. 2. cap. 1. Panor. & par. 8. cap. 333. decret. & Idem d. par. 8. c. 124.

ⁱⁱ Ante cap. 25. *Hi qui*. 32. q. 7. in eodem libro hæc verba sunt. Item Nicolaus ad Carolum Moguntinensem Episcopum. In marg. est. L. 2. sent. Pauli tit. 19. in interpretatione legis 4. in Cod. Theod. Sent. 4. dist. 34. Ansel. l. 10. c. 27. Burc. l. 9. c. 28. Poly. l. 6. tit. 4. Ivo par. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 93. Inscriptio cap. 26. Neque furiosus. e. q. est. Item Fabianus Papa. In margine est. Paulus. ibidem. Sent. ibid. Polyc. ibidem (scribe, ibidem) Anselm. l. 10. c. 28. Burc. l. 9. c. 30. Ivo par. 8. c. 168. Pann. l. 6. c. 92.

est. *Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.* De his inscriptionibus dictum est: & quædam capita in *Vormaciensi concilio* inventa sunt. B. Ita est, ut dicis. Hujus tamen capituli sententia illic non est. A. Est igitur in incertis numerandum. B. Ita plane existimo.¹² A. De duobus reliquis titulis alio die agemus.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUSNONUS.

A Ut suave est navigantibus, post varias multorum dierum agitationes, è longinquo portum videre, aut patriæ suæ mœnia, atque turre adgnoscerè: sic mihi videor non in jocunde portum videre post nostræ peregrinationis cursum, atque sermonum, quibus de Nicolai incertis capitibus egimus; cum hodie undecim capitibus discussis, quæ reliqua sunt, finem facere licebit. Namque titulus XIX. de
impe-

¹² In eodem libro inscriptio cap. 6. Inter hæc. 33. q. 2. hæc est. Hinc idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo. In margine hæc sunt. Sent. ibidem (hoc est, sent. 4. dist. 38.) Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. l. 7. cap. 14. (Vide dial. 17. add. 3. hujus libri.)

impedimentis matrimonii sex habet cap. Xx. titulus de bellis quinque. *Primum* igitur caput prioris tituli, cujus principium est, *Nosse desideras*,^a ita inscribitur apud Gratian. *Nicolaus Salonitano Episcopo: Salomonitano*, apud Ivonem^b in Panormia edita, *Salemonio*, in veteri, & in Excerptiōib. *Saleminio* est in libro Cæsaraugustan.^c *Nicolaus ad Salemoniam*, in Tarraconensi.^d Sed & fortasse verior est inscriptio *capitis quarti Sciscitatur*,^e *Salomoni Constantiensi Episcopo*; quæ tam apud Gratianum, quam apud Ivonem^f in utraque collectione, & in libro Cæsaraug.^g exstat. quamvis in Tarraconensi^h vox *Constantiensi* desideretur. B. Non displicet conjectura. Sed utrumque caput incertum est
etiam

^a 30. q. 1. c. 3. *nosse.* ^b Ivo lib. 6. tit. 11. c. 5. *Panorm. & par. 1. c. 136. decret.* ^c Cæs. lib. 10. c. 71. ^d Tarrac. lib. 6. c. 132. ^e 30. q. 4. c. 1. ^f Ivo lib. 7. tit. 9. c. 1. *Panorm. & par. 1. c. 137. & par. 9. cap. 35. decret.* ^g Cæs. lib. 10. cap. 131. ^h Tarrac. lib. 6. c. 268.

I Gratiani verba sunt in editione Gregoriana, ante cap. 3. *Nosse desideras*. 30. q. 1. Econtra vero scribit Nicolaus Salonitano Episcopo dicens. *Et in margine est. al. Salamonio. Sent. 4. dist. 42. Imp. p. 1. c. 136. Pann. lib. 6. c. 124. Dist. 28. Si quis docuerit. & dist. 31. quicumque.*

etiam selectis viris. ² A. *Capitis secundi*, cujus initium, *De his, qui filiastris*, ^a inscriptio apud Gratianum est, *Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Episcopo*, & apud Ivonem ^b non dissimilis est. *Archiepiscopo*, pro *Episcopo*, est in Cæsaravgust. ^c & apud Cochlæum. B. Hoc etiam caput in incertis numeratur. ³ A. Quod sequitur, *Ita diligere debet*, ^d exstat in *responsis ad consulta Bulgarorum capite secundo*; idque etiam adfirmant Ivo, ^e & Anselmus, ^f & Gratianus, & Cæsaravgustan. liber, ^g licet in numero capitis errent. Sed in verbis referendis multum sibi sumunt, cum

^a 30. q. 1. c. 6. de his. ^b Ivo lib. 6. tit. II. c. 7. Panor. & par. 1. c. 304. dec. ^c Cas. lib. 10. c. 135. ^d 30. q. 3. c. 1. ita. ^e Ivo lib. 6. tit. II. c. 4. Pan. & part. 8. c. 135. & par. 9. c. 34. decr. ^f Ans. lib. 10. c. 72. in addit. ^g Cas. lib. 10. c. 130.

² Eadem causa quæst. 4. ante cap. 1. hæc verba sunt in eodem libro. Unde Nicolaus Papa scribit Constantiensi Episcopo Salomoni. Sciscitatur à nobis &c. In margine est. Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 42.) Ivo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63.

³ Quod attinet ad cap. 6. De his, qui. 30. q. 1. in libro Romano ita inscribitur. Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Episcopo. In margine est. Ivo p. 1. c. 304. Pann. l. 6. c. 126.

cum alia omittunt, alia adscribunt, alia brevius dicunt. Nos id tantum dicamus quod pro illis est: Item. *Est inter fratres, & filios spirituales gratuita, & sancta communio &c.* Nulla vero inter eos, & filios eorum consanguinitas est, quoniam spiritus ea, qua sanguinis sunt, nescit. Caro enim, secundum Apostolum, ^a concupiscit adversus spiritum: haec enim invicem adversantur. Est tamen alia inter eos gratuita, & sancta communio, &c. Ex his verbis apparet, non recte, inter fratres, apud Gratianum scribi; sed, inter patres, esse scribendum; ut etiam Ivo habet, & liber Cæsaraug. 4 Nunc ad quintum caput veniamus, cuius initium est, *Si quis cum matre;* ^b quod Nicolao adscribitur ab Ivone, ^c & Gratiano. sed Gratianus non adjecit ex qua epistula, Ivo addit ex epistula missa Carolo Archiepiscopo, & eius suffraganeis. Hodie exstat in concilio Vormaciensi cap. xxxiv. quod recte in margine Ivonis est adscriptum.

^a Gal. 5. c. ^b 33. q. 2. c. 17. si quis. ^c Ivo l. 7. tit. 9. c. 2. pan. & par. 1. c. 138. & par. 9. c. 36. dec.

4 Caput primum 30. q. 3. in eodem libro ita inscriptum est. Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum c. 2. testatur ita dicens. Ita diligere debet &c. In margine haec sunt. Sent. 4. dist. 42. Ivo p. 2. c. 135. & par. 9. c. 34. Pann. l. 6. c. 123. Ivo serm. 1. de rebus ecclesiasticis.

scriptum. Est autem in eo concilio, & apud Ivonem scriptum: *Si quis cum commatre spiritali fuerit fornicatus, usque ad dignam penitentiam, anathematis percutiatur iētib.*⁵ Capitis sexti, cuius initium, *De consanguinitate*; ^a inscriptio est apud Gratianum hæc: *Nicolaus Papa Amalphanæ ecclesiæ suffraganeis.* Sed verius est scribendum esse: *Nicolaus secundus in concilio Romano CXIII. Episcoporum.*⁶ Extremi tituli de bellis

caput

^a 35. q. 2. & 3. c. 17. de consanguinitate.

⁵ Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 17. *Si quis cum matre* 33. q. 2. ITEM. Et in margine est. al. Idem. In eodem concilio (Wormaciensi) c. 34. Ivo par. 1. c. 138. & part. 9. c. 36. Pann. l. 7. c. 64. In notis est. Cum matre] Sic in Pannormia, & apud Ivonem par. 9. cap. 36. sed apud eundem part. 1. cap. 138. legitur. Si quis cum commatre. sicut etiam in concilio Wormaciensi. Quos enim] Hæc non sunt in Wormaciensi. neque apud Ivonem, sed fere eadem in Pannormia.

⁶ Ante cap. 17. De consanguinitate. 35. q. 2. & 3. in eodem libro hæc verba sunt. Item Nicolaus Papa II. Amalphanæ ecclesiæ suffraganeis. In margine est. Habetur in synodo Episcoporum. 113. in basilica Constantiniana cap. 11. & 12. Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 40.)

caput primum *Monomachiam*, ^a Gratianus inscripsit, *Ex decretis Nicolai Papæ*. Ivo ^b quoque in Excerptionibus. & in epistulis solum *Nicolai* nomen adscripsit. Burchardus ^c videtur ad epistulam ad *Carolus Regem* referre. Tu nobis certiora ostendes. B. *In epistula ad Carolus Regem*, cujus initium, *Nil aque, sive Numquam aque*, verba ejus capituli sunt; quæ ita scripta leguntur. *Monomachiam vero in lege assumi, nusquam præceptum fuisse reperimus, quia licet quosdam inisse legerimus &c.* 7 A. *Caput secundum*,
cujus

^a 2. q. 5. c. 22. *monomachiam*. ^b Ivo par. 8. c. 187. *decr. & epi. 68. vel 91. ad Cenomanen. Episc. & epi. 200. vel 74. ad Gulliel. militem.* ^c Burch. lib. 9. c. 51.

7 *Inscriptio capituli 22. Monomachiam. 2. q. 5. in eodem libro hæc est. Item ex decretis Nicolai Papæ. In margine hæc sunt. Burch. l. 9. c. 51. Ivo p. 8. c. 178. Ad illa verba in lege non assumimus, additur, in legem assumi nusquam præceptum reperimus. orig. In notis est. Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotharii (ex qua caput hoc est acceptum) extat Romæ in codice sæpe citato monasterii Dominicanorum, In qua inter alia refertur, Lotharium, cum scire vellet an Theuperga, sive Thierberga (ut vocat Regino) ipsius uxor adulterium patrasset, voluisse duos homi-*

acs

cujus initium est, *Quin etiam prefato*,^a pars est capitis *Auctoritatem*, de quo diximus,^b cum de titulo iv. ageremus.⁸ *Tertium caput, Omnium vestrum*,^c hanc habet apud Gratian. inscriptionem, *Nicolaus exercitui Francorum*. Apud Ivo-
nem^d in Excerptiōibus *Leoni quarto in epist.*

missa

^a 15. q. 6. c. 2. ^b Dial. 13. ^c 23. q. 5. c. 46. ^d Ivo par. 10. c. 87. decret.

nes monomachiam committere: ita ut si ille, qui partes Theupergæ tueretur caderet, ipsa plane adulterii convicta censeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quamvis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habeatur) sed potius nihil aliud esse, quam Deum tentare. Addit vero de negatam fuisse à Lothario Theupergæ justam purgationem his verbis, Sed de adulterio illa coram missi nostri præsentia purgare se voluit: sed ipse non annuit. Totam hanc historiam describit Rhegino lib. 2. Chronicor. ex his vero ostenditur rubricam hujus capitis apud Gratianum nimis esse generalem: quippe cum Nicolaus hoc tantum velit demonstrare, non esse u-
rendum monomachia ad purgationem.

8 De inscriptione capitis 2. *Auctoritatem*. 15. q. 6. scriptum est dial. 13. addit. 7. hujus libri.

missa exercitui Francorum adscribitur; ex qua aliud caput est apud Gratianum.^a In Panormia Ivonis^b *Alexandro secundo* videtur adscriptum. Illud quidem certe constat, melius, & plenius apud Ivonem in utraque esse collectione, quam apud Gratianum; nisi tibi aliud videatur. B. Hoc ipsum probo, nihilque habeo, quod his addam.⁹ A. Veniamus igitur ad *quartum caput, Si nulla urget necessitas,*^c quod esse ex *responsis ad consulta Bulgaror. cap. XLVI.* Ivo,^d & Gratianus scribunt. quod mendosum est in libro Cæsaraugust.^e Si quis integrum caput legerit, alia

M m vide-

^a 23. q. 8. c. 9. *omni.* ^b Ivo lib. 8. tit. 4. c. 16. *panorm.* ^c d. q. 8. c. 15. *si nulla.* ^d Ivo lib. 8. tit. 4. c. 23. *Pan. & par. 10. c. 93. dec.* ^e Cæs. lib. 7. c. 11.

⁹ *Capitis 46. Omnium. 23. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Item Nicolaus exercitui Francorum. In notis additur. Ivo parte 10. c. 87. vers. omnium vestrum. hoc idem citat ex epistola Leonis quarti ad exercitum Francorum, ubi etiam affert id, quod infra eadem q. 8. c. omni timore. ex eodem Leone refertur. In margine est. Ivo par. 10. c. 87. Pann. l. 8. c. 30. Capitis 9. Omni timore. 23. q. 8. inscriptio est. Idem (hoc est, Leo quartus) exercitui Francorum. In margine est. Pann. l. 8. c. 30. (addi debuit, Ivo p. 10. c. 87.)*

videbit à Nicolao dicta non contemnenda. ¹⁰
Extremum caput, cujus initium est, *illi, qui*
peregrinos, ^a ita inscribunt Ivo, ^b & Gratianus,
Nicolaus omnibus Episcopis. Tuam de hoc capite
sententiam expecto. B. In incertis collocandum
esse censeo. ¹¹ A. Nos nostrum pensum absol-
vimus. Vestrum est, ut de aliis incertis capitib.
Nicolai à Cochlæo prætermisissis dicatis. B. Non
multa sunt ab eo prætermisissa. Initio quod à
Gratiano dicitur *distinct. xxiii.* ^c *Item ex sexta*
synodo. Unde Nicolaus Papa: mendosum est, ac
melius Ivo in Pannormia ^d nihil de sexta syno-
do scripsit. Sed ut ex Ivonis, & Gratiani verbis
relatis constat, à Nicolao *minore synodus ea ha-*
bita est Romæ anno Christi MLIX. in qua fuerunt
Episcopi LXXXVI. Fit etiam in ea mentio Hen-
rici Imp. & Stephani Pontificis, quæ à primo
Nicolao aliena sunt. Recte igitur Demochares

Nicolao

^a 24. q. 3. c. 25. *illi, qui.* ^b Ivo lib. 5. tit. 3. c.
ult. Panorm. ^c Dist. 23. c. 1. ^d Ivo lib. 3. tit. 1.
c. 1. Panorm.

¹⁰ Eadem quest. 8. cap. 15. *Si nulla. in eodem*
libro inscriptio est hæc. Item Nicolaus Papa ad
consulta Bulgarorum c. 46.

¹¹ Ante caput 25. *illi, qui.* 24. q. 3. hæc in eo-
dem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa omnib.
Episcopis. In margine est. Pann. l. 5. c. 114.

Nicolao minori adscriptit id caput, & Cochlæus omisit id in Nicolai primi capitibus. ¹² De alio capite omissio distinct. xxvii. ^a à te dictum est. ^b Tertium caput est distinctiōe xxxiii, cujus initium, Clerici qui; ^c id in incertis numerant selecti viri. Quartum capitis mentio à te facta est, ^d cujus initium est, De his clericis. ^e ¹³ De quinti capitis inscriptione hodie actum est, licet cum aliqua varietate scripta sit apud Gratian. *caussa xv. questione quinta extrema*, ^f Nicolaus Soloni Constantiensi Episcopo. Apud Ivonem ^g est Salo-

M m 2 *moni,*

^a Dist. 27. c. 7. nam si. ^b Dial. 17. l. 2. ^c Dist. 33. c. 4. clerici. ^d e. dial. 17. ^e Dist. 50. c. 6. de his. ^f 15. q. 5. c. ult. ^g Ivo par. 6. c. 122. decret. & in epist. 201. sive 77.

¹² Gratiani verba sunt ante caput I. dist. 23. in eodem libro. Unde Nicolaus Papa II. in concilio Lateranensi. In margine est. Pann. l. 3. c. 1. In notis. Hujus decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiae monasterii Farsensis litteris Longobardicis ante annos pæne quingentos scripto, & alibi. (Vide lib. I. dial. 9. addit. 7.)

¹³ De inscriptione capitis. 7. Nam si, dist. 27. scriptum est dial. 17. addit. 3. hujus libri. Et de inscriptione cap. 6. De his, dist. 50. in eodem dial. 17. addit. 2.

moni, pro *Soloni*, tam in Excerptionibus quam in epistula ad Hildebertum *Cenomanens. Episcopum*. Sine inscriptione est in libro *Cæsaraugustan.* ^a 14 *Sextum caput* ^b falso *Nicolao primo* adscribitur. est enim *Nicolai secundi* in concilio Romano, quod exstat cxiii. Episcoporum. Hæc etiam verba *Alexandri secundi* esse dicuntur apud Gratianum, ^c & in libro *Cæsaraug.* ^d 15 *Caput vii.* nomen *Nicolai* habet apud eundem Gratianum. ^e Ex concilio *Arausico* est apud Anselmum, ^f quod illic non inveni. Incertum igitur relinquatur. ¹⁶ Duo his capita ^g addimus,

^a *Cæs. lib. 15. c. 36.* ^b *16. q. 2. c. 3. precipimus.*
^c *Dist. 32. c. 6. præter. in fine.* ^d *Cæs. lib. 8. c. 44.*
^e *16. q. 5. c. 1.* ^f *Anf. lib. 5. c. 9. in Rom. § 24.*
^g *q. 1. c. 36. aperte. & c. 37. miramur.*

¹⁴ *Posterioris capituli, cuius initium est, Presbyter. 15. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Item Nicolaus Salomoni Constantienti Episcopo. In margine est. Ivo p. 6. c. 122.*

¹⁵ *Inscriptio capituli tertii, Precipimus. 16. q. 2. in eodem libro hæc est. Item Nicolaus Papa II. Epist. unica c. 5. & in margine est dist. 32. præter hoc. par. deinde.*

¹⁶ *Ejusdem cause quest. 5. caput 1. hanc habet inscriptionem in eodem libro. Unde Nicolaus Papa ait. Si quis Episcopos. &c. In margine est. Anf. l. 5.*

addimus, quæ in *magna epistula ad Michaëlem Imp.* de qua sæpius dictum est, inveniuntur. Sed eorum alterum adscribunt Gratianus, & Ivo^a *Nicolao ad clerum CP.* alterum solum habet *Nicolai* nomen apud Gratianum; recte Demochares notat in posterioris margine, unde id sumptum sit. A. Magna pars existat in *concilio Ephesino*. B. Ita est, ut dicis. 17 Ad extremum duo etiam capita videntur esse omissa, quæ Gratianus posuit *caussa xxxv. quest. ix.* b

M m 3 quo-

^a *Ivo lib. 5. tit. 5. c. 12. Pan. & par. 14. c. 59. dec.* ^b *35. q. 9. c. 4. Apostolica. & c. 6. sententiam.*

l. 5. c. 9. *Et in notis.* Anselmus citat ex *Arausico*, in cuius 10. capite fere idem legitur.

17 *Capitis 36. Aperte. 24. q. 1. in eodem libro hæc inscriptio est.* Item (Nicolaus vel Cælestinus Papa ad clerum Constantinopolitanum. *In margine est.* Nicolaus ibidem (*est, epist. 7. Michaëlis Augusto*) ex eodem Cælestino ad Clerum Constantinop. Et Ivo par. 14. cap. 59. Pann. l. 5. c. 135. *Et in notis.* Hic etiam citatur à Nicolao alia epistola ejusdem Cælestini quæ est inter acta ipsius concilii Ephesini, Intellexistis) Hic incipiunt propria Nicolai verba. *Capitis 37. Miramur. e. q. inscriptio est.* Idem Nicolaus Papa ibidem paulo inferius. *In margine est.* In can. *Apost. 32. al. 34. & in concilio Antioch. c. 7.*

quorum alterum incipit, *Apostolica sedis*, idque Gregorio inscriptum est: alterius initium est, *Sententiam Romanæ sedis*; quod recte Demochares ait esse sumptum ex *epistula ad Michaëlem Imp.* quod etiam apud Ivonem, ^a & Anselmum ^b notatur. Illud non Gregorii est, sed Nicolai in *epistula ad omnes Episcopos in Ludovici regno existentes*, cujus initium, *Gaudemus*, & in *epist. ad Ludovicum Regem*, cujus initium est, *Epistulam Serenitatis vestre*. Ex quibus pro illis verbis, *tanta patientia, & maturitate decoquitur*, scribendum est: *tanta sapientie maturitate decoquitur*, & pro illis, *ut nec immutari*; scribendum: *ut retractatione non egeat, nec immutari*. ¹⁸ Hæc sola

^a Ivo lib. 5. c. 19. decret. ^b Ans. lib. 1. c. 72.

¹⁸ Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 4. *Apostolica*. 35. q. 9. Item Gregorius. *In notis est*. Apud Anselmum, & Polycarpum citatur ex *epistola Nicolai Papæ ad Regem Carolum*. Exstat in codice sæpe memorato monasterii Dominicanorum in *epistola Nicolai*, quæ inscribitur ad Ludovicum Regem, & in altera ejusdem ad Episcopos omnes in regno Ludovici, quæ incipit, *Gaudemus*. *In margine est*. Deus dedit ibidem (*hoc est, p. 1.*) Polyc. l. 5. tit. 6. Ans. l. 2. c. 69. *Inscriptio cap. 6. Sententiam. e. q. est hæc*. Item Nicolaus Papa ad Michaëlem Imp. in *epistola*

sola sunt à nobis inventa, quæ dedita fortasse opera, aut ut fit, humana neglegentia prætermissa sunt. A. Gratum mihi fuit, quod dixisti. Alio die de non editis Hispaniæ conciliis agemus.

De Hispaniæ Conciliis non editis, & de aliis veteribus libris.

DIALOGUS VIGESIMUS.

C Quænam sunt ea, quæ dixisti, non edita Hispaniæ concilia. A. Septem Toletana concilia, duo Cæsaraugustana, duo Barcinonensia, Emeritense, Oscense, Egarense, & cum his conjungitur ex Gallia, Narbonense. C. Præclara quidem nomina, & nostris æqualibus, ac præceptoribus inaudita: nec fat scio, an Gratianus his umquam usus fuerit, uno excepto Emeritense, quo illum mutato nomine inveniri dicebas usum. Toletana autem, quæ Gratianus^a sæpe refert, concilia, & ex Cæsaraugustano quædam, omnia fere in editis voluminibus

M m 4

^a *Dial. 3. lib. 1.*

stola septima. *In marg hæc sunt. Ansel. l. 1. c. 75. Ivo par. 5. c. 19. Et in notis. Voluerit) Sic etiam in originali impresso: sed Anselmus, & Ivo habent, renuerit. (Vid. dial. 13. add. 10.)*

minibus exstant. A. Qua ratione Emeritense vidit, & quædam Toletana non edita: potuit etiam cetera legere. Sed age videamus capita quædam ex his Toletanis accepta. *Causa xxvi. questione v. a caput illud*, cujus initium, *Quicumq. sacerdotum*, ex *Toletano concilio* sumi Gratianus fatetur. In editis conciliis non invenies: sed in his, quæ dixi non edita, inventum est ex duobus capitibus duorum conciliorum sumptum. Initium enim ejus capituli est ex concilio *Toletano xiiii. capite vii.* Posterior pars, cujus initium, *Plerique etiam*, est ex *Toletano xvii. capite v.* Sed multa in utroque capite relicta sunt studiosis viris legenda. Pro illis, *causa doloris cujuslibet*: illic est, *cause cujuslibet doloris, vel amaritudinis*: pro, *altare vestibus sacris*: est *altare divinum vestibus sacratis*: pro voce *accinxerit*, est, *accingi*: aut ut in alio libro est, *accingisse*: sed scribendum est, *accinxisse*. Pro illis, *& extingui præceperit*, plura sunt: *vel extingui præceperit, aut quodcumque lugubritatis in templo Dei induxerit, atque quod pejus est. occasionem nutrierit, unde templis domini aut officia consueta defint, aut oblatio singularis sacrificii videatur in aliquo defraudari.* Pro illis, *loci sui dignitate &c.* illic est: *ignobilitati perpetuae mancipatus, juxta superiorem sententiam domini, & loci sui dignitate &c.*

^a 26. q. 5. c. 13. quicumque.

te &c. Pro illis, Plerique etiam sacerdotum sauciati &c. multa sunt alia prætermiffa. Pro illis, ipsum offertur sacrificium, mortis incurrat periculum, illic est, id ipsum offertur sacrificium ipsius sacro sancti libaminis interventu, mortis, ac perditionis incurrat periculum. & quod cunctis datum est in salutis remedium, illi hoc perverso instinctu, quibusdam esse expetunt in interitum. Pro illis, ergastulo relegentur, plenius illic est, ergastulo religati, excepto supremo vitæ curriculo, cunctis vitæ suæ diebus, sacra communionis eis denegetur perceptio. quia Domino se crediderunt fraudulento delibasse studio. B. Multo meliora sunt hæc, in quib. & exili, & excommunicationis pœna est: quam illa, quæ exilium tantum continebant. 1

A. Ex Toletano XVI. capite v. illa sunt, quæ Gratianus^a refert post aliud Emeritensis concilii

M m 5 caput.

^a IO. q. 3. c. 3. unio.

I Ante caput 13. Quicumque 26. q. 5. in editione Gregoriana hæc verba sunt. Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum concilium 13. condemnat dicens cap. 7. Et in notis est. Principium hujus capituli usque ad vers. Plerisque. est ex 13. concilio Toletano. c. 7. Reliqua vero sunt ex 17. Toletano c. 5. quorum conciliorum duo exemplaria sunt habita ex Hispania; & inde nonnulla hic emendata, & addita.

caput. Omittuntur autem multa exordii verba, ut in superiorib. Et in extremo capite post verbum *persolvere*, additur: *nec populis sacerdotali jure occurrere, sed nec reb. &c.* & post verbum, *parvipenderit*, hæc adduntur: *ut quippiam exinde temerandum crediderit*: In fine sunt hæc verba non satis integra post verbum, *multari*: ita nempe. *ut postquam ab hoc excommunicationis interdicto. ad ordinis sui sanctiones, modis omnibus studeat adimplere.* B. In libro Mich. Thomasi legi cujusdam docti viri sciripturam, post vocem, *interdicto, liber fuerit, ad ordinis sui remeaverit locum, cunctas hujus canonis sanctiones, modis omnib. &c.* A. Magna libertate is interpretabatur. ² Ex capite septimo ejusdem concilii Gratia-

² In eodem libro inscriptio cap. 3. Unio. 10. q. 3. hæc est. Item ex concilio Toletano 16. c. 4. In notis hæc sunt. Caput hoc est pars quarti canonis concilii 16. Toletani, cujus duo exemplaria missa sunt ex Hispania: ex quibus nonnulla sunt in hoc capite emendata, & addita. Habitu vero est concilium hoc Aera DCCXXXI. cum illud Emeritense habitum fuerit Aera DCCIII. Mulctari) In concilio sequitur, ita nempe, ut postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeaverit locum, cunctas hujus canonis sanctiones modis omnibus studeat adimplere.

Gratianus sumpsit *extremum caput distinctione XVIII.*^a quod falso Contius refert ex *Toletano tertio cap. XIIX.* Varietas non magna est his exceptis. Pro illis verbis, *plenissime omnia referet &c.* illic est, *publice omnia referata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.* & post alia. *Quod si quispiam ea parvipendenda crediderit aut contemnenda delegerit aut contra hæc inobedientia tumidus, susurratione plenus, invidia incensus, & laceratione perfunctus nec non potius earundem definitionum extiterit fautor benevolus: sententia excommunicationis duorum mensium curriculo persistet usquequaque multatus.*³ Hæc sunt apud Gratianum^b aperte ex his conciliis sumpta. Sed quia incidi in verba quædam *Augustini* apud Gratian. relata, quæ in *Toletano concilio XVII.*
cap. IV.

^a *Distin. 18. c. ult.* ^b *Dist. 8. c. 7. frustra.*

³ *Distinct. 18. cap. extremi inscriptio in eodem libro hæc est. Unde in concilio Toletano 16. c. 6. Decernimus &c. In notis est. Quatenus] In duobus exemplaribus hujus decimi sexti concilii Toletani locus hic ita legitur. Quatenus coram eis publice omnia referata de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.*

cap. iv. Cypriani esse dicuntur, de his videndum censeo. Augustini verba sunt. *Frustra, inquit, quidam, qui ratione convincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c.* In eo concilio est, *Itemque præcellentissimus doctor, & invictissimus martyr Cyprianus prosequens ait. Frustra qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponant &c.* Ivo Augustino eadem adscripsit. Utrumque existimo eisdem fuisse verbis usum, & Cyprianum, & Augustinum, atque in illo verbo, *inquit*, ad Cyprianum respexisse. Cypriani verba sunt in epistula ad Jubajanum. Proinde frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt &c. Augustini libro quarto de baptismo contra Donatistas cap. v. Proinde, *inquit, frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c.* C. Non igitur scribi debuit, *Frustra, inquit quidam*: sed, *Proinde, inquit, frustra quidam*: neque *convincuntur*, sed *vincuntur*, cur autem *obiciunt* habet Augustinus, *opponunt* Cyprianus; A. Memoria fortasse lapsus est, & sententiæ ejusdem verbum protulit. Ideo retinendum arbitror. ⁴ De aliis videamus,

² Ivo par. 2. cap. 94. & par. 4. cap. 235. decr.

⁴ Caput septimum distinct. 8. in eodem libro ita inscribitur. Idem (Augustinus) in lib. 4. de baptismo

deamus, quæ ex aliis libris non editis sumpta sunt. Sed quid illud est, quod puer ad vos attulit? B. Nuntiat venisse librarium cum jure Pontificio tamdiu desiderato Gregorianæ editionis. A. Manum igitur de tabula, ut ajunt. Velim tamen interea scire, quinam alii libri essent reliqui: de illis loquor, de quibus agebamus nondum in vulgus editis, cum quibus Gratianus conferri potuit. B. Eos nullo ordine referam, sed utut venerint in buccam. Initium faciam à *septimi Gregorii registro*, in quo præter epistularum libros x. multa sunt concilia Romæ ab eodem Pontifice habita. Successit huic *Victor tertius*, & post eum *Urbanus minor*: utriusque synodos habes. Victoris Beneventanam, Urbani Claromontensem, Melfiensem Placentinam. Item *Paschalis minoris* duo Romana concilia. Aliud *Innocentii minoris* Romanum concilium, & horum trium Pontificum *Urbani, Paschalis, & Innocentii* aliquot epistulas.

Eugenii

ptismo contra Donatistas c. 5. Frustra, inquit, quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c. *In margine est.* Hic refert B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Jubaja. Ivo p. 2. c. 94. & par. 4. c. 235. *Et vers. Hoc plane. additur.* Hic B. Augustinus responderet.

Eugenii tertii Remense concilium, falso *Eugenio minori* à Coloniensibus inscriptum. His omnibus antiquius est concilium Ravennæ habitum ab *Joanne IX.* Pont. Max. Item epistolæ aliquot *Leonis minoris*, & *Leonis quarti*. Concilia provincialia Galliæ addere possumus Andegavense, Trosleianum, Lemovicense, Bituricense, Tullense, Pictaviense, atque alia hujusmodi. Vitæ quoque addantur Pontificum Romanorum ad Joannem XXII. Anastasii bibliothecarii historia ex Georgio, & Theophane: & interpretatio concilii Nicæni de imaginib. & octavi CP. contra Photium. Fragmenta Hadriani Pontificis ad Carolum Magnum de imaginibus, quæ in Suriana editione desiderantur. Hæc & alia plenius in Romano Gratiani volumine, & in epitome veteris juris Pontificii tuo cognoscuntur. A. Habes igitur C. quod tantopere expetebas, juris Pontificii emendationem, non ex sordidis rivulis, & lacunis, sed ex ipsis fontibus splendidissimis quasi Venerem quandam è mari exorientem, quæ omnium in se oculos convertat: & mirificos amores, & cupiditates eliciat.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS DIALOGORUM ANT. AUGUSTINI DE EMENDATIONE GRATIANI.

ANT.